

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BÜYÜK İSKENDER

JACOB ABBOTT

2. BASKI

Kanon Kitap A 30

Büyük İskender
Alexander The Great

© Jacob Abbott, 1879

© Balkan Sanat Yayın Yapım Tic. Ltd. Şti., 2020

Bu kitabın Türkçe yayın hakları, Balkan Sanat Yayın Yapım Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayınlar Genel Koordinatörü İlker Balkan
Yayıma Hazırlayan İlker Balkan
Kapak Tasarımı Çağla Balkan
Tasarım ve Uygulama Balkan Sanat
Baskı Ofis Yayın Matbaa Kağıt San. ve Tic. Ltd. Şti
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Işık San Sit. B Blok Z-1
Zeytinburnu İstanbul
Matbaa Sertifika No: 14973
Yayınevi Sertifika No: 41460

Birinci Basım Ocak 2020, İstanbul
İkinci Basım Şubat 2020, İstanbul

ISBN 978-605-80050-0-6

BALKAN SANAT YAYIN YAPIM TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Örnek Mah. Yaşam Sok. No: 29 B 1 Ataşehir İSTANBUL
Tel: 0850 255 05 66
web: www.kanonkitap.com
e-posta: info@kanonkitap.com
Kanon Kitap bir Balkan Sanat markasıdır.

JACOB ABBOTT
BÜYÜK İSKENDER

Türkçesi SAYAT MÜLLER

YAZAR HAKKINDA

JACOB ABBOTT

(14 Kasım 1803-31 Ekim 1879)

Abbott, Jacob ve Betsey Abbott çiftinin çocuğu olarak Hallowell, Maine'de doğdu. 1820 yılında Bowdoin Koleji'nden mezun oldu. Andover İlahiyat Fakültesi'nde 1821, 1822 ve 1824 yıllarında çalıştı. Amherst Koleji'nde 1824-1825 yıllarında okutman ve 1825'den 1829'a kadar doğa felsefesi ve matematik profesörü olarak görev yaptı. 1829 yılında Boston'da Mount Vernon Kız Okulu'nu kurdu ve 1829-1833 yılları arasında buranın müdürlüğünü yaptı. Üretken bir yazar olan Abbott'un, kurgu çocuk kitapları, kısa öyküleri, biyografileri ve popüler bilim konusunda eserleri vardır. Kardeşi Samuel Phillips Abbott'un Abbott Okulu'nu kurduğu 1839 yılından sonra bir süre yaşadığı Farmington, Maine'de vefat etti.

BÜYÜK İSKENDER

ÖNSÖZ

İNSANLIĞI BÜYÜK ÖLÇÜDE etkilemiş olan kişilerin hayat hikâyeleri çok sayıda yazar tarafından çeşitli şekillerde anlatılıyor ve insanlar aynı hikâyenin neden bu kadar farklılıklar gösterdiğini merak ediyor. Bunun sebebi; anlatılan her bir hikâyenin farklı bir düşüncesi ve amacı olması, ayrıca farklı okuyucu kitlelerine hitap etmesidir. Birleşik Devletler’de yaşayan yirmi milyon insan arasında yaşları 15-25 arasında olup geçmiş zamanda yaşamış önemli olaylar hakkında bilgi sahibi olmak isteyen yaklaşık iki milyon kişi bulunmaktadır ve günümüzde bu ülkede yaşayan kişilerin fikirleri ve düşünce yapıları başka ülkelerde ve farklı zamanlarda yaşamış olanlardan farklılık gösterir. Bu yüzden onların ihtiyacı, var olan hikâyelerin tekrar yayınlanması değil, hikâyelerin orijinal ve ayrıntılı bir biçimde anlatılmasıdır. Yeni okuyucuların merak ettikleri noktalar, şahsiyetler daha önceden başka bir yazar tarafından bu konu hakkında alt yapısı oluşturulmuş okuyucuya göre daha farklı olacaktır. Tarih yazarlarının günümüzdeki eserlerini hazırlarken halkın görüşlerine, düşüncelerine ve ihtiyaçlarına büyük önem vermesinin

sebebi budur. Hitap ettiği kişilerin durumları, fikirleri ve isteklerinden haberdar olan yazar, çalışmalarının ve projelerinin tamamlanmasında katkı sağlayan en büyük faktör olarak halkı görür.

BİRİNCİ BÖLÜM
Çocukluğu ve Gençliği
M.Ö 356-336

BÜYÜK İSKENDER OLDUKÇA genç bir yaşta ölmüştür. Kariyerini otuz iki yaşında sonlandırdı ve kariyerine başladığında ise sadece yirmi yaşındaydı; yani hayatının önemli olaylarını gerçekleştirdiği süre sadece on iki yıldır. Napolyon bu sürenin yaklaşık üç katı kadar bir süre etkinliğini korumuştur.

Bu kadar kısa süreli bir kariyer hayatı olmasına rağmen İskender, çok başarılı, cesurca kahramanlıklar yaşamış ve bütün dünyanın hayranlığını kazanarak hâlâ nesilden nesile büyük bir merakla okunmakta olan ihtişamlı bir hayat sürdürmüştür.

İskender'in başarısının sırrı karakteriydi. Her dönemde ona gizemli ve sınırsız bir üstünlük sağlayan ruhsal ve kişisel özelliklere sahipti. İskender, bu özelliklerle olağanüstü bir seviyede donatılmıştı. Kişilik ve görgü açısından hayranlık verici derecede iyiydi. Her yaptığı işte aktif, atletik, gayretli ve hevesliydi. Aynı zamanda dikkat gerektiren ani durumlarda soğukkanlı, sakin, düşünceli ve davranışları ile yaptıklarının sonuçları konusunda tedbirli ve ileri görüşlüydü. Ona gösterilen nezakete karşı minnettar, onunla her ne şekilde olursa olsun iletişim kuran bi-

rine karşı düşünceli ve nazik, arkadaşlarına karşı sadık ve dostlarına karşı cömertti. Kısacası bütün enerjisini fetihlere ve savaşlara harcamış bir adam olsa da asil karakterliydi. Aslında, mükemmel diyebileceğimiz kişisel ve ruhsal özelliklerini, olduğundan daha az gösterebileceği bir dönemde yaşamıştı. Kariyerine büyük bir hevesle ve yaptıklarının harika bir etki bırakmasına olanak sağlayan bir pozisyonda başlamıştı.

İskender'e bütün gücünü kullanma fırsatını sağlayan durum birkaç koşulun bir araya gelmesiyle oluşmuştu. İskender'in asıl yurdu Asya ve Avrupa'nın sınırında bulunuyordu. Günümüzde olduğu gibi o günlerde de, Asya ve Avrupa sosyal ve medeni hayat olarak birbirinden çok farklıydı. Asya kısmı, Persler, Medler ve Asurilerden oluşuyordu. Avrupa kısmında ise Yunanlar ve Romalılar bulunuyordu. Haritada görülebileceği gibi birbirlerinden Çanakkale Boğazı, Ege Denizi ve Akdeniz ile ayrılıyordu. Bu sular iki topluluğu birbirinden ayıran doğal bir bariyer niteliğindeydi. İki topluluk birbirinden uzak, farklı ve bir o kadar da rakip ve düşmandı.

Asya ya da Avrupa medeniyetlerinin daha gelişmiş olduğunu söylemek çok zor. Çünkü ikisi, aralarında karşılaştırma yapılamayacak kadar farklıydılar. Asya tarafında zenginlik, lüks ve ihtişam varken; Avrupa kısmında enerji, zekâ ve güç vardı. Bir tarafta bütün dünyanın ilgisini çeken büyük şehirler, görkemli saraylar ve bahçeler bulunurken; diğer tarafta güçlü kaleler, askerî yollar ve köprüler, küçük ve iyi korunan kasabalar vardı. Perslerin harika çadırları, şık bir şekilde donatılmış atları, ustalıkla yapılmış savaş araç-gereçleri, görkemli bir şekilde donatılmış askerlerden oluşan ihtişamlı ve büyük bir ordusu vardı. Yunanlar ve Romalılar ise tüm zorluklara karşı hazırlıklı, disiplinli, küçük askerî birlikleri ile gurur duyuyorlardı. Askerleri ihtişam ve lüks ile değil; cesaret, dayanıklılık, itaat, bilim, beceri ve askerî hesaplama güçleri ile ön plandaydılar. İşte bu yüzden iki topluluğun sosyal ve askerî sistemleri arasında büyük farklılıklar vardı.

İskender, Yunan krallıklarının birine taht veliahdı olarak dünyaya gelmişti. Yunanların ve Romalıların enerjisine, girişimcilik ve askerî becerilerine büyük ölçüde sahipti. Ordular kurdu, Avrupa ve Asya arasında sınırsız yollar kat etti ve kariyerinin on iki senesini Asya ordularını dağıtarak, en görkemli şehirleri fethederek, ilerleyişine karşı çıkan kralları, prensleri ve generalleri alt edip esir alarak, Asya'nın kalbine doğru askerî zaferlerle dolu bir yolculuğa harcamıştı. Bütün dünya bu genç adamın gerçekleştirdiği fetihleri, küçük bir ordu ile devamlı olarak kazandığı zaferleri ve elde ettiği hazineleri merakla takip ediyordu.

İskender'in babasının adı Philip'ti. Hükmettiği krallık ise Makedonya olarak adlandırılıyordu. Makedonya, Yunanistan'ın kuzey kısmında bulunuyordu. Massachusetts'in iki katı ve New York'un üç katı büyüklüğünde bir krallıktı. İskender'in annesinin adı ise Olympias'tı. Annesi, Makedonya'dan daha küçük olan ve batısında yer alan Epir Kralığı'nın kralının kızıydı. Makedonya ve Epir bölgeleri haritada görülebilir. Olympias çok güçlü ve kararlı bir karaktere sahipti. İskender annesinin sahip olmadığı kadar iyi bir karakterde olsa da enerjik olma özelliği annesinden miras kalmıştı.

Genç bir prens olduğu dönemde bile babası için çok önemli bir konuma sahipti. Herkes, babası öldükten sonra yeni Makedonya kralının o olacağını biliyordu ve bu yüzden ona çok ilgi gösteriyorlardı. Genç bir erkek olduğunda gelecekte sahip olacağı mükemmelliğe kanıt olarak gösterilebilecek olağanüstü akıl ve karakter özellikleri sergilemeye başladı.

Prens olmasına rağmen lüks ve aşırılık içerisinde yetişmemişti. Bu, Yunanların söylentilerine zıt düşen bir durumdu. O zamanlar ateşli silahlar yoktu ve günümüzdeki gibi düşmandan uzak bir mesafede hareketsiz durmaları mümkün değildi. Eski zamanlarda, savaş alanlarında askerler birbirlerine yumrukla saldırıyorlardı. Yakın mücadelelerde ise kılıç, hançer ve fiziksel güç gerektiren başka silahlar kullanıyorlardı. Bu yüzden o za-

manlarda ön planda olan cesaret ve kas gücüydü. Askerî personelin görevleri günümüzdekinden çok daha farklıydı. Şu an bir asker soğukkanlı, sağduyulu ve sessiz olmalıdır. Planlamak, hesaplamak, yönetmek, düzenlemek onun görevleridir. Daimi olarak soğukkanlı ve korkusuz olmalıdır çünkü en ani durumlarda bile görevlerini yerine getirmek zorundadır. Ama fiziksel gücünü kullanmasını gerektirecek bir durum çoklukla bulunmamaktadır.

Eski zamanlarda ise alt rütbede olan bütün askerler diğerlerini teşvik etmek ve onlara örnek olmak için bütün güçlerini ortaya koyarlardı. Tabii ki general olması planlanan bir çocuk çok erken yaşlardan itibaren dayanıklı, kuvvetli ve her an zorluklara hazırlıklı olmak zorundaydı. İskender'in hayatının ilk yılları dikkat edilmesi gereken ana bölümü oluştuyordu.

Çocukluğunda ondan sorumlu olan bakıcının adı Lannice idi. Ona güç ve cesaret kazandırmak için kibar ve cömert davranarak, elinden gelen her şeyi yaptı. İskender, ona karşı büyük bir sevgi besliyordu ve yaşadığı sürece ona karşı çok düşünceli ve özenli davrandı. Ayrıca İskender'in eğitiminden sorumlu olan Leanatus isimli bir vali vardı. Belirli bir yaşa gelir gelmez prenslerin bilmesi gereken konuları öğretmesi için bir eğitmen getirilirdi. Bu eğitmenin adı Lysimachus idi.

O zamanlar basılmış bir kitap yoktu. Fakat öğrencilerin okumaları için parşömen defterlerde birkaç yazı bulunmaktaydı. Bunlardan bazıları felsefe ile ilgili bilimsel çalışmaları içerirken; diğerleri romantik hikâyelerdi ve tabii ki anlatımında çok fazla abartı bulunan, o günlerin kahramanlıklarından oluşuyordu. Bu türün en iyi örnekleri İskender'in döneminden 400-500 sene önce yaşamış olan Homer'in yazılarıydı. Genç İskender, Homer'in efsanelerini çok beğeniyordu. Bu efsaneler on sene sürmüş olan Truva Kuşatması sırasındaki kahramanlıkları anlatıyordu ve bu dili anlayan herkesin hayran olacağı karakterleri, betimlemeleri ve savaş maceralarını konu alıyordu.

Ana dilinde yazıldığı için İskender bu yazıları kolayca anlı-

yordu. Yazılanlar onu heyecanlandırıyordu ve efsanelerin anlatıldığı akıcı, pürüzsüz ve kusursuz beyitler onda hayranlık uyandırıyor. Eğitiminin sonlarına doğru eski zamanların en önemli filozoflarından olan Aristotates'in etkisi altında kalmıştı. Aristoteles, İskender için hazırlanmış olan Homer'in şiirlerinin bir kopyasına sahipti. Bunları doğru ve asil bir şekilde kopyalamak için çok büyük çaba göstermişti. İskender, bu kopyayı yanından hiç ayırmıyordu. Birkaç yıl sonra Pers Ülkesi'nde fetihlerine devam ederken, Kral Darius'un, mücevherleri için kullandığı görkemli ve çok değerli bir kutu ele geçirmişti. Bunu Homer'in kopyasını muhafaza etmek için kullanmaya karar verdi ve her an yanında taşıdı.

İskender enerji ile doluydu ve üstün nitelikli olan ileri görüşlü kişileri seviyordu. Çok zor bir karakteri olmasına rağmen Aristoteles'in ona takip etmesi için verdiği çalışmalara sıkı sıkıya bağlıydı. Metafizik felsefe, hesaplama ve yargılama yeteneğini geliştiren matematik alanında oldukça ilerleme göstermişti.

Çok hırslıydı. Babası Philip çok güçlü bir savaşçıydı ve Yunanistan'ın çok sayıda bölgesinde fetihler yapmıştı. Buna rağmen Asya'ya hiç gitmemişti. Philip'in zafer haberleri Makedonya'ya ulaştığında herkes büyük bir sevinç yaşıyordu fakat İskender, babasının ona fethedecek bir yer bırakmayacağını düşünüp üzülmüyordu.

Bir defasında Philip yokken, birkaç Pers elçisi Makedonya'ya gelmişti. Elçiler, İskender'i görme ve onunla sohbet etme fırsatı buldular. Onun, Pers Ülkesi'nin ihtişamı ve görkemi hakkında bir şeyleri merak edip soracağını düşünmüşlerdi. Meşhur asma bahçelerini, göğe yükselen kubbeleri, Pers kralının tahtı için hazırlanmış, üzerinde meyve yerine taşlar bulunan altından yapılmış asmayı, Pers Ülkesi'nin ihtişamlı yerleri ile büyük şehirlerini ve orada düzenledikleri ziyafetleri, muhteşem eğlenceleri ve kutlamaları anlattılar. Ama İskender'in bunlara hiç ilgi göstermemesine şaşırdılar. Sohbeti sürekli Pers Ülkesi'nin coğrafi özelliklerine, ülke içine giriş yollarına, Asya ordularının yapı-

sına, askerî taktiklerine ve özellikle Pers Kralı Kserkses'in karakter ve davranışlarına çevirmeye çalışıyordu.

Elçiler, İskender'in bu kadar olgun ve bu kadar ileri görüşlü olmasına ve derin düşüncelere sahip olmasına çok şaşırmışlardı. Kserkses'i İskender ile kıyaslayamıyorlardı bile. "İskender büyük ama bizim kralımız sadece zengin," dediler. Genç Makedon'u Asya'da çok büyük hürmet gören kişilerle karşılaştırdıklarında vardıkları sonucun doğruluğu İskender'in kariyerinin temelini oluşturmuştu.

Aslında soğukkanlılık ve hesaplama yetenekleri İskender'in karakterinin temelini oluşturan hırs ve enerji ile birleşince başarısının sırrı meydana çıkıyordu. Meşhur atı Bucephalus'un hikâyesi bunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne seriyordu. İskender gençken Philip'e hediye olarak gönderilen bu hayvan cesur bir savaş atıydı. Onu sarayın bahçesine getirdiler ve kral birçok saraylı ile birlikte onu görmeye gitti. At çok öfkeli ve zapt edilemez gibi görünüyordu. Kimse binmeye cesaret edemedi. Philip memnun olacağı yerde kendisine böyle öfkeli, asi ve kimsenin binmeye cesaret edemeyeceği bir hayvan gönderdikleri için sinirlenmişti. İzleyenlerin hepsi Philip'in bu fikrine katılırken, İskender sessizce bir kenarda duruyor, atın hareketlerini izliyor ve karakterini anlamaya çalışıyordu. Bu durumun, atın farklı ve yeni bir yere gelmesinin heyecanından kaynaklandığına ve yere yansıyan kendi gölgesinden ürktüğüne karar verdi. Gözlemlediği diğer davranışları da atın huysuz olmadığını ve asil özellikler taşıdığını gösteriyordu. Bunlar cesaret, hırs ve mükemmel bir kas gücüydü.

Philip, atın işe yaramaz olduğuna karar verdi ve geldiği yer olan Teselya'ya geri gönderilmesini emretti. İskender böylesine iyi bir hayvanı kaybetmek istemiyordu. Babasına onu zapt etmeyi denemesine izin vermesi için yalvardı. Philip böylesine hırçın bir ata binmek için fazla genç olduğunu düşünerek önce reddetti ama sonrasında izin verdi. İskender, ata bindi ve dizginleri ele aldı, atın boynuna hafifçe vurdu, sakın ve endişesiz

bir ses tonu ile onu sakinleştirmeye çalışarak ondan korkmadığını hissettirdi. Cesur bir at, birisi ona ürkek ve çekingen bir biçimde yaklaştığında bunu hissedebiliyordu. İskender ise ona efendisiymiş gibi bakıyor ve boyun eğmeyeceğini hissettiriyordu. Atlar soğukkanlı ve cesur kişilere itaat etmeyi severler.

Bucephalus, İskender'in tavırları ile kendini ona teslim etti. Onu okşamasına bile izin vermişti. İskender atın başını kendi gölgesini göremeyeceği bir yöne çevirdi. Üzerindeki paltoyu sessizce çıkardı ve atın üzerine serdi. At ona karşı koymak yerine itaat etti ve birlikte vadi boyunca çok hızlı bir gezintiye çıktılar. İzleyenler ilk önce korktular, sonrasında ise hayranlık içerisinde onları izlediler. At koşarak kendini rahatlattıktan sonra İskender, onu krala geri getirdi. İzleyenler onları büyük övgü ve tebriklerle karşıladı. Philip oğluna övgüler yağdırdı ve kendisinin Makedonya Krallığı'ndan daha büyük bir krallığa layık olduğunu söyledi.

İskender'in atın hareketleri hakkındaki tahminleri doğru çıktı. At gerçekten de çok uysal ve yumuşak başlıydı. Ayrıca sahibine eksiksiz biçimde itaat ediyordu. Neredeyse üzerine daha kolay binebilmesi için ön ayaklarının üstüne çökecekti. İskender onu bir süre hizmetine aldı ve daha sonra en favori savaş

Resim:2 İskender ve Bucephalus

atı olarak seçti. O günlerin tarihçileri tarafından Bucephalus'un zekâsı ve savaş başarıları üzerine birçok hikâye anlatılmıştı. Ne zaman askerî zırhları giydirilse büyük bir gurur ve memnuniyet duyuyordu ve öyle zamanlarda İskender'den başka kimseyi üzerine bindirmiyordu.

Daha sonra ona ne olduğu kesin olarak bilinmiyor. Sonu hakkında anlatılan iki hikâye vardır. İlk hikâye şöyledir: İskender bir savaş esnasında onunla düşmanların ortasına kadar ilerledi ve bir süre savaştıktan sonra Bucephalus sahibini oradan uzaklaştırmak için çok büyük cesaret ve çaba gösterdi. İlerleyişinde defalarca ciddi şekilde yaralandı. Gücü tükenmek üzereydi fakat sahibini güvenli bir yere ulaştırmak için durmadan ilerlemeye çalışıyordu. Sonrasında ise bitkin düştü ve öldü. İkinci hikâyeye göre ise hemen ölmedi ve zamanla iyileşti. Atlar için fazla olmasına rağmen otuz yaşına kadar yaşayıp sonra yaşlılıktan öldü. İskender onu bir tören ile gömdü ve hatırasını yaşatmak için oraya küçük bir şehir kurdu. Bu şehrin adı Bucephalia idi.

İskender'in karakteri hızlı bir şekilde olgunlaştı ve erken yaşlarda yetişkin bir adam gibi davranmaya başladı. Sadece on altı yaşında olduğu sırada, babası Yunan eyaletlerinde askerî bir ilerleyişteyken onun yerine vekillik yapmıştı. Tabii ki bu vekillik süresince yüksek rütbeli görevlilerin deneyim ve yeteneklerinden yararlandı. Böylesine yüksek bir pozisyonda büyük bir enerji harcayarak, başarı ile çalıştı. Aynı zamanda ondan daha alt düzeydeki, fakat tecrübe ve yaş olarak daha büyük çalışanlara büyük bir anlayış ve alçakgönüllülük gösterdi. Onun yaşındaki çok az kişinin bu şartlar altında böylesine başarılı olabileceği düşünülüyordu.

Philip, Boeoti'a'da en büyük savaşlarından biri olan Chaeronea'da çarpışırken o zaman on sekiz yaşında olan İskender'i de yanına aldı. Philip, diğerleri ile kendisi ilgilenirken ordunun bir kolunun yönetimini İskender'e vermişti. Genç oğluna böylesine büyük bir sorumluluk verdiği için kaygılanıyordu fakat her-

hangi olumsuz bir durumu engellemek için en yetenekli generalleri İskender'in yanına gönderdi. Sonrasında ordu savaşa girdi. Philip, İskender'in yönettiği kol için hiç endişe duymadı. Genç prens, üstün bir cesaret ve soğukkanlılık gösterdi. Sorumlu olduğu ordunun kolu galip gelmişti ve Philip oğlunun kendisinden daha üstün olmasını engellemek için askerlerini kazanmaları yönünde teşvik etti ve cesaretlendirdi. Sonunda Philip de galip geldi ve bu sonuç ile Yunanistan'ın tümü üzerinde hâkimiyet sağlanmış oldu.

İskender genç yaşlarda bile olağanüstü nazik ve akıllı olmasına rağmen sık sık dik kafalı ve kibirli davranıyor, kızgın olduğunda kontrolsüzleşiyordu. Annesi Olympias da kibirli ve küstahtı. Philip ile sürekli tartışıyor ya da kendi tabiriyle eşi onunla tartışıyordu. Her ikisi de birbirlerinin sadık olmadığını iddia ediyorlardı. Büyük münakaşalardan sonra Philip, eşini daha fazla istemedi ve başka bir kadınla evlendi. Bu evliliğin kutlamaları sırasında İskender'in de katıldığı büyük bir ziyafet verilmişti ve bu ziyafette onun tezcanlı karakterini gösteren bir olay yaşandı.

Ziyafetteki misafirlerden biri, yeni kraliçeyi öven şeyler söylüyor, İskender'in annesini ve İskender'i aşağılayıcı birtakım açıklamalar yapıyordu. İskender bir anda öfkeleni ve önündeki bardağı bu kişinin kafasına fırlattı. Adı Attalus olan bu adam yakaladığı bardağı tekrar İskender'e fırlattı ve masada oturan misafirlerin hepsi ayağa kalktı. Büyük bir kargaşa ve gürültü başladı.

Philip, düğün töreninin bu kavga ile bozulmasına çok sinirlenmişti. Kılıcını çıkarıp ani bir hareketle İskender'e doğrultmaya çalışmış ancak sendeleyip yere düşmüştü. İskender ise düşen babasına küçümseyerek baktı ve "Sendelemeden yürüyemeyen, bütün Yunanistan'a ordularını göndermiş kahramana bakın," dedi. Geri döndü ve sarayı terk etti. Annesi Olympias'ı da alarak annesinin memleketi olan Epirus'a gitti ve bir süre orada kaldılar.

O sıralarda Philip, Asya'ya doğru büyük bir ilerleyiş planlıyordu. Krallığın işlerini düzenledikten sonra bütün Yunan eyaletleri arasından güçlü bir ordu oluşturdu ve hükmetme yetkisini kendi üzerine aldı. Akı bu girişimle meşguldü. En güzel yaşta ve gücünün doruk noktasındaydı. Krallığı gayet başarılı ve gelişen bir durumdaydı. Avrupa'da kurulmuş diğer krallık ve eyaletlerden daha üstün bir konumdaydı. Hırslı ve ümitliydi. Oğlu İskender ile gurur duyuyor ve fetih planları için oğlunun etkili yardımlarına güveniyordu. Genç ve güzel bir kadınla evlenmişti. Etrafında sürekli kutlama ve eğlenceler oluyordu. Yaptığı kahramanlıklar ve elde ettiği zaferleri düşünerek daha iyi bir kariyer elde etmek istiyordu. Daha seçkin ve cazip bölgelere doğru yol almak istiyordu.

O zamanlar İskender heyecanlı, aceleci ve zafer için çok istekliydi. Bu yüzden babasının bulunduğu duruma bakıp kıskançlık duyuyordu ve hükümdar olmak için sabırsızlanıyordu. Anne ve babasının tartışmasında annesinin tarafında yer alması, babasını, kendi şöhretini yaratmada bir engel olarak görmesinden kaynaklanıyordu. Kendisinde babasının yerini alabilecek güç ve kapasiteyi görüyordu ve Yunan ordularının bir daha ki ilerleyişinde elde edecekleri zafer ve güce kendisinin sahip olabileceğini düşünüyordu. Babası yaşarken, sözü geçen, başarılı ve popüler bir prens olabilirdi ama gerçek ve bağımsız bir güce sahip olamazdı. Babasının, insanların gözünde ilk sırada olması; bu bağımlı ve ikinci planda olma durumundan kurtulmak için uzun yıllar geçmesini bekleyecek olmak onu rahatsız ve huzursuz ediyordu. Onun bu huzursuzluk ve rahatsızlığı ani bir olayla son buldu. Bu olay, babasının yerine tahta çıkmasını sağlayacaktı.

İKİNCİ BÖLÜM

Hükümdarlığının Başlaması

M.Ö 336

İSKENDER HİÇ BEKLENMEDİK bir zamanda Makedonya tahtına geçmesi için acilen çağırıldı. O anki şartlar şunlardı:

Philip, Asya'ya ilerleyişine başlamadan önce Olympias ve İskender ile barışmayı çok istiyordu. İskender'in işlerinde ona yardımcı olmasını istemekle beraber, aralarında küslük ve kin varken İskender'i kendi egemenliğindeki bir bölgede yalnız bırakmak tehlikeli olabilirdi.

Bu yüzden Philip, Olympias ve İskender'e kibar, gönül alıcı mesajlar gönderdi. Olympias'ın erkek kardeşi, Epir Kralı'ydı. Önceleri, Philip'in kız kardeşine karşı gösterdiği kaba davranışlara çok öfkelenmişti ama şimdi ılımlı mesajlarla onun öfkesini dindirmeye çalışıyordu. Son olarak, kızlarından biri ve Epir Kralı arasında bir evlilik ayarladı ve bu adımla barışma süreci tamamlanmış oldu. Olympias ve İskender, Makedonya'ya geri döndüler ve ihtişamlı bir düğün için büyük hazırlıklar yapıldı.

Philip bu düğünü sadece barışmak için değil, Epir Kralı ile iyi ilişkiler kurmak için yapıyordu. Böylece diğer Yunanistan eyaletlerinin general ve prenslerine de aşıkâr ve saygıdeğer bir

nezaket gösterisinde bulunacaktı. Sonuç olarak hazırlıklarını çok büyük bir alan üzerinde yaptı ve uzak ya da yakın olan önemli ve etkili insanlara davetiye gönderdi.

Bu üst düzey insanlar ve çok sayıda Yunan eyaletinin yetkilileri Philip'e övgüler, tebrikler ve hediyeler gönderdiler. Her biri bu ihtişamlı kutlamaya katılmak için çok hevesli görünüyordu. Bu olaya ilgisiz kalmadıkları doğrudu. Çünkü Philip, Asya'ya ilerleyecek olan ordunun komutanlığını yapacaktı ve tabii ki bu büyük olaydaki gücü çok önemli ve üstün derecede olacaktı. Hepsi de bu keşiflerde yer almak ve bu güce katılmak istiyorlardı. Bu katılım Philip'in tercihinine bağlıydı. Bu yüzden onun gözüne girmek için bir şeyler yapıyorlardı. Kısa bir süre önce ona karşı mücadele ediyorlardı ama şimdi üstünlüğünü ilan ettiği için bu işe girip katılımı genişletmek ve şöhretlerini artırmak istiyorlardı.

Philip de sahip olduğu arkadaşlıkların sahteliğinden ve yanlışlığından şikâyet etmiyordu. Biliyordu ki ona iletilen övgüler ve iyi niyetler çok sahteydi. Elde etmek üzere olduğu şöhret ve güce ulaşırken, onların da yardımını alabilmek için arkadaşlarını hoş tutmayı istiyordu. Onlar da Philip'in üstünlüğünden yararlanmayı amaçlıyorlardı. Buna karşın aralarındaki ilişki çok sadık ve samimi gibi görünüyordu. Bazı şehirler ona ustaca işlenmiş ve çok pahalı altın taçlar gönderdi. Diğerleri ise elçileri aracılığıyla iyi dileklerini ve planların başarılı olacağına dair inanç ve güvenlerini dile getiren mesajlar göndermişlerdi. Yunan edebiyatında ve biliminde önemli bir yere sahip olan Atina şehri ise Pers Ülkesi'ne yolculuğunun hikâyesini tahmini olarak anlatan bir şiir gönderdi. Bu şiirde Philip başarılı oluyordu. Ordusunu birçok tehlikeden kurtararak birçok savaşta galip geliyor, muhteşem zaferlerle birlikte Asya'nın zenginliğini, gücünü ve hâkimiyetini kazanıyordu. Bu hayali kahramanlıklar anlatılırken, Philip ve Pers Kralı için nezaketen hayali isimler kullanılmıştı.

Sonunda düğün, Makedonya'nın bir şehrinde büyük bir gör-

kem ve ihtişamla gerçekleştirildi. Oyunlar, askerî ve sivil gösteriler buna şahitlik etmek için toplanmış binlerce izleyici önünde gerçekleşti. Bu gösterilerin birinde tanrıların heykelleri için geçit töreni düzenlendi. Ustaca bir sanatla yapılmış olan on iki tane heykel vardı ve yükseltilmiş temeller üzerinde tütsüler duruyordu. Çeşitli saygı içerikli törenler ise büyük kalabalığın önünde sergilendi. Diğerlerinden daha gösterişli olan 13. heykel, Philip'i tanrı karakterine bürünmüş bir şekilde gösteriyordu.

İlk başta eskiden tapılan tanrılar açısından kâfirce görülme-
yen bu olay aslında kahramanlıkları, şöhretleri ve doğaüstü güçleriyle öne çıkmış olan, eski zamanlarda yaşamış kahraman ve kralların tanrılaştırılmasıydı. Bu bilinçsiz kalabalık, o günlerde yaşayan krallarına da tanrılaştırılmış kahramanlarına gösterdikleri saygı ve hürmeti gösteriyorlardı. Çünkü bu kahramanlar tanrı ile ilgili fikirlerinin oluşmasını sağlıyorlardı. Bu yüzden bir *tanrı-kral* oluşturma fikri abartılı bir düşünce değildi.

Heykellerin geçişi tamamlandıktan sonra askerî birlikler, trampetler ve bayraklarla geçiş yaptılar. Asil bir şekilde giydirilmiş, büyük bir gururla yürüyen atların üzerindeki askerler de geçişlerini tamamladı. Bu birlikler, tören kıyafetlerini giymiş, nişan ve rütbelerini taşıyan prenslere, elçilere, generallere ve üst düzey görevlilere eşlik ediyorlardı.

Daha sonra Kral Philip geçitte görüldü. Yürüyeceği alanda büyük bir boşluk oluşturulmuştu ve o da boşluğun tam ortasında ilerliyordu. Bunu daha çok dikkat çekmek ve diğer kralardan daha üstün olduğunu göstermek için yapmıştı. Korumalar önceden belirlenmiş olan bir mesafede, önünden ve arkasından ilerliyorlardı. Beyaz bir tören kıyafeti giymişti ve başında ihtişamlı bir taç vardı.

Tören muhteşem tiyatrolar, oyunlar ve gösteriler ile devam ediyordu. Tanrıların heykelleri herkesçe görülebilecek şekilde seyircilerin gözü önüne yerleştiriliyordu. Philip'in heykeli hariç diğer heykeller yerleştirilmişti. Philip kendisi için oluşturulan boşluğun ortasında, tiyatroların yapıldığı alanda ilerliyordu.

O anda gerçekleşen bir olayla İskender'in ve elli ulusun kaderi bir anda değişti. Evet, tam olarak gerçekleşen buydu. Philip'in yanında ilerleyen korumalardan biri, kral için ayrılmış boş alanda, diğer korumalardan ayrı bir şekilde ona doğru ilerliyordu. Seyirciler daha ne olduğunu bile anlamadan Philip'in kalbine hançeri sapladı.

Bu inanılmaz olay büyük bir heyecan ve karmaşaya neden oldu. Katil, diğer korumalar tarafından paramparça edilmişti bile. Ölmeden önce katilin, korumaların şefliğini yapan Pausanias olduğu anlaşılmıştı. Kaçması için bir at ve diğer olanaklar hazır bulunmaktaydı fakat kaçamadan diğer korumalar tarafında paramparça edilmişti.

Bir devlet görevlisi hemen İskender'i babasının ölümünden haberdar etti ve tahta geçmesi için çağrıda bulundu. Önde gelen danışman ve devlet adamlarından oluşan bir grup ani ve karmaşık bir şekilde toplandı ve İskender uzayan alkışlar arasında krallığını ilan etti. Sonrasında da bir konuşma yaptı. Büyük bir kalabalık onun genç görünüşüne bakıyor ve ne söyleyeceğini büyük bir ilgiyle dinliyorlardı. On dokuz, yirmi yaşlarındaydı. Henüz genç bir erkek olmasına rağmen yetişkin bir adamın kararlılığı ve kendine güveni ile konuşuyordu. Babasının durumunu kabullenmişti ve onun planlarını gerçekleştireceğini söylüyordu. Her şeyin babası hayattayken olduğu gibi devam edeceğini, değişenin sadece kralın ismi olduğunu söyledi.

Pausanias'ın Philip'i öldürmesinin nedeni hiçbir zaman kesin olarak belirlenemedi. Bu konu hakkında çok sayıda iddia vardır. Bunlardan biri, Philip'in onu yaralamasından dolayı bu olayın Pausanias'ın kişisel bir intikamı olduğu yönündeydi. Bazıları ise Pausanias'ı, Yunanistan eyaletlerinde Philip'e düşman olan ve Asya'ya gidecek orduların, onun tarafından yönetilmesini istemeyen bir grubun azmettirdiğini düşünüyorlardı. Meşhur hatip Demosthenes, Philip'in Yunanlar arasındaki en büyük düşmanıydı. Konuşmalarının birçoğunda halka bu hırslı adamı durdurmalarını ve onun gücünü kısıtlamalarını söylüyordu. Bu

konuşmalar *Philippics* olarak adlandırılmıştı ve o günden sonra her aşağılayıcı konuşma için bu terim kullanılmaya başlamıştı.

Demosthenes, Atina şehrindeki bir topluluğa konuşma yaparken Philip'in öldüğünü duyurdu. Fakat o anda bu ölüm haberini almasına imkân yoktu. Bu haberin ona bazı tanrılar tarafından verildiğini söyleyerek bu olayı açıklamaya çalıştı. Birçok insan, suikastın Yunanistan'da planlandığını, Demosthenes'in bunun bir parçası olduğunu, Pausanias'ın bunu gerçekleştirmek için kullanıldığını ve Demosthenes'in planın başarılı olacağı konusunda kendisine çok güvendiğini, bu yüzden de konuşmasında bu tahminini söylemeye karşı koyamadığını düşünüyordu.

Diğer yandan, Perslerin bu suikastı planladıkları ve Pausanias'a bunu yapması için büyük ödüller vadettikleri düşünülüyordu. Pausanias da öldürüldüğü için başka bir bilgiye ulaşmak mümkün değildi.

Bütün bu olayların sonunda İskender, kendisini politik dünyanın en üst düzey pozisyonlarından birinde bulmuştu. Makedonya tahtına oturmak kolay bir şey değildi ve böylesine genç bir adam için çok yüce bir görevdi. Ama Makedonya, Philip'in himayesine aldığı yerler içinde küçük bir kısımdı. Babasının bütün Yunan İmparatorluğu'nda sağladığı üstünlük ve Asya'ya saldırmak için yapmış olduğu hazırlıklar, İskender'i tüm dünyanın ilgi ve odak noktası hâline getirmişti. İskender, babasının yerini alıp onun bütün gücünü kullanarak yarım kalan planları tamamlayacak mı yoksa sakın bir şekilde kendi ülkesi olan Makedonya sınırları içerisinde mi kalacak, merak ediliyordu.

Sağduyulu olan kişilerin birçoğu, genç adama bu şartlar altında bir sonraki adımını hemen planlamaması nasihatini veriyorlardı. İskender ise sahip olduğu hırs ve hevesi böyle sınırlandırmak istemiyordu. İlk önce babasının yerini tamamen devralmak istiyordu, fakat sadece Philip'in elde ettiği güce sahip olmak istemiyor; acilen bir şeyler yapıp bu gücü olabildiğince büyütme istiyordu.

İlk planı babasının katillerini cezalandırmaktı. Şartların ve

durumun soruşturulmasını istedi ve suikastta Pausanias'a yardım ettiğinden şüphelenilen kişilerin bulunmasını sağladı. Kattiller tamamen bulunmasa da, birkaç kişi bu olaya katılmakla suçlanarak halk önünde işkence ile ölüm cezası verildi.

İskender babasının yapmış olduğu devlet dairelerindeki tayinleri değiştirmemeye karar verdi ve hepsinin aynı şekilde devam etmesine izin verdi. Bu çok sağduyulu bir davranıştı. Bu şartlar altında tahta geçmiş birçok genç adam eski ve deneyimli hizmetkârları işten çıkarıp, yerine kendi yaşlarında, tecrübesiz ve kendileri gibi acemi kişileri işe alırlardı. İskender ise her şeyin babası ölmemiş gibi devam etmesini istiyordu. Bu yüzden eski çalışanları işten çıkarmadı.

Babası Philip'in çok güvendiği iki tane bakanı vardı. İsimleri Antipater ve Parmenio idi. Antipater sivil düzenden, Parmenio ise askerî düzenden sorumluydu. Parmenio seçkin bir generaldi. O zamanlar neredeyse altmış yaşlarındaydı. İskender, onun askerî güçlerine çok güveniyordu ve Parmenio'ya karşı çok güçlü bir bağlılık hissediyordu. O da büyük bir istekle İskender'in hizmetine girdi ve kariyeri boyunca hep onun yanında yer aldı. Bu yaştaki, böylesine deneyimli bir adamın genç bir çocuğun emirlerine uyması tuhaf görünüyordu fakat İskender'in karakterinde ilginç bir şey vardı. Etrafındaki herkesi etkileyebiliyor; ona katılmaları ve planlarını gerçekleştirmeleri için onları heveslendiriyordu.

Haritada görülebileceği gibi Makedonya, Yunanların oluşturduğu ülkenin kuzey kısmında yer alıyor ve güneyinde çok güçlü eyalet birlikleri, büyük ve etkili şehirler bulunuyordu. Muhteşem bir şekilde inşa edilmiş olan Atina, ortasında kayalık bir tepe bulunan kalesi ile meşhurdur. Edebiyat, felsefe ve sanatta büyük bir yer edinmişti ve medeni dünyanın odak noktasıydı. Karint şehri ise orada hüküm süren huzur ve memnuniyet ile meşhurdur. Var olabilecek bütün lüks ve eğlence bu şehrin surları içerisindeydi. Dünyanın her köşesinden bilgi ve sanat âşıkları Atina'da; huzur, mutluluk ve hoşgörü peşinde olan-

lar ise Karint'de toplanıyordu. Karint bir kıstak üzerine kurulmuştu ve bir tarafında deniz manzarası vardı. İskender'in zamanında bile binlerce yıllık, ünlü bir şehirdi.

Bunların dışında bir de Tebai şehri vardı. Atina ve Karint şehirlerinden daha kuzeydeydi. Bir vadiye kurulmuştu, diğer eski şehirlerde olduğu gibi güçlü bir kalesi vardı ve içerisinde Philip'in kurduğu bir garnizon bulunuyordu. Tebai çok varlıklı ve güçlüydü. Ayrıca birçok şair, filozof ve seçkin insanın doğum yeri olmasıyla meşhurdur. Bunlardan birisi İskender'den bir ya da iki yüzyıl öncesinde yaşamış olan ünlü şair Pindar'dı. Torunları hâlâ orada yaşıyordu ve İskender onları ziyaret ederek onurlandırmıştı.

Bazen Lacedaemon olarak anılan Sparta da o bölgede bulunuyordu. Şehrin yerlileri, cesaretleri, dayanıklı olmaları, fiziksel güçleri ve savaşa harcadıkları enerji ile ünlülerdi. Neredeyse hepsi askerdi. Devlet düzenlemeleri ve eğitim programları askerliğe olan isteği çoğaltmak amacıyla yapılmıştı.

Bu şehirler ve diğerleri, bağlı oldukları eyaletler ile Makedonya'nın güneyinde bulunan Yunanistan'ı kaplayan büyük ve güçlü bir birlik oluşturmuştu. Philip birçok görüşme ve zor savaştan sonra buralarda üstünlük sağlamıştı. İskender bu şehir ve eyaletlerdeki halkın, böylesine genç bir prensin hükmü altına kolayca girip girmeyeceğini merak ediyordu. Çünkü çok güçlü bir kral ve asker olmasına karşın babası Philip'e bile bu konuda zorluk çıkarmışlardı. Bu durumda ne yapmalıydı? Bu isteğinden vaz mı geçmeliydi? Onlara, babasının yerini doldurabileceğine ikna edecek elçiler mi göndermeliydi? Ya da onlar bu konuda karar verene kadar, Makedonya hiçbir şey yapmadan beklemeli miydi?

İskender bunları yapmak yerine ordunun başına kendisi geçerek, Güney Yunanistan'a gidip insanlara üstünlüğünü göstermeye ya da babasının onlara yaptığı gibi zorla kabul ettirmeye karar verdi. O zamanki şartları düşününce bu, İskender'in bütün kariyerindeki en cesur ve kararlı adımlarından biriydi. Ma-

Resim:3 Makedonya ve Yunanistan

kedon danışmanları İskender'i böyle bir şeye teşebbüs etmemesi için uyardı. Fakat o, bu uyarıların hiçbirini dikkate almayarak bütün askerî gücünü topladı, ordunun başına kendisi geçti ve ilerleyişine başladı.

Makedonya ve Güney Yunanistan arasında yüksek ve geçilmesi zor dağlar vardı. Bu dağlar ülkenin iç kısmını kaplıyordu. Güney Yunanistan'a giden yol, bu dağların doğusundan, deniz ve

uçurum arasında kalmış bir patikadan geçiyordu. Bu geçide *Thermopylae* deniyordu ve Yunanistan'a gidişin anahtarı olarak görülüyordu. Geçişin yan tarafında Anthela isimli bir kasaba vardı.

O günlerde Yunanistan'daki değişik eyaletlerdeki sorun ve münakaşalar hakkında karar vermek için zaman zaman düzenlenen bir tür toplantı yapılıyordu. Bu toplantının adı *Amphictyonic Konseyi* idi. Adını toplantıları düzenleyen ve dürüst bir kral olan Amphictyon'dan almıştı. Bu konseyin bir toplantısına İskender'i misafir etme kararı almışlardı. Bu toplantı her zamanki gibi Thermopylae ya da Athelada yapılacaktı. Bunun nedeni, bu şehirlerin Kuzey ve Güney Yunanistan'a eşit uzaklıkta olmalarıydı.

Güneye doğru ilerleyişte, İskender ilk olarak Makedonya'nın hemen güneyinde bulunan ve çok güçlü bir eyalet olan Teselya'ı geçiyordu. Başlarda birkaç direnişle karşılaşmıştı fakat çok sürmedi. Bu kadar genç bir adamın, bu ilerleyiş ile gösterdiği cesaret ve kararlılık bütün ülkeyi etkisi altına almıştı. Daha sonraları, İskender tanındıkça insanlar üzerinde iyi etkiler yaratmaya başlamıştı. Yapılı ve atletik vücudu, samimi ve içten davranışları, cesareti, cömertliği, kendine güveni, bağımsızlığı, üstünlük bilinci gibi özelliklerin hepsi muhteşem bir şekilde İskender'in karakterinde toplanmıştı. Genelde erkekler kendilerinden daha üst rütbede olan kişilerin etkisini ve üstünlüğünü kabul etmekten memnuniyet duyar, lider kişileri severler. Bu yüzden, onun hükmü altında kendilerini güvende hissediyorlardı.

Teselya'deki insanlar, İskender'i çok iyi bir şekilde karşıladılar ve kabul ettiler. Babasının ona bırakmış olduğu pozisyonda olmasına içtenlikle rıza gösterdiklerini belirttiler. Askerî güçleri ile ona katıldılar ve Thermopylae Geçidi'ne doğru birlikte ilerlediler.

Planlanan konsey yapılıyordu ve İskender üye olarak katılmıştı. Doğal olarak herkesin dikkati ve ilgisi onun üzerindeydi.

Konsey dağıldıktan sonra İskender güneye doğru ilerlemeye devam etti ve birçok Yunan prensi ve kralı ile uzlaşma sağladı. Sevinç ve memnuniyet duyguları da Thermopylae'den geçmişti ve katılan herkes bu büyük heyecanı yaşamıştı.

Thermopylae geçişi zafer ve şöhret ile süslenmiş bir manzara oluşturmuştu. 50-100 yıl önce Spartalı bir general olan Leonidas, sadece 300 askeri ile o zamanlar Yunanistan'ı işgal eden Pers güçlerine burada karşı koymuştu. Leonidas, Sparta krallarından biriydi. Sadece 300 Spartalı'yı değil, Pers Ülkesi'nin işgallerine karşı koymak için toplanmış Yunan güçlerini de yönetiyordu. Bu birlikler, Pers güçlerine bir süre direniş gösterdiler, geçidin deniz ve uçurum arasında dar bir alan olmasından dolayı başarılı bir zafer elde ettiler. Ama güçlü bir Pers birliği, geçidin çevresindeki dağların etrafından bir yol bulup, Yunan birliklerinin arkasından onlara yaklaşma planı yapmıştı. Leonidas, diğer Yunan eyaletlerinden gelen bütün askerlere geri çekilmelerini emretti ve geçitte sadece kendisi ile 300 yurttaşı kaldı.

Düşmanları püskürtebileceğine ve geçidi savunabileceklerine dair bir umudu yoktu. Kendisinin ve yanındaki cesur insanların üzerine işgalcilerin akın edeceğini ve hepsinin öleceğini biliyordu. Ama geçidi korumak için oraya yerleşmişlerdi ve görevlerini yerine getirmek için her şeyi yapmaya hazırlardı. Savaş başladığında ölen ilk kişi Leonidas'dı. Askerler ölü bedeninin etrafında toplanıp, onu koruyabildikleri kadar korudular. Ama çok sayıda düşmana daha fazla dayanamadılar ve bir kişi hariç bütün askerler öldü. O asker de kaçmayı başardı ve Sparta'ya geri döndü. Daha sonra savaş alanına şu yazı ile bir anıt yapıldı: "Ziyaretçi, Sparta'ya git ve ülkemizi korumak için savaştığımız yerde yattığımızı söyle."

İskender, geçidi aştı ve güneyindeki büyük şehirler olan Atina, Tebai ve Karint'e doğru ilerledi. Bu sırada Yunan kralları ve hükümdarlarından oluşan başka bir meclis Karint'te toplanmıştı ve İskender burada Asya'ya gerçekleştirilecek olan büyük yolculuğun başına geçme isteği duymaya başladı. Kişisel özel-

likleri sayesinde konuştuğu herkes etkisi altına giriyor ve onun tarafında yer alıyordu. Böyle bir girişim için bu kadar güçlü bir konfederasyona lider olarak genç bir prensin seçilmesi, insanlar üzerinde üstünlük sağlayan olağanüstü gücünün ve hükmedici bir üstünlükle insanları etkisi altına alabildiğinin bir göstergesiydi. İskender, güneye yaptığı yolculuktan Makedonya'ya zafer ile geri dönmüştü ve hayalini kurduğu büyük fetih kariyerine başlaması için gerekli olan tüm hazırlıklara başlamıştı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tepki

M.Ö. 335

MAKEDONYA VE DİĞER YUNAN eyaletlerinden oluşan ülke şu anki Avrupa kıtasında yer alan Türkiye'dir¹. Kuzeyinde geniş Balkan Sıradağları vardır. İskender zamanında bu dağlara Haemus adı verilmişti. Bu sıradağlar oldukça yüksek ve yaşanılmaz alanlardan oluşuyordu ve Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne kadar uzanıyordu.

Bu dağ sırasının bir bölümü olan Rodop, haritada görülebileceği gibi güneyden, sıradağların ortalarına kadar uzanıyordu. Rodop, ilkel ama savaşçı bir insan ırkından oluşan, büyük ve güçlü bir bölge ile Makedonya'dan ayrılıyordu. Bu bölge Trakya idi. Trakya çok verimli bir vadiydi. Vadinin bütünü, orta noktaya doğru eğimliydi. Bu yüzden yağmur ile artan ve dağlardan gelen akarsular, bölgenin her tarafına ulaşabiliyor ve hepsi vadinin ortasında kıvrılan nehirde toplanıp Ege Denizi'ne dökülüyordu. Bu nehrin adı Meriç'ti (Hebrus). Bunların hepsi haritada görülebilir.

Balkanlar ya da o günkü adı ile Haemus Dağı (Balkan Dağı-

¹Kitabın yazıldığı tarih itibarıyla Osmanlı İmparatorluğu. (ed.n.)

larının antik Yunan metinlerinde geçen adı), Makedonya ve Trakya'nın kuzeyinde büyük bir bölgede yer alıyordu. Bu dağ sırasının zirvesinden kuzeye doğru bakıldığında dünyanın en büyük ve en verimli vadilerinden biri olan, geniş topraklara sahip Tuna Vadisi görölüyordu. O günlerde, Yunan ve Romalılar tarafından *barbar* olarak adlandırılan ilkel insan toplulukları buraya yerleşmişti. Vahşi ve savaşçıydılar. Ayrıca yazı sanatları olmadığı için yaşamları ve tarihleri hakkında hiçbir kayıt bulunmamaktadır. Onlar ve o zamanlar Avrupa'nın ortasında yaşamış olan yarı-medeni topluluklar hakkında, kendi düşmanları tarafından anlatılanlardan başka hiçbir şey bilinmemektedir. Anlatılanlara göre bu ülkeler vahşi ve yarı-yabani insanlardan oluşan bölge ve topluluklarla doluydu. Ancak çok kuvvetli bir askerî güç ile kontrol altında tutulabiliyorlardı.

İskender'in Makedonya'ya dönmesinden kısa bir süre sonra bu kuzey uluslarında isyan belirtileri baş göstermişti. Daha önceden Philip bu tarz isyanları bastırarak, Yunan ve Romalıların komşularını kontrol altında tutmaları gereken bir tür barış ilan etmişti. Ama korkunç bir savaşçı olan Philip'in artık yaşamadığını ve çocukluktan yeni çıkmış oğlunun tahta çıktığını duydukları için bu durumdan yararlanıp güçlerini göstermek istediler. İskender acilen hazırlıklarını tamamlayıp kuzeydeki bu karmaşayı bitirmeye gitti.

Askerî kuvvetleriyle birlikte hiçbir direnişle karşılaşmadan Trakya'nın bir bölümünü geçti ve dağlara ulaştı. Askerler engeli uçurumlar ve yüksek zirvelere korku içerisinde bakıyorlardı. Yunan ve Romalıları göre bu dağlar kuzey rüzgârının eski tanrısı olan yaşlı Boreas'ın tahtıydı. Onun bu soğuk ve fırtınalı zirvelerde oturduğuna, kışın ise güneydeki vadiler ve ovalara soğuk ve kar götürerek gezinti yaptığını inanıyorlardı. Kanatları, uzun sakalı ve karla kaplı beyaz bukleleri vardı. Vücudunda ayak yerine yılan kuyruğu bulunmaktaydı. Uçarken rüzgârın etkisi ile kuyruğu kıvrılıp kıyafetinin altına gizleniyordu. Şiddetli ve aceleci bir tavrı vardı. Kışın yıkıcı etkisini, fırtınayı, so-

ğuğu ve karı çok seviyordu. Yunanların Boreas (Bora) hakkındaki düşünceleri, insanların aklında bıraktığı etki yirmi yüzyıldır unutulmadı. Batı dünyasındaki her ulusun edebiyatında kuzey rüzgârı *Boreas*² olarak kişiselleştirilmiştir.

Trakya birlikleri kuzeyden gelen ve İskender'i arayan askeri birlikler ile geçitlerde karşılaştı. Nitekim onları püskürtmekte zorlanmışlardı. İskender'in kullanacağı geçidin zirvesine yük dolu vagonlar yerleştirdikleri ve geçişleri sırasında bunları üzerlerine bırakmayı planladıkları söyleniyordu. İskender bu tehlikeyi görmezden gelerek, askerlerine ilerlemelerini emretti. Uygun olan yerlerde bir tarafı vagonların geçebileceği şekilde boş bırakmalarını söyledi. Eğer bunu yapamayacakları bir yerdelerse, bu ilginç askerî nesneyi gördüklerinde hepsi yere yatacak, kalkanlarını başlarının üzerlerinde tutacak, ne olursa olsun birbirlerinden ayrılmayarak vagonların üzerlerinden geçmelerini sağlayacaklardı. Bu önlemlere ve müthiş bir kas gücü ile bunu uygulamalarına rağmen, vagonlar bazı askerlere çarpmıştı. Ama ordunun büyük bir kısmı hiç zarar görmemişti. Vagonlar biter bitmez, yokuştan aşağı doğru koşmaya ve mızraklarla saldırıya başladılar. Barbarlar her tarafa doğru koşuyor, askerleri korkutuyorlardı ve kendilerinin yokuştan yuvarlanması bile onlara zarar vermiyordu.

Dağları geçtikten sonra İskender kuzeye ve batıya doğru, bir fetihten diğerine ilerliyordu ve Tuna Boğazı'na kadar devam etti. Burada barbarların kabul ettiği bir kabile reisi vardı. Ailesi ve ordusunun bir kısmı ile bu bölümün başındaki haritada görülebileceği gibi Peure Adası'nda yaşıyordu. Ada bir akarsu ile ikiye bölünmüştü ve İskender saldırıyı gerçekleştirirken, adanın en yüksek noktasına yerleşmenin en iyi fikir olduğuna karar verdi.

Harekete geçmek için bulabildiği bütün sal ve diğer araçları getirtti, birliklerini bunlara bindirdi, akıntıyla aşağı doğru gitmelerini ve adaya çıkmalarını söyledi. Ama plan başarılı olma-

²Türkçe'de de "Bora" olarak kullanılır. (ed.n)

mıştı, çünkü akıntı botları yönetebilmek için fazla hızlıydı. Ayrıca kıyıda dizilmiş düşmanlar, karaya çıkmak isteyen bir bot olduğunda mızraklar ve oklarla saldırmakla görevliyidiler. İskender bu planından vazgeçti ve adayı terk edip nehri daha uzak bir yerden geçmeye karar verdi. Böylece savaş ülkenin merkezine taşınmıştı. Ülkenin bütün halkı, adaya geçiş için kullanılabilecek geçitlerin hepsini yok etmiş veya onlara bir daha kullanılamayacak şekilde zarar vermişti. Ayrıca karşı kıyıda geçişe mâni olmak için ellerinden gelen her şeyi yapabilecek düşman grupları varken, bu kadar çok sayıdaki askeri ve atı böylesine hızlı bir nehirden geçirmek çok ciddi bir teşebbüstü. Buna karşın İskender bu işi de başarılı bir şekilde bitirmişti. O günlerde askeri birlikler ile Tuna'yı geçmek Yunan ve Romalıları göre büyük bir kahramanlıktı. Nehir çok soğuk, derin ve hızlıydı ve kıyıları saldırmaya hazır düşmanlar ile doluydu. Böyle bir durumda şiddetli akıntıyı geçip bilinmeyen ve keşfedilmemiş bölgelere gitmek, büyük bir güven, cesaret ve kararlılık gösteriydi.

İskender, bulabildiği bütün sal ve kanoları toplayıp nehirden aşağıya doğru indi. Büyük salları yapıldı ve su üzerinde rahatça durabilmeleri için hayvan derilerini birbirine dikip şişirdiler ve sallara bağladılar. Bütün hazırlıklar tamamlandığında, bir gece vakti, düşmanın saldırı gelebileceğini hiç beklemediği bir yere doğru ilerlemeye başladılar. Bin at, atların binicileri ve dört bin yaya asker nehri geçecekti. Böyle durumlarda genelde atlar sıra hâlinde, sallarda onları yönlendiren askerler eşliğinde yüzdürülürdü. Silahlı ve yükleri olan askerler ise kayık ve sallaların üzerinde nehri geçerlerdi. Sabah olmadan geçiş tamamlanmıştı.

Ordu bir tarlaya çıkmıştı. Bu durumda tarihçilerin bahsettiği ve Heamus Dağı'ndaki vagon hikâyesinde anlatıldığı gibi, bugünkü anlamıyla barbar olmaları mümkün görünmüyordu. Tarıma ve inşaata olan ilgileri ilerlemelerini sağlamış; İskender ile yaşanan mücadelede de iyi yetiştirilmiş ve disiplinli askerler olduklarını kanıtlamışlardı.

Makedonlar atlı askerlerin geçişini sağlamak için engebeli tarlayı mızrakları ile temizlediler ve İskender sabah kendilerini nehrin diğer tarafında sanan düşmanı bulup üzerine saldırdı. Tahmin edilebileceği gibi barbarlar bu beklenmedik savaşta yenildi. Şehir hızla ele geçirildi. Ganimetler ordudaki askerlere dağıtılmak üzere Tuna'dan karşıya geçirildi. Komşu olan uluslar ve kabileler de İskender'in bu cesaret ve enerjisinden korkmuş ve durulmuşlardı. Onlarla memnuniyet sağlayıcı antlaşmalar yapıldı ve antlaşmaların uygulamasını kesinleştirebilmeleri için esirler alındı. Daha sonra Tuna'yı tekrar geçip, geri dönüşe başlandı.

İskender, kendisi için geri dönüş zamanının geldiğini fark etti. Yunanistan'ın güney şehirleri ve eyaletleri İskender'in, kendisine babasından kalan rütbeye yükselmesine sıcak bakmıyorlardı. Spartalılar ve diğer topluluklardan bazıları da ona karşıydı. Onu istemeyen bir grup, İskender'in güneye ziyareti sırasında şehirlerine uğradığında sessiz kalmışlardı, fakat İskender'in kuvvetleri ile birlikte kuzeye, böylesi zor bir iş için gittiğini, Tuna'yı geçmeye çalışacağını duyduklarında, artık yollarına çıkmayacağını düşünüp açıkça bir isyan başlatmaya karar verdiler.

Tebai şehri de isyan çıkarmıştı. Philip burayı büyük çabalar sonunda ele geçirmiş ve kale içinde bir Makedon garnizonu bırakmıştı. Söz konusu kalenin adı Catmeia'dı. Garnizondan sorumlu olan görevliler, kalenin güvenli olduğunu düşünüp askerlerini kalede bırakmışlar ve kendileri şehirde yaşamaya başlamışlardı. Bu koşullarda İskender'in otoritesine karşı olan bir isyan patlak verdi. Şehirde yaşayan görevliler öldürüldü ve garnizona teslim olma çağrısında bulunuldu. Olumsuz cevap alınca Tebaililer kaleyi kuşattılar. İskender'in otoritesine karşı olan bu ayaklanmanın büyük bir kısmı, Yunanistan'ın güneyinde bulunan eyaletlerde İskender'in egemenliğini kabul etmeleri için hiçbir şey yapmayan Demosthenes'in işiydi. Etkili konuşma yeteneğini kullanarak, özellikle Atina'da yaşayanların İskender'e karşı olmaları için elinden geleni yapmıştı.

Tebaililer, İskender'in kuzeyde öldürüldüğünü duymuşlardı ve bu haber doğru değilse bile hâlâ uzaklarda, barbar topluluklarının bulunduğu bir bölgedeydi ve oradan kolayca kurtulamayacağına inanıyorlardı. O sırada başında İskender'in bulunduğu büyük Makedonya ordusunun kuzeyden yola çıktığı ve yaklaştığı haberi ile bütün şehri büyük bir korku salmıştı.

Tebaililerin yaptıklarından pişman olmaları için artık çok geçti. Fetihlere başladığından bu yana, İskender'in gösterdiği kararlılık ve hareketlilik, ayaklanmalarından hemen sonra gerçekleşen bu geri dönüş onları çok etkilemişti. Artık başarılı ve güçlü bir direniş göstermekten başka şansları yoktu. Kendilerini şehirlerine kapatıp sonuna kadar savunmak için hazırlıklar yaptılar.

İskender ilerledi ve şehri güneye doğru kuşattı. Atina ve diğer güney şehirleri arasındaki iletişimi engellemek için ana kışlalarını buraya kurdu. Daha sonra kuşatmayı tamamlamak için askerî menzilini genişletti. Bütün hazırlıklar tamamlandı ama İskender üç şehri ele geçirmeden önce, kendisine karşı gelen halka teslim olmaları için bir şans vererek bir süre durakladı. Ancak İskender'in teklifini kabul etmektense tek çare olarak direnmeyi tercih ettiler ve teslim olmayı kabul etmediler. Böylece İskender hücumu geçmek için hazırlıklara başladı.

Karakteristik heves ve enerjisi ile şehri bir saldırı ile ele geçirmeye hazırdı. Kuvvetli şehirlerin genelde kuşatılması gerekir ve bazen ele geçirmeden önce uzun bir kuşatma süreci geçer. Ordu surların arkasına konumlandı ve isyancılara saldırarak şekilde beklemeye başladı. Teslim olmaya mecbur bırakılmadan önce uzun zaman geçmesi askerlerin avantajıydı. Kuşatmacılar dışarıdan gelen bütün yardımları kestiler. Hücum grubunun içeri girebilmesi için o zamanlarda kullanılan bir düzeneği etkisiz hâle getirmeleri gerekiyordu.

Kuşatılmış bir şehre saldırmak için geçen süre, içeridekilerin ve dışarıdakilerin gücüne ve kuşatmacıların heves ve azmine bağlıydı. Kuvvetli bir yeri kuşatma mücadelesinde ordu, hen-

dekler boyunca yeraltından tünel kazıp, toplarını surlara etki edebilecek bir yere yerleştirmek için büyük zaman harcar. Genelde bir delik açılmadan önce çok zaman geçer ve askerler etkili bir hücum yapmak için güçsüz düşerler. Zamanı geldiğinde ordunun en güçlü ve cesur askerleri hücum için önderlik ederlerdi. Ağaç dalları hendekleri doldurmayı, merdivenler ise setleri ve surları aşmayı sağlıyordu. Şehirdekiler, yapılan bu hazırlıkları görüyor ve hücumdan önce saldırının başarılı olup olmayacağını anlayabiliyorlardı. Kuşatılanlar teslim olduklarında kendilerini büyük acılardan ve şehre yapılacak olan saldırının neden olacağı dehşetten kurtarmış oluyorlardı.

Manzara çok korkunçtu, çünkü karşılaştıkları direniş yüzünden askerler öfkeden deliye dönmüştü. Bir yerleşim yerine girdiklerinde ve binlerce aile, çocuk ve savunmasız genç kıızı bulduklarında, şehvet duyguları doruk noktasına ulaşıyordu. Bu şartlar altında askerler hiçbir şekilde zapt edilemiyorlardı. Kimse uzun bir kuşatmadan sonra saldırıya uğrayan ve yağmalanan şehrin bu manzarasını tahmin edemezdi. Kaplanlar bile avlarına insanlar kadar vahşi bir şekilde saldırmıyorlardı. Sıradan bir savaştan sonra hükümdarlar sadece kendileri gibi donatılmış askerlerle birlikte intikam alırlardı. Ama bir şehir yağmalanacaksa, bu hiç beklenmedik bir anda ve özellikle geceleri gerçekleşirdi. Barış ve huzur dolu olan ortam, karşılaştıkları direniş nedeniyle çok öfkeli ve şehvetli olanlar tarafından bozuluyordu. Galibiyeti, şehvetlerini sınırsız bir şekilde yaşayarak ilan ediyorlardı. Yağmalama, yakma, zarar verme ve öldürme gibi her türlü suç işleniyordu.

İskender, kuşatmaların yavaş ilerleyişini bekleyemedi. İyi bir fırsat kolladı ve şehri koruyan setlerin birinden içeri girdi. Tebaililer daha gerideki surların arkasına çekildiler ve kapıların arkasında büyük bir endişe ile beklemeye başladılar. Makedonlar hep birlikte kapılara yüklendiler, hatta bu arbede sırasında aralarında ezilerek ölenler oldu. Bu akın, karşı koyulamayan, kaynayan şiddetli bir sele benziyordu. Kapıları kapalı tutmak

imkânsızdı. Askerler korunmasız evlere girmişlerdi. Saatlerce süren dehşet ve umutsuzluğun sebep olduğu çığlıklar ve feryatlar, yağmalanan şehirdeki inanılmaz canavarlığa şahitlik ediyordu. Daha sonra emirlere uyularak askerler sakinleştirildi. Ordu verilen görevi tamamladı ve İskender, ele geçirilen şehre ne yapacağını temkinli bir şekilde düşünmeye başladı. İlk önce ona karşı ayaklanmanın korkunç cezasını göstermek açısından şehri yakıp yıkmaya karar verdi. Bunun sıradan bir fetih olmadığını düşünüyordu. Tebai ve diğer tüm Yunan eyaletleri onun hâkimiyetine karşı çıkmışlardı. İskender'e göre onlar artık düşman değil, birer haindiler ve ceza olarak hemen yok edilmeleri gerekiyordu.

Bu kararı uygularken, sonucunun yaratacağı öfke ve kızgınlığı en aza indirebilmek için temkinli, titiz ve dikkatliydi. Yapılanların öfke ile değil sadece bir ceza olarak yapıldığını vurgulamak istiyordu. İlk önce papazları serbest bıraktı. Halkın geri kalanını ise ona karşı ayaklananlar ve sadık olanlar şeklinde ikiye ayırdı. Sadık olanların oradan sağ salim ayrılmaları için gerekenleri yaptı. Bir aileden bir tek kişinin bile Makedonya'ya sadakatini belirtmesi, tüm ailenin affedilmesi için yeterliydi ve bu sayede bütün aile kurtuluyordu.

Bu görev için seçilenler oldukça açık görüşlülerdi ve bir bahane bulup insanları kurtarmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Tebai'de doğmuş olan ünlü şair Pındar'ın bütün torun ve akrabaları, görüşleri ne olursa olsun bağışlandılar. Gerçek şuydu; İskender o an uygulayacağı büyük bir şiddetin pozisyonunu güçlendireceğini görebilecek kadar zekiymiş ama buna rağmen cömert davranışlarından vazgeçemiyor, verilecek acıların hafif olması ve yapılacak olanların küçük sınırlar içerisinde kalmasını istiyordu. Bu sadık şehre uygulayacağı şiddetli cezanın etkisinin, göstereceği merhamet ve kendisine dost gibi görünenleri koruması, güvenliklerini sağlaması ile artacağını içgüdüsel olarak hissettiğinden şüphe yoktu.

Bütün bu istisnalar ayrıldıktan sonra, uygun görülenlerin

gitmelerine izin verildi. Halkın geri kalanı esir alındı ve sonrasında şehir tamamen yok edildi. Esirlerin sayısı 30 bin kadardı. 60 bini de saldırı ve yağmalama sırasında öldürülmüştü. Böylece Tebai bir harabeye döndü ve sonraki yirmi sene boyunca İskender'in korkunç kararlılığının anısı olarak böyle kaldı.

Tebai'nin yok edilmesinin diğer Yunan şehirleri ve eyaletleri üzerindeki etkisi umulduğu gibiydi. Bu olay tıpkı bir yıldırım gibi düşmüştü. İsyan çıkaran tek şehrin Tebai olmasına karşın, birçok yerde de memnuniyetsizliğin güçlü göstergeleri vardı. İskender, Yunanistan'da iken sessiz kalan Demosthenes, halkı Makedonya'nın üstünlüğüne karşı olmaya tekrar teşvik ediyor ve halkı İskender'e karşı düşmanca eylemler yapmaya çağırıyordu. Konuşmalarında İskender'in sadece bir çocuk olduğunu ve Atina, Sparta ve Tebai gibi şehirlerin onun emri altında olmasının utanç verici olduğunu söylüyordu. İskender bunları duymuş ve Tebai'yi yok etmeden önce Thermopylae Boğazı'ndan Yunanistan'a doğru ilerlerken, "Benim çocuk olduğumu söylüyorlar. Onlara yetişkin bir adam olduğumu göstermeye geliyorum," demişti.

İskender, yetişkin bir adam olduğunu onlara öğretti. Onun kuzeyde dağların arasında ve bilinmeyen bölgede kaybolduğu düşünülürken aniden geri dönmesi, Tebai'yi kuşatması, şehir saldırması, şehir hakkında verdiği temkinli, dikkatli kararlar ve bunları acımasızca uygulaması, Yunanlara uğraştıkları kişinin, yaşı kaç olursa olsun, bir çocuk olmadığını gösterdi. Böylece İskender'e karşı olan bütün memnuniyetsizlik ortadan kalktı ve bir daha böyle bir memnuniyetsizlikten hiç bahsedilmedi.

Tebai'de uygulanan cezanın dehşeti, insanları tamamıyla etkisi altına almıştı. Bu olaylara tanıklık eden herkes, İskender'in karakterini takdir etmişti. Çünkü bu olayların hepsinde onun sınırsız enerjisi, sakin ve soğukkanlı kararları, merhameti, yüce gönüllülüğü ve arkadaşlarına karşı sadakati açıkça görülebiliyordu. Papazların onun tarafında olup olmadığını umursamadan canlarını bağışlaması, dine bağlı insanların onu destekle-

mesini sağladı. Aynı yaklaşımı ünlü şairin ailesi ve torunlarına göstermesi bütün ülkedeki şair, hatip, tarihçi ve filozofları çok etkilemiş ve edebiyata düşkün insanlar da İskender'i desteklemeye başlamışlardı. Ailede bir kişinin bile ona sadık kalması sebebiyle bütün ailenin canını bağışlamada gösterdiği yüce gönüllülük, dostlarına ve yandaşlarına gösterdiği sadakati gözler önüne sermişti. Tebai'nin yok edilmesi ve yerli halktan bu kadar çok sayıda esir alınması bütün ülkelerde duyuldu ve halkın büyük bir kısmının İskender'in karakterine hayran kalmasını, olağanüstü güçlerine inanmasını sağladı.

İskender, Tebai'den geriye doğru ilerledi. Şehirlerden gönderilen temsilciler onu galibiyeti için tebrik ettiler ve kendilerinin de bu davada ona bağlı olmak istediklerini söylediler. Yunanların ülkesinde etkinliğini ve üstünlüğünü sağlamış görünüyordu ve Makedonya'ya döndüğünde o zamanlar başkent olan Egea'de gücünü kanıtlamış ve kabul ettirmiş olması, ihtisamlı ve gösterişli bir alanda gerçekleşen oyunlar, gösteriler ve tanrıya adanan kurbanlarla kutlandı. İskender artık Asya'ya yapacağı uzun soluklu sefer için hazırды.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çanakkale Boğazı'nı Geçiş
M.Ö 334

İSKENDER MAKEDONYA'YA VARIR varmaz bütün dikkatini Asya işgaline verdi. Bu projeyi gerçekleştirmek için büyük bir istek ve şevk duyuyordu. Çok genç oluşunu ve bu girişimin büyüleyici olduğunu düşünürsek, bu konuyu çok tedbirli ve dikkatli bir şekilde ele alabilmesi şaşırtıcıydı. Artık hem kendi egemenliğindeki, hem de sınırları içerisindeki diğer uluslardaki durumu düzeltmiş ve yönetimine uygun hâle getirmişti. Ona göre artık büyük Asya seferi için gerekli hazırlıkları yapma zamanı gelmişti.

Bu konuyu ilk önce bakanlarına ve danışmanlarına açtı. Genel anlamda onlar da İskender ile aynı görüşeydiler. Fakat iki kişi bu konuya şüpheli bakıyor, aslında bu plana karşı çıkıyorlardı. Bu iki insan Philip'e sadık olarak hizmet etmiş ve onun ölümünden sonra aynı bağlılığı oğluna göstermiş saygıdeğer çalışanlar Antipater ve Parmenio idi.

Antipater ve Parmenio, İskender'in Asya'ya gitmesi durumunda Makedonya'nın çıkarlarının büyük zarar göreceği kanısındaydılar. Ailesi olmadığı için İskender'in hayatını kaybet-

mesi durumunda hükümdarlığına gelecek bir vâris yoktu ve böyle bir durumda, Makedonya kendi adayını tahta geçirmek için mücadeleye girecek ve düşmanlarına açık bir hedef hâline gelecekti. Bu devlet adamlarının zekâ ve öngörülerini ile yaptıkları öneriler büyük oranda gerçekleşmişti. İskender, Asya'da ölmüş, ölümünden sonra Makedonya uzun bir süre iç karışıklıklar ve sivil savaşlarla harap olmuştu. Parmenio ve Antipater krala bu yolculuğu ertelemesini önerdiler. Yunan prensesleri arasından bir eş seçmesini, aile görevlerini yerine getirmesini, kendi krallığını birkaç sene yönetmesini önerdiler. Yunanistan'da her şey yoluna girdiğinde ve ailesi yurttaşlar tarafından kabul edildiğinde Makedonya'yı daha güvenilir bir şekilde terk edebilirdi. Halkın işleri o yaşarken daha düzenli bir şekilde devam edebilirdi, ölümü durumunda ise küçük bir iç karışıklık yaşanır ve vârisi onun yerine geçerdi.

Ama İskender bunun tam karşısı bir karar vermişti. Bu kez büyük yolculuk için kesin karar almıştı. Antipater'i Makedonya'daki vekili olarak bırakmaya ve Parmenio ile birlikte Asya'ya gitmeye karar verdi. Hatırlanacağı gibi Antipater bir devlet adamı, Parmenio ise bir generaldi. Philip, Antipater'dan genellikle sivil işlerde, Parmenio'dan ise askerî işlerde yararlanıyordu. Hâlbuki o zaman her birey, az ya da çok, asker sayılıyordu.

İskender, Makedonya'yı koruması için on ila yirmi bin civarı askerden oluşan bir ordu bırakmıştı. Otuz beş bin kişilik bir orduyu da beraberinde götürmek için hazırladı. Bu ordunun böylesine büyük bir proje için çok küçük olduğunu düşünüyordu. Bir veya iki yüzyıl önce bir Pers kralı olan Darius, Yunanistan'ı beş yüz bin kişilik bir ordu ile işgal etmişti ve buna rağmen püskürtülüp uzaklaştırılmıştı. Ama İskender o ordunun onda birinden az bir orduyla yola çıkıyordu.

İskender'in otuz beş bin kişilik ordusunun otuz bini yaya askerlerden, beş bini ise atlılardan oluşuyordu. Ordunun yarısından çoğu Makedon'du. Geri kalan kısmı ise Yunanistan'ın güneyinden gelmeydi. Atların çoğu, haritalarda görüleceği gibi Ma-

kedonya'nın güneyindeki bir ülke olan Teselya'dandı. Aslında, Teselya dağlar ile çevrili geniş bir vadiydi. Seller bu dağları alçaltmış, doğuya giden bir nehirde birleşen ve düzlüklerde daha derinleşen ve yavaşlayan akarsular oluşturmuştu. Bu nehir, dağların etrafından geçip, meşhur bir düzlük olan Tempe Vadisi boyunca ilerliyordu. Bu vadinin kuzeyi Olympos'tu ve güneyi ikiz dağlar olan Pelian ve Ossa'ydı. Teselya'da eski yıllarda yaşadıklarına inanılan devler ve tanrılar arasında bir savaş yaşandığına dair eski bir hikâye vardı. Devler, Pelion ve Ossa'yı oluşturarak, ilahî düşmanlarına saldırabilmek için cennete çıkmaya çalışmışlardı. Bu fabl, Avrupâ'da her dilde rastlanabilecek bir atasözüne dönüşmüş ve abartılı bir durumun başarılması söz konusu olduğunda, "Pelion ve Ossa'yı oluşturmak" atasözü kullanılmaya başlanmıştır.

Teselya, atları ve binicileri ile ünlüydü. Dağların yamaçları hayvanların gelişmesini sağlayacak otlaklara sahipti ve geniş düzlükleri, atlı süvarilerin çalışma yapmasına elverişliydi. Teselya'nın atları bütün Yunanistan'da meşhurdu. İskender'in atı Bucephalus da Teselya'da yetişmişti.

Makedonya kralı olan İskender, kendi şahsi malı olan büyük malikânelere ve gelirlere sahipti. Bu gelirler devlet gelirlerinin dışındaydı. Yolculuğa çıkmadan önce bunları hem sefere katılan hem de katılmayan üst düzey memurları ve generalleri arasında paylaştırdı. Bu büyük bir cömertlik göstergesiydi fakat bunu yapmasını sağlayan cömertlikten çok sahip olduğu hırsıydı. Onu heveslendiren iki faktör, büyük işler başarmak ve sonucunda şan ve şöhrete sahip olmaktı. Bazen birlikte kullanılsa da bu iki kavram birbirinden çok farklıdır. Bunlar İskender'in karakterinde, diğer özelliklerin hepsinden daha önemli bir yer tutuyordu. Ona göre para, başarı sağlayan bir şeydi. Malikânelerini ve gelirlerini dağıtması, varmak istediği sonuca ulaşmak için hazırlanmış akıllıca teşviklerdi; bunlar, onun için hediye değil, birer masraftı. Ona göre sonunda karşılığını fazlasıyla alabilecekti. Arkadaşlarının hepsi onun çok cömert ve özverili ol-

duğunu düşünüyordu. Kendisi için ne ayırdığını ona sorduklarında İskender, “Umut,” dedi.

Sonunda her şey hazırды ve İskender, o zamanlar bu tarz olaylardan önce yapılan dinî törenler, kurbanlar ve gösterilerle kutlamalara başladı. Makedonya’da her yıl yapılan ulusal bir festival olan *Jüpiter ve 9 Müz* onuruna büyük törenler düzenlendi. İskender, bu festival için muhteşem hazırlıklar yaptırdı.

Yunanlar zamanında halkın ibadeti ve eğlencesi aynı gösteri ve törenlerde birleştirilirdi. Bütün ibadetler tiyatral bir gösteri şeklindeydi ve bütün gösteriler bir çeşit ibadet sayılıyordu. İnsanlar kalplerindeki dinî içgüdülerle, büyük işlerde ve çok önemli krizlerde, görünmeyen dünyadan yardım beklemişlerdi. Evlerinden ayrılıp tehlikelerle dolu dünyanın başka bir köşesine gidiyorlardı ve muhtemelen birçoğu geri dönemeyeceklerdi. Bu yüzden, ilahî olarak eski kahramanların onları korumalarını istemekten başka bir seçenekleri yoktu. Tanrıya kurban verince ona olan sempati ve saygılarını sunduklarını düşünüyorlardı. Bu ilahî varlıklar aynı olayda birbirlerine bağlanıyorlardı ve aynı korku, ümitler vasıtasıyla canlanıyordu. Askerler yalvardıkları tanrıların bir tehlike ânında onlara yardım edeceklerini düşünüyorlardı.

Jüpiter gibi onurlarına büyük bir Makedon festivalinin yapıldığı *Müzler*, şarkı söyleyen dokuz genç kızdan oluşuyordu. Yüzleri ve vücutları çok güzeldi, hareketleri ise çok zarifti. Eskilerin inancına göre kuzeyden, Trakya’dan gelmişleri ve onları tanrıça yapan Olympos Dağı’ndaki Jüpiter’in yanına gitmişlerdi. Güneye gittikten ve ardından Yunanistan’da durdurduktan sonra Karinth Körfezi’nin kuzeyinde ve Böotya’nın batısındaki Parnassus Dağı’nda bir sarayda yaşadılar. Müzik ve dans tanrıçaları olarak bütün Yunanistan ve İtalya tarafından tapılıyorlardı. Sonraki devirlerde tarih, astronomi gibi bilim ve sanat dalları da onlarla birlikte anılmaya başlanmıştı.

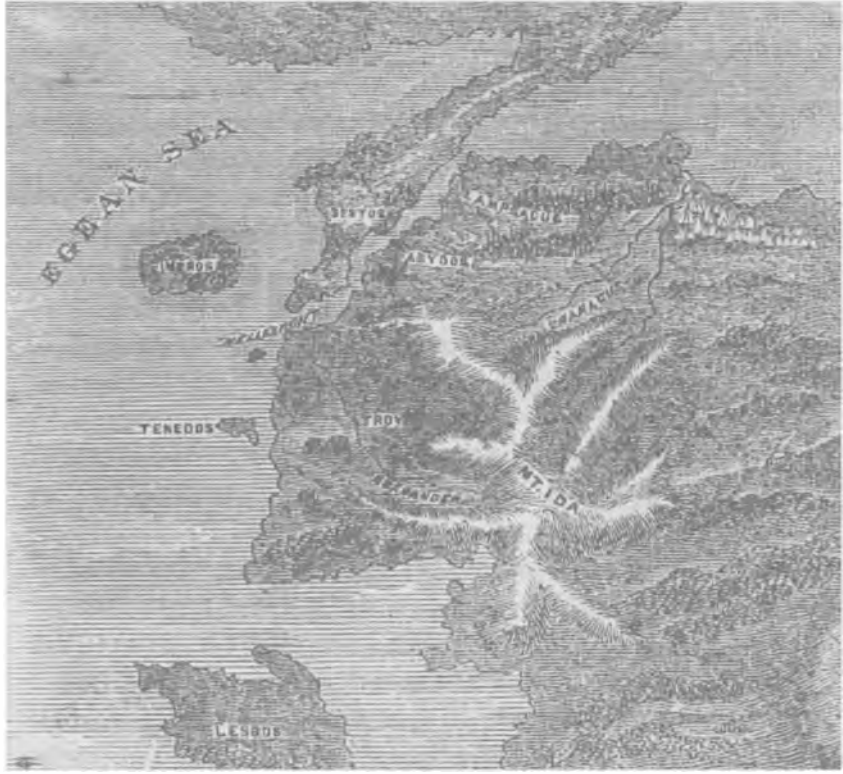
Jüpiter ve Müzler adına yapılan festivaller, bu dans tanrıçalarının sayısı kadar, yani dokuz gün sürdü. İskender, festivaller

için o günün şartlarında mükemmel hazırlıklar yapmıştı. İskender'in, içine yüz masa sığabildiği söylenen büyük bir çadırı vardı ve bu çadırda birçok prens, hükümdar ve generalle günlerce eğlenmişlerdi. Askerlerin korunduklarına inanıp rahatlamaları için tanrılara birçok kurban verdi. Bu kurbanlarla birlikte yarışlar, güreşler, köreltilmiş mızraklar ile yapılan taklit oyunları gibi atletik ve askerî gösteriler yapıldı. Bütün bunlar, askerlerin heveslenmesini ve canlanmasını sağlamıştı. Festival, kahramanlıklar yaşama isteklerini artırmıştı ve şöhret için büyük bir heves duymalarını sağlamıştı. Böylece özgür olmak ve inandıkları ilahî güçlerin korumasına güvenerek, ordu yurttan ayrılmak için hazırlandı.

Bölüm 3'teki haritada İskender'in rotasına bakılırsa ilk önce Ege Denizi'nin kuzey kıyılarına yöneldiği görülebilir. Sestos ve Abidos arasındaki Çanakkale Boğazı üzerinden Avrupa'dan Asya'ya geçmeyi amaçlıyordu. Ege Denizi'ne, ordusunu boğazdan geçirmek için hazır bulunması amacıyla elli kadırgadan oluşan bir filo gönderdi. Ordu karaya ulaştı. Kuzeydeki Ege Denizi'ne dökülen nehirleri geçmek zorundaydılar ama zaten bu nehirler Makedonya topraklarındaydı ve bu yüzden geçerken herhangi bir zorlukla karşılaşmadılar. Sestos'a ulaştıklarında onlar için hazırlanan filo hazır bekliyordu.

İskender'in bütün kariyerinde görülebilen soğukkanlı hesaplama yeteneği ile şiirsel coşku ve duygularını birleştirmesi en göze çarpan özelliklerinden biriydi. Sestos'a vardığında gemilerin orada olduğunu, ordunun güvende olduğunu ve çıktığı Asya kıyılarında onları bekleyen hiçbir düşman olmadığını görünce, yönetimi Parmenio'ya bırakıp tek bir kadırga ile duygularının izinde kısa bir gezintiye çıktı.

Asya kıyılarında, ordunun geçmek üzere olduğu yerin güneyinde Truva'nın harabelerinin bulunduğu geniş bir düzlük vardı. İskender'in erken yaşlarda çok ilgilendiği Homer'in şiirlerinde geçen yerlerden biriydi Truva. Bu yüzden Çanakkale Boğazı'nı bütün orduyla geçmek yerine, gençliğindeki romantik

Resim:4 Truva Bölgesi

hayallere ev sahipliği yapan bu bölgede, küçük bir gezinti yapmayı tercih etti.

Truva bir düzlük üzerinde bulunmaktaydı. Homer, kıydan uzakta bulunan Tenedos Adası ve yakınındaki İda Dağı'ndan bahsediyordu. Ayrıca, Karamenderes (Scamander) isimli bir nehir bulunmaktaydı. Şu an nehrin Menderes (Mender) ismi ile bilinmesi hariç ada, dağ ve nehir bugün de aynı kalmışlar ve hâlen orijinal isimleriyle anılıyorlar. Ama bu düzlüğün yakınındaki eski harabelerde birçok kalıntı bulunmasına rağmen, şehrin tam olarak bulunduğu yer tespit edilememektedir.³ Bazı

³Helenistik dönemde İlion olarak adı geçen efsanevi yerleşim Çanakale Biga yarımadası, Hisarlık mevkiinde, 1870'lerde Alman arkeolog Heinrich Schliemann tarafından keşfedilmiştir. Homeros'un ünlü İlyada destanında anlattığı

bilginler böyle bir şehrin hiç var olmadığını iddia ediyorlar. Homer'in ada, dağ ve nehir haricindeki yerleri sadece hayal ettiğini düşünüyorlardı. Onun hikâyesine göre bir krallığa bağlı büyük ve güçlü bir şehir vardı ve Yunanlar tarafından on sene boyunca kuşatıldıktan sonra ele geçirilip yok edilmişti.

Bu savaşın ana hikâyesi şu şekildedir. Priam, Truva'nın kralıydı. Oğlu doğmadan kısa bir süre önce karısı rüyasında doğum ânında çocuğun bir meşaleye dönüştüğünü ve ateşin üzerine bir saray kurduğunu görmüştü. Rüyasını falcılara anlattı ve bunun ne anlama geldiğini sordu. Falcı, rüyanın oğlunun ailesine bela ve felaket getirebileceğini söyledi. Annesi bundan çok korktu ve olabilecek felaketleri önlemek için doğar doğmaz, bebeği öldürmesi için bir köleye verdi. Ancak köle bebeğe acıdı ve öldürmek istemedi. Bu yüzden onu dağa götürüp ormanda ölüme terk etti.

Bir dişi ayı ormanda gezinirken bebeği buldu ve bir anne şefkatiyle alıp kendi yavrusuymuş gibi ilgilendi. Daha sonra ise dağlarda yaşayan birkaç çoban bebeği buldu ve onu vahşi annesinden geri aldı. Bu erkek çocuğun adını Paris koydular. Paris çok güçlü ve yakışıklı bir erkek olarak yetişti. Sanki onu besleyen vahşi annesinin verdiği süten kaynaklanan olağanüstü bir cesaret ve enerji gösteriyordu. Yakışıklılığı ve cesareti o kadar olağanüstüydü ki İda Dağı'nın orman perisi Oenone'nin kalbini kazanıp onunla evlenmesi ve cennetteki tanrıçaların dikkatini çekmesi hiç de zor olmamıştı.

Sonunda bu tanrıçalar bir tartışma yaşadılar ve bu yüzden Paris'e danışmaya karar verdiler. Münakaşanın nedeni şuydu: Aralarından birinin düğünü vardı ve bu kişi üzerine 'en güzele verilmek üzere' yazdirdığı altın bir elma yaptırmıştı. Bu elmayı kalabalığa doğru fırlattı. Amacı ise tamamen bir çekişme yaratmaktı. Aslında bu kişi uyuşmazlık tanrıçasıydı. Bu çekişmeyi yaratma sebebi de buydu ve münakaşaları büyütme hoşuna gidiyordu. Bu eski efsaneye göre arkadaşlar arasında gereksiz

bir anlaşmazlık çıkaran bu elma, bugün anlaşmazlık konusu anlamında kullanıyor.

Tanrıçaların üç tanesinden her biri kendisinin diğerlerinden daha güzel olduğu konusunda inat ediyorlardı ve bu yüzden Paris'e danışmaya karar verdiler. Onları görüp karar verebilsin diye, dağlara gidip kendilerini ona göstermek istediler. Her biri, bu soruya alacakları tarafsız cevaba güvenmek istemelerine rağmen, hepsi de ona rüşvet teklif etti. Birisi krallık, diğeri büyük bir şöhret, üçüncüsü olan Venüs ise dünyanın en güzel kadını onun eşi yapmayı vaadetti. Paris, tercihini Venüs'ten yana kullandı ama bu kararı tarafsız olarak mı verdi, yoksa rüşvet aldığı için mi, bunun kesin cevabını belirten bir hikâye yok.

Paris, bu süre boyunca onun düzlükte bulunan şehir ve krallığa hükmeden kralla olan ilişkisini bilmeyen sıradan bir çobanla dağlarda yaşadı. O sıralarda Kral Priam, oynanan bir oyunun ödülü olarak İda Dağı'nda bulunabilecek en iyi boğayı istemişti. Yapılan araştırmalarda Paris'in en iyi boğaya sahip olduğu anlaşıldı ve kral o zamanlar her kralın yaptığı gibi zavallı insanların karşı çıkma şansını ortadan kaldıracak despot bir tavır içinde boğayı aldı. Paris buna çok öfkelenmişti. Kısa süre öncesinde de kendisini prens olarak tanıtan bir kişi bu boğayı almak istemiş fakat Paris boğayı dağa kaçırıp saklamıştı.

Bunun sonucunda Priam'ın kızı Cassandra, Paris'ten haberdar oldu. Hikâyesini öğrenmek için çabaladı ve onun uzun zamandır kayıp olan ölümüne terk edilmiş ağabisi olduğuna emin oldu. Kral Priam da kızının sunduğu kanıtlarla buna inandı ve Paris, tekrar babasının evine döndü. Yeni pozisyonuna sahip olduktan sonra Venüs'ün verdiği dünyanın en güzel kadını ile evlendirme sözü aklına geldi ve onu nerede bulabileceğini düşünmeye başladı.

Güney Yunanistan'da bir şehir olan Sparta'da güzelliğiyle meşhur bir eşe sahip Kral Menelaus vardı. Paris onun dünyadaki en sevimli kadın olduğuna karar verdi ve Venüs'ün vaadi olarak ona sahip olmak istedi. Yunanistan'a doğru bir yolculuğa

çıktı, Sparta'ya gitti; Helen ile görüşüp, onu eşini bırakıp Truva'ya gelmesi için ikna etti.

Menelaus bu büyük hakarete çok öfkelenmişti. Bütün Yunanistan'ın ordularını hazırlayıp eşini geri almak için kendisine yardımcı olmalarını istedi. Priam bunu reddedip oğlunun yanında yer aldı. Yunanlar bir donanma ve ordu oluşturup harekete geçerek Truva düzlüklerine ulaştılar. Şehir on sene boyunca kuşatmada kaldı ama en sonunda ele geçirilip yok edildi.

Savaşın nedeni ile ilgili bu hikâyeler her ne kadar eğlenceli olsalar da İskender bunlarla ilgilenmiyordu. Homer'in yazdıklarının en heyecanlı kısımları, kendisinin yarattığı kahramanlardı. Onların, çeşitli maceralardaki davranış biçimlerini ve isteklerini betimlemeleri, çeşitli yerlerde gösterdikleri heyecan ve duyguları ilgi çekiciydi.

Homer, kahramanlarını yerleştirdiği şartlar altındaki hırslarını, öfkelerini, övünmelerini, rekabetlerini ve onları heyecanlandırıp kontrol edebilecek her türlü duyguyu başarılı bir şekilde tasvir ediyordu.

Bu kahramanlarından her biri, onlara yazılan geçmiş ve hikâyeleri ile diğerlerinden farklı ve çarpıcı karakterlere sahipti. Achilles bunlardan biriydi. Çok öfkeli, sert ve amansız bir karakteri vardı. Merhametsizdi. Acımasız ve korkusuz olmasına rağmen yüce gönüllülükten yoksundu. Sularına kimsenin dokunamaması gibi bir özelliği olduğu söylenen Stiks adında bir nehir vardı. Achilles'in annesi, henüz o bir bebekken, onu topuklarından tutup bu nehrin suyuna batırmıştı. Suyu girmediği için artık yaralanabileceği tek yer topuklarıydı. Bu yüzden savaşta güvendeydi ve mükemmel bir savaşçıydı. Önemsiz sebeplerden dolayı arkadaşları ile kavga eder ve onlardan uzaklaşırdı. Sonrasında yine bir o kadar saçma bahanelerle barışırlardı.

Agamemnon, Yunan ordusunun başkomutanıydı. Büyük bir galibiyetten sonra ele geçirilen esirler, galip gelenler arasında dağıtılacaktı. Agamemnon'a düşenler arasında bulunanlar içindeki soylu bir bayanı da esir olarak almak zorunda kaldı ve onu

Resim: 5 Paris ve Helen

Achilles ile değiştirdi. Achilles buna çok öfkelen-di ve uzun bir süre mücadeleden çekildi. Onun yokluğunun sonucu olarak Truvalılar, Yunanlara karşı büyük ve devamlı galibiyetler kazandı. Uzun bir süre hiçbir şey Achilles'i geri dönmeye ikna edemedi.

En sonunda kendisi gitmese bile, yakın arkadaşı Patroclus'a kendi zırhını alıp savaşa gitmesi için izin verdi. Patroclus başarılıydı fakat daha sonra Paris'in kardeşi Hector tarafından öldürüldü. Bu olay Achilles'in öfkesini ve hiddetini artırmıştı. Agamemnon ile olan münakaşasından vazgeçip savaşlara geri döndü. Hector'u öldürene kadar cesaret göstermeyi hiç bırakmadı ve sonra merhametsizce sevincini açıkladı. Bu intikam ile mutlu olmuştu. Hector'un ölü bedenini savaş arabasının tekerleğine bağlayıp, şehrin surları etrafında sürüklemişti. Daha sonra cesedi, deliye dönmüş babasına fidye karşılığında sattı. Bunlar Homer'in şiirlerinde başarılı ve etkileyici bir şekilde anlattığı ve İskender'in ilgisini çeken hikâyelerdi. Bu iddialaşmalar ve rekabetler, savaşçıların kahramanlıkları, karakterlerinin betimlemeleri, bu savaşların çıkmasına sebep olan çeşitli olaylar İskender'in dikkatini çekiyor ve genç savaşçı bir kahramanın hayallerine tesir ediyordu.

İskender, Asya'da ilk gideceği yerin Truva olacağına karar vermişti. Orduyu Sestos'tan Abidos'a geçirmesi için yönetimi Parmenio'ya verip, kendisi tek bir kadırga ile güneye doğru ilerlemişti. Truva kıyılarında, Yunanların karaya çıkmaya alışkın oldukları bir liman vardı ve bu yüzden İskender dümene kendisi geçmişti. Kadırgada, kıyıların yarısını geçtiklerinde Neptune onuruna kurban verilecek olan bir boğa bulunuyordu.

Neptune bir deniz tanrısıydı. Çanakale Boğazı'nın açık bir deniz olmadığı doğruydu ama eskiden suyun derinliklerine gömülmüş olanların hâkimiyetinde bir deniz bölümüydü. Neptune eskiden yaşayan insanlar tarafından, denizde ya da kıyılarda yaşayan biri olarak düşünülür; dalgaların üzerinde yunuslar ya da denizatları tarafından çekilen dev deniz kabuğu veya

Resim:6 Achilles

bazen de savaş arabasıyla seyahat ederdi. Bu gezileri sırasında ona kendisini dalgalar üzerinden bazen suyun üstünde, bazen altında takip eden deniz tanrıları ve su perileri eşlik ediyordu. Neptune yanında kral asası yerine üç çatallı bir zıpkın taşı-

yordu. Üç çatallı zıpkının uçları keskindi ve Akdeniz'deki balıkçıların kullandığı zıpkınlara benziyordu. O şartlarda muhtemelen denizlerin tanrısı olma otoritesinin bir nişanı olarak bu nesne seçilmişti.

İskender dümene geçti ve kadirgayı kendi elleriyle Asya kıyılarına kadar getirdi. Karaya ulaşmadan kısa bir süre önce kadirganın baş tarafına geçti ve doğu dünyasında ilerlemesinin meydan okuyuşunu temsilen, karaya bir cirit fırlattı. Ayrıca karaya çıkan ilk kişi de oydu. Arkadaşlarının da karaya çıkmasından sonra tanrılara kurbanlar verdiler ve sonra Homer'in betimlediği olayın geçtiği yere doğru ilerlediler.

Homer, İskender'den 500 yıl önce eserlerini kaleme almıştı. bu yüzden kahramanımızın bulunduğu şehir kalıntılarının, yazarın bahsettiği ile aynı olup olmadığı hakkında şüpheler vardı. Ama İskender bu kalıntıların aradığı şeyler olduğunu düşünüyordu ve onların arasında gezmekten büyük bir zevk alıyor; Achilles'in karakterinden çok etkilenmiş görünüyordu. Onu, kahramanlıklarına yardımcı olan Patroclus gibi bir arkadaşı olduğu ve Homer gibi bir şair tarafından övgüye layık bulunduğu için kıskandığını söylüyordu.

Truva'daki ziyaretini tamamladıktan sonra yanındaki az sayıda adamı ile birlikte tek kadirgayla kuzeye doğru ilerledi. Bu süre içerisinde Parmenio, ordunun tamamını Sestos'tan Abydos'a geçirmişti. İskender, onların karaya çıktığı yerin yakınında bir yere doğru ilerledi. Bu yerin kuzeyinde, İskender'in ilerleyiş rotasının solunda Lampsakos şehri vardı.

Anadolu'nun büyük bir kısmı Pers egemenliğinde olmasına rağmen çok sayıda Yunan buraya yerleşmişti ve iki ulus arasında yapılan eski savaşlarda, çok sayıda şehir bazen bir tarafın, bazen de diğer tarafın eline geçmişti. Bu mücadeleler sırasında Lampsakos halkı isyan çıkararak, Yunanlara karşı memnuniyetsizliklerini gösterdiler. İskender oradan geçerken, bu şehri yok etmeye karar vermişti. Bunu duyan şehrin yerlileri İskender'e bir elçi göndererek, onlara merhamet etmesini istediler.

Elçi, İskender'in yanına vardığında İskender, talebi ne olursa olsun aksini yapacağına yemin etti. Elçi ise, "Ben burada huzurunuzda Lampsakos'u *yok etmemeniz* için çıkmadım," demişti. İskender, elçinin yaptığı bu zekice kelime oyunundan etkilenmiş olacak ki şehri affetti.

Artık Asya'daydı. Pers kuvvetleri ona saldırmak için toplanmıştı ama bu kadar beklenmedik ve ani bir işgal karşısında bunu gerçekleştiremediler ve İskender hiçbir direnişle karşılaşmadan küçük Granikos (Kocabaş) Çayı'na kadar ilerledi.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Anadolu'daki Seferberlik
M.Ö 334-333

İSKENDER, İDA DAĞI ve Granikos ile çevrelenmişti. İskender'in Asya kıyılarına varması kolay olmuştu ama ülkenin içine doğru ilerleyeceği yollar bu kadar açık değildi. Doğal setlerle o bölgeden ayrılmış bir düzlükteydi. Güneyinde yüksek bölgelerden oluşan İda Dağı vardı. Dağın kuzeydoğudaki zirvelerinden başlayan ve kuzeyde denize dökülen bir akarsu vardı ve İskender'in ordusunu çevrelemişti. İç bölgelere ilerlemek için ya dağları aşacak ya da nehrin karşısına geçecekti.

Nehri geçmenin en kolay yol olduğuna karar verdi. Bu kadar çok sayıdaki süvari ve silahlı askeri, onlara eşlik eden kişiler ve yükleri ile yüksek yerlerden geçmek çok zor olurdu. Ordunun, Asya kıyılarına çıktıktan sonra kuzeye yönelmesinin sebebi buydu. İskender, Granikos'un İda Dağı'ndan daha kolay bir engel olduğunu düşünüyordu. Büyük bir akarsu değildi ve yürüyerek kolayca geçilebiliyordu.

O zamanlar bir ordu ilerlerken, küçük gruplar her yöne dağılırdı ve yolları keşfeder, engelleri yok eder, tehlike oluşturabilecek şeyleri bulurdu. Günümüzde bu görevdeki insanlara

gözcü deniyor. İskender'in zamanında ise öncü koşucular anlamına gelen "prodromi" kelimesi kullanılıyordu. Bu öncülerin görevi, gözlemledikleri her önemli şeyi orduya bildirmektir.

Ordu nehre yaklaşırken, prodromiler nehir kıyısına vardıkları ve karşı kıyının Pers birlikleri ile dolu olduğu haberini gönderdiler. Ordu ilerleyişine devam ederken, İskender ne yapacaklarına karar vermek için generallerini topladı. Parmenio, nehri hemen geçmemelerini önerdi. Pers ordusu büyük oranla atlı askerlerden oluşuyordu. Atlı askerler, savaş alanında çok güçlü bir düşman oluyordu. Ama geceleri kampta çok savunmasızlardı. Beslenmek veya dinlenmek için yayılıyorlardı. Askerlerin silahları hafifti, yaya olarak savaşmaya alışkın değillerdi ve gece yarısı yapılacak olan âni bir saldırıda atları ve atlı askerleri hiçbir işe yaramayacak, işgalciler için kolay bir av hâline geleceklerdi. Bu yüzden Parmenio, Perslerin İskender'in ordusu etrafında çok uzun süre kalmaya cesaret edemeyeceklerini, düşmanın geri çekileceğini ve sonrasında İskender'in hiçbir tehlike ile karşılaşmadan karşıya geçebileceğini düşünüyordu.

Ama İskender böyle bir düşünceyi uygulamak istemiyordu. Ordusunun ilerlemek ve karşı kıyıya geçmek için yeterli cesaret ve güce sahip olduğunu düşünüyordu ve Perslerin direniş gösterme ihtimaline karşın, yollarına mücadele ile devam edebileceklerine inanıyordu. Ayrıca, bunun bütün ülkede büyük bir heyecan yaratacağını, yönettiği ordunun gücü ve enerjisi ile herkesi etkileyeceğini, düşmanın gözünü korkutacağını ve ileride yapacağı işleri kolaylaştıracağını da biliyordu. Ama hepsi bu değildi. Ayrıca nehrin karşısına geçip çok sayıdaki atlı askerin arasından sıyrılmak gibi bir isteği vardı ve bu da kahramanlıklar yaşamamanın vereceği bir memnuniyetti.

Daha sonra kıyıya doğru ilerlerken savaş düzenine girdiler ve karşılarında hiçbir engel yokmuş gibi ilerlemeye hazırlandılar. Makedonya ordusunun genel savaş düzeni buydu. Güvenilir, donanımlı ve organize olmuş *falanks* adında özel birlikler vardı. Bunlar ordunun tam ortasında yer alıyorlardı. Falanksı oluştu-

ran askerler ağır silahlarla donatılmışlardı, sol kollarında kalkanları vardı ve beş metre uzunluğunda, demirden yapılmış mızraklar taşıyorlardı. Askerler birbirlerinin arkasında duracak ve hepsinin yüzü düşmana dönük olacak şekilde, bir sırasinda bin kişi bulunan arka arkaya on altı sıra şeklinde dizilmişlerdi. Yani falanks on altı bin askerden oluşuyordu.

Mızraklar öyle uzundu ki öndeki sekiz-on sıra çelik, sivri uçlardan oluşan bir duvar hâline geliyordu ve bunların her biri güçlü ve antrenmanlı askerler tarafından taşınıyordu. O günlerde hiçbir kuvvet böyle bir duvarın karşısında duramazdı, mızraklar her şeyi delip geçiyordu. Ona karşı durmaya çalışan askerler, atlar, filler sadece kendilerine zarar veriyorlardı. Her mızrak, onu taşıyan kuvvetli kollar sayesinde canlı gibi görünüyor ve karşılarına çıkanların düşmanca bir hareketlerini gördükleri anda mızrakları saplıyorlardı. Eğer düşman uzakta durur ve falanksa ok fırlatırsa, bunu zararsız olarak algılayıp duruyor ve kalkanlarını çıkarıp büyük bir alanda koruma pozisyonuna geçiyor, kendileri ile birlikte bütün orduyu da koruyorlardı. Falanks sadece kendilerini savunduklarında değil, dinlenirken bile karşı konulamaz bir güce sahipti. Ama tehlike karşısında harekete geçtiğinde ve saldırıya başladığında daha zorlu bir hâle geliyordu. İşte o zaman on altı bin hareketli ve sivri demir ucu olan korkunç bir canavara dönüşüyordu. Büyük bir kararlılık ve soğukkanlılıkla, aynı zamanda da muhteşem bir hız ve kuvvet ile ilerleyebiliyordu. Görünüşünde hiçbir insani özellik yoktu. Büyük, vahşi, inatçı, acıyı hissetmeyen, korkusuz, yoluna çıkan her şeyi direnişe fırsat vermeden yok eden dev bir hayvandı. Falanks, İskender'in ordusunun can damarı ve ruhu. O günlerde çok güçlü ve karşı konulamaz olmasına rağmen günümüzde çok savunmasız ve zavallı olacağı aşikârdı. Yüksek bir hızla havada ilerleyebilen demir toplar hiçbir engelle karşılaşmadan mızrak ve kalkanları yarıp geçiyordu.

Falanks, düzenli bir şekilde yönetilen tugay, alay ve taburlara ayrılıyordu. İlerleyiş sırasında bu bölümlere ayrılıyorlar ve savaş

esnasında da ayrılmış şekilde hareket ediyorlardı. Savaş alanında ordunun tam merkezine falanks yerleştiriliyordu ve bulunduğu yerin iki tarafında falanks askerleri kadar donanımlı olmayan, yüksek hızda hareket edebilen ve çağırıldıkları her yere müdahale edebilen, atlı ve yaya askerler bulunuyordu. Bu birlikler yan taraflarda duruyor ve “kanatlar” olarak adlandırılıyordu. Falanks ortada ilerlerken, İskender bir taraftaki kanadı, Parmenio da diğer kanadı yönetiyordu.

Düzenlenen ve organize edilen ordu nehre doğru ilerledi. Granikos, derin olmayan bir akarsuydu. Karşı kıyıda çok sayıda Pers askeri toplanmıştı. Bazı tarihçiler yüz bin, bazıları iki yüz bin, bazıları da altı yüz bin askerin olduğunu söylüyorlardı. Bu söylenenler doğru olabilirdi ama kırk binden daha az askeri olan İskender’in ordusundan sayıca daha üstün olduklarına dair hiçbir şüphe yoktu. Karşı kıyıda, bir sıra hâlindeki tepelerin ötesinde dar bir düzlük vardı. Pers ordusu, bu düzlüğü tamamen kaplamıştı ve Makedonlar akarsuyu geçip karaya çıkmaya yeltendikleri anda saldırmaya hazırlardı.

Ordu, İskender’in izniyle suya girip ilerlemeye başladı. Karşı kıyıya geçtiklerinde, düşmanın korkunç saldırısı ile karşılaştılar ama İskender’in ordusunun soğukkanlılığı, cesareti ve gücü, o gün saldırı boyunca devam etti. Persler geri püskürtüldü. Yunanlar karaya çıkınca tekrar organize olup kıyıdaki yerlerini aldılar. Her şeyin kaybedildiğini anlayan Persler, arkalarına bile bakmadan kaçtılar.

İskender, bu mücadelede göze çarpan ve aktif bir rol aldı. Savaş alanında elbisesi ve miğferindeki beyaz kuş tüyü ile kolayca tanınabiliyordu. Kendisini en yakın tehlike gibi gösteriyordu. Bir keresinde dörtlüye koşan atlı birliklere saldırıldığında, Pers bir atlı asker, İskender’in başına bir kılıç darbesi vurmak istedi. İskender kendisini bu darbeden kurtardı fakat üzerinde kuştüyü bulunan miğferi yere düştü. Hemen düşman askerine saldırdı İskender. Tam o anda diğer taraftan başka bir atlı asker, İskender’in kendisini savunmasına fırsat vermeden ona saldır-

mak için kılıcını kaldırmıştı. O anda İskender'in yakın arkadaşlarından olan bir savaşçı tehlikeyi gördü ve askerin kılıç tutan kolunu vücudundan ayırabilecek kadar sert bir kılıç darbesi indirdi. Bu anlatılan hikâyeler tamamen doğru olabilir, yaşananlar abartılı anlatılmış olabilir ya da hepsi hayali hikâyeler olabilir. Başarılı generaller tarafından yapıldığı anlatılan kahramanlıkların hiçbirisi gerçekleşmemiş olabilir. Şairlerin ve tarihçilerin olayları büyütüp süslemesi olağan bir iştir ve eski zamanlarda da durum böyleydi. Ayrıca, bu aktarılanları okurken sadece Yunan tarafının anlattığı hikâyeler olduğunu unutmamalıyız. Perslerin aktardıkları bize kadar ulaşmadı. Her hâlükârda şunu biliyoruz ki Pers ordusu falanksın yardımını olmadan yenildi. Sadece atlı askerler ve hafif birlikler kullanıldı. Falanks böyle bir durumda organize olamaz ve saldıramazdı. Sudan geçip kıyıya çıkmaya çalışan askerler, onlara saldırmayı bekleyen süvariler ile çarpıştı.

Pers ordusu yenilgiye uğratıldı ve püskürtüldü. İskender onları takip etmedi. Ağır bir darbe indirdiğine inanıyordu. Perslerin yenilgi haberi rüzgâr gibi hızlı bir şekilde Anadolu'ya ulaşmış ve onun lehine güçlü bir etki yaratmıştı. Yunanistan'a savaş alanında öldürülen atlı askerlerden alınan üç yüz zırh takımı, savaş sonucunu bildiren bir açıklamayla beraber gönderildi. Zırh takımları Atina'da büyük bir tapınak olan Partheon'a gönderilecekti. Bu, bütün Avrupa'nın karşılaşabileceği en büyük olaylardan biriydi.

Granikos Savaşını yöneten Pers generalinin adı Memnan'dı. Bir savaş riskine karşı çıkmıştı. İskender, Asya'ya parası ve yiyeceği olmadan gelmişti. Galibiyetleri ile ordusunu ayakta tutabileceğine inanıyordu. Bu yüzden Memnan, Perslerin olabildiğince yavaş davranmalarını, değerli eşyaların hepsini yanlarında götürmelerini, götürülemeyecek her şeyi yok etmelerini ve özellikle arkalarında yiyecek bırakmamalarını tavsiye etmişti. Böylece İskender'in ordusu yokluk yüzünden azalacaktı ve sonunda kolay bir av hâline geleceklerdi. Memnan'ın düşünce-

leri diğerkomutanlar tarafından kabul görmemişti ve bunun sonucu Granikos Savaşıydı.

İskender, askerlerini dinlendirmek ve yaralılarla ilgilenmek için kamp kurdu. Yaralıları teker teker ziyaret etti, hepsinin durumları ile ilgilendi, konuşabilenlerin savaş maceralarını ve nasıl yaralandıklarını dinledi. Generallerine hikâyelerini anlatabilmeleri ve onun da ilgi ve memnuniyet ile dinlemesi kalplerinde büyük bir gurur ve sevinç yaratmıştı. Bütün ordu böyle bir komutanın emrindeyken tehlikelere girmek ve ölmek isteğii ile heyecana bürünmüştü. Bu özellikler İskender'in başarılarının, yüceliğinin göstergesiydi. Bu arada o zaman İskender'in yirmi bir yaşından biraz fazla olduğunu da hatırlamak gerekir. Yaşı sadece bu kadardı. İskender ilerleyişine devam etti ve şehir teslim edildi. Granikos'taki bu kamptan sonra İskender yönünü güneye çevirdi ve Ege Denizi'nin doğu kıyıları boyunca ilerledi. Ülke, hiçbir direniş göstermeden teslim oldu. Aslında zorlu bir Pers bölgesiydi. Yerlilerin çoğu Yunanlardan oluşuyordu ve bazen Yunanların, bazen Perslerin yönetimine giriyordu. Ülkenin fethi, her eyaletin sorumlu yöneticisinin değişmesi ile sonuçlandı. İskender, insanların kendisinden korkmamasını sağlamak için çok çaba sarf etti. Askerlerine kimseyi incitmemelerini emretti. Sadece kalelere ve devlet arazilerine el koydu ve işgalden önceki vergi, kanun ve yargılamada hiçbir değişiklik yapmadı. Geçtiği yerlerdeki ülke ve şehirler ona teslim oldu ve kısa bir sürede Anadolu'nun batı bölümü, barışçıl bir şekilde ege-menliği altına girdi.

Eski tarihçilerin bu süreç ile ilgili aktarımları hikâyeye ilginçlik katan ve o zamanların ruhunu ve İskender'in karakterini çarpıcı bir şekilde gözler önüne seren çok sayıda olay ve macera ile çeşitlilik gösteriyor. İskender'in oraya varışından daha önce Yunan ve Pers grupları arasında mücadele yaşanmış olabilir. Düşmanlık o kadar büyüktü ki Efes'te bir sivil savaş patlak vermişti. Yunan grubu üstünlük kazanmıştı ve yerli Perslere yönelik bir katliam uygulamıştı. Düşmanları olmasına rağmen İs-

kender hemen araya girmiş ve onları korumuştur. Zekice yapılan bu davranış sayesinde merhameti ve cömertliği bütün ülkeye yayılmış, İskender'e ve düşüncelerine büyük oranda saygınlık kazandırmıştı.

O dönemde, kuşların uçuşları ve hareketleri yorumlanarak ortaya çıkarılan alametler, askerler üzerinde çok etkili oluyordu. Bir keresinde, ordunun karadaki ilerleyişine eşlik eden bir donanma, Pers donanması tarafından bir limana sıkıştırılmıştı. Makedon donanmasının bir aracı karaya oturmuştu. Bir kartal gemi direğine kondu ve uzun süre denize bakarak oraya tünedi. Parmenio, kartal denize baktığı için galibiyetin kartalın baktığı yerde olduğunu düşünüp, gemilerini silahlandırmayı ve Perslere saldırmayı tavsiye etti. Ama İskender, kartal karaya oturmuş bir gemiye konduğu için galibiyeti kıyıda aramaları gerektiğini düşünmüştü. Alametler her şekilde yorumlanabilirdi ve zeki generaller bunları askerlerinin cesaretlerini ve kendilerine güvenlerini yükseltmek ve planlarını gerçekleştirmek için kullanırlardı. İskender bir denizci olmadığının farkındaydı ve bir zafer elde edemeyeceğini düşündüğü için, gemiye binip bir mücadeleye girişmek istemiyordu.

Kış mevsimi geldiğinde, İskender ve ordusu evlerinden 300 ila 400 mil uzaktalardı ve ilkbahar gelene kadar ilerlemeyi düşünmüyorlardı. Bu yüzden o yıl içinde evlenen askerlere ve görevlilere, eğer kışı eşleriyle birlikte geçirmek isterlerse evlerine dönmelerini ve ilkbaharda tekrar orduya katılmalarını söyledi. Şüphesiz ki çok takdire şayan bir davranıştı bu. Çünkü gidebilecek askerlerin sayısı orduyu zayıflatacak kadar çok değildi ve gidenler bütün Yunanistan'a İskender'in kahramanlıklarını, cesaretini, enerjisini, yüceliğini ve cömertliğini anlatacaktı. Yaptıklarının bütün Avrupa'ya yayılması için en etkili yöntem buydu.

Bu davranış, İskender ve askerleri arasında sempati ve arkadaşlık duyguları ortaya çıkardığı gibi hem eve giden hem de kalan askerlerin ona olan bağlılığını arttırdı. İskender, bu dav-

Resim:7 Berdan (Cyndus) Çayı'nda yıkanma

ranışının ona getirdiği avantajın farkında olmasına karşın hiç kimse böyle bir amaçla planlandığını düşünmemişti. Yeni evli askerler yeni evli üç generalin yönetiminde Yunanistan'a dönecek olmalarından büyük bir memnuniyet duyuyorlardı.

İskender, bütün kış mevsimi boyunca boş durmayı düşünmüyordu. Şehir şehir, eyalet eyalet gezdi ve çok sayıda macera yaşadı. Su ve kendisi arasında sadece dar bir geçit bırakan uçurum ve kayalıkların bittiği bir deniz kıyısından aşağı doğru uzanan Tavrüz isimli sıradağlara ulaşana kadar güney kıyılarına doğru ilerledi. Sahil bazen su ile doluyor, bazen ise su çekiliyordu. Akdeniz'de gelgit olayı çok azdı ama suyun seviyesi rüzgârlar ve fırtınalar ile uzun süreli olarak değişebiliyordu. İskender oraya ulaştığında su seviyesi yüksekti. Buna rağmen ordusu ile ilerlemeye karar verdi. Dağların arkasında başka bir yol vardı. Fakat İskender, ordusunun macera isteğini böyle tehlikeli bir ortam ile gidermek istiyordu. Kayalıkların altında ilerlerken sürekli kirleniyorlar, söylenenlere göre vücutlarının yarısına kadar gelen suyun içinde yürüyorlardı ve kabaran dalgalar sürekli üzerlerine geliyordu.

Ve sonunda dağların yamacından güvenli bir şekilde geçtikten sonra İskender, yönünü kuzeye çevirdi ve Anadolu'nun ortalarına kadar ilerledi. Bunu yaparken daha önce karşılaştığı bir sıradağı geçmesi gerekiyordu ama kış mevsimi olduğu için şiddetli ve korkunç rüzgâr ve fırtınaların içerisinde kalmışlardı. Yolun ve mevsimin zorlukları yanı sıra, dağlarda yaşayan yerli kabilelerin düşmanca tavırları ile uğraşmak zorunda kalıyorlardı. İskender galip geldi ve içerisinde adına İngiliz dilinde ve edebiyatında rastlayabileceğimiz bir akarsu bulunan vadiye ulaştılar. Bu akarsuyun adı Menderes idi. Yemyeşil ve verimli vadide oluşturduğu dolambaçlı görüntü o kadar meşhurdu ki ona benzeyen akarsulara hâlâ "menderes" denmektedir.

Bu süre boyunca Parmenio, ordunun büyük bir kısmı ile birlikte Anadolu'nun batı bölümünde kalmıştı. İskender, ilkbahar yaklaştığı için kendisinin de gidip onları karşılayacağı Gordi-

yon'a geçmeleri için haber gönderdi. Ayrıca eve dönen askerlerin Çanakkale Boğazı'ndan tekrar geçerken doğuya, Gordiyon'a ilerlemelerini emretti. Böylece yeni mücadelesine başlama şehri olarak Gordiyon'u seçmiş oldu.

İskender'in Gordiyon'a gitmesinin bir nedeni de ünlü Gordiyon düğümünü çözmek istemesiydi. Gordiyon düğümünün hikâyesi şuydu: Bir dağ çiftçisi olan Gordius, bir gün tarlasını sürerken bir kartal geldi ve tarlayı sürmek için kullanılan hayvanın üzerine kondu. Sürme işi bitene kadar da oradan ayrılmadı. Bu bir alametti ama Gordius neyi işaret ettiğini bilmiyordu. Kâhin ve falcılara danışmak için komşu kasabaya gitti. Yolda giderken İbrahim dönemindeki Rebecca'ya benzeyen bir genç kıza rastladı. Kız su içmeye gidiyordu. Gordius kızla sohbet daldı, kızın söyledikleri onu çok etkilemişti. Genç kız Gordius'a geri dönmesini ve Jüpiter'e bir kurban vermesini tavsiye etti. Sonuç olarak ise Gordius ile birlikte geri dönmeye ve ona yardım etmeye karar verdi. Bu olay sonucunda evlendiler ve çiftliklerinde yıllarca huzurlu bir şekilde yaşadılar.

Midas adında bir oğulları oldu. Annesi ve babası, Midas'ın kullandığı ve öküzler tarafından çekilen bir yük arabası ile dışarı çıkmaya alışkınlardı. Ülkeyi ele geçirmiş büyük bir sivil anlaşmazlık ve mücadeleler için bir meclis toplandığı sırada Midas, annesi ve babası ile yine aynı şekilde şehre doğru ilerliyordu. Şehirdekiler kâhinlere ne yapmaları gerektiğini sormuşlardı. Kâhin, "Bu kargaşayı yok edecek kralı bir yük arabası getirecek," demişti. O sırada annesi ve babasının da içinde bulunduğu yük arabasını kullanan Midas geliyordu. Şehirdekiler bu yük arabasının kâhinin bahsettiği yük arabası olduğunu düşündüler ve Midas'ı alkışlarla kral ilan ettiler. Yük arabasını ve hayvanı, kutsal nesneler olduklarından dolayı Jüpiter'e adamak için aldılar.

Gordius ince bir deri ile kimsenin bilmediği, karmaşık bir düğüm kullanarak hayvanı yük arabasına bağladı. Buna Gordiyon düğümü adı verildi. Bundan sonra kâhin, bu düğümü

çözen kişinin bütün Asya'nın hükümdarı olacağını söyledi. Ama o zamandan beri kimse bunu başaramamıştı.

İskender, bu düğümü görmek ve çözmeyi denemek istiyordu. Bu yüzden kutsal yük arabasının saklandığı toprağa gitti ve düğümü gördü. Fakat düğümü çözemeyeceğini anladı ve kılıcı ile onu parçalara ayırdı. Bu anlatılanların ne kadarı doğru, ne kadarı abartı kimse bilemez ama bu hikâye iki bin yıldır bütün Avrupa ülkelerinde nesilden nesile aktarılmış ve günümüzde de bir zorluktan şiddet kullanarak kurtulmak durumu için, "Gordiyon düğümünü kesmek" sözü kullanılıyor.

Bu sürede bütün ordu bir araya toplandı ve ilerleyişlerine devam ettiler. Birkaç hafta güneydoğuya doğru başarılı bir şekilde ve ülkeyi egemenliği altına alarak ilerlediler ama Tarsus'a ulaştıklarında neredeyse İskender'in kariyerini yok edecek bir olay yaşandı. Tarsus'a ulaşmak için bütün güçleri ile ilerlemeleri gerekiyordu ve hava çok sıcak olduğundan, yorgunluk ve sıcaklığın üstesinden gelmeye çalışıyorlardı. Bu yüzden o eyalette bulunan Berdan (Cyndus) Çayı'na gitti ve yıkanmak için suya daldı.

Şimdi Berdan, Tarsus'tan ayrılmış küçük bir akarsu ve şehirden kısa bir mesafe uzaklıkta olan Tarsus Dağı'ndan geliyor. Bu tür akarsular her zaman soğuk olurdu. İskender, aniden şiddetli bir soğuk hissetti, aşırı bir titremeyle sudan çıkarıldı ve bayıldı. Öleceğini düşünmüşlerdi. Onu çadırına götürdüler ve bu haber kampta duyuldukça tüm görevlileri ve askerleri, yani kısacası bütün orduyu büyük bir endişe ve üzüntü kapladı.

İskender, şiddetli ve baş edilmez bir şekilde ateşlendi. O sırada İskender'in cesaretini ve özgünlüğünü gösteren çarpıcı bir olay gerçekleşti. Doktorun adı Philip'ti. Philip, yapılması birkaç gün süren birtakım özel ilaçlar hazırlıyordu. Bu sırada İskender, Parmenio'dan bir mektup aldı.

Parmenio mektupta Philip'in onu öldürmek için Persler tarafından tutulmuş bir doktor olduğunu ve hastalığı süresince ilaç adı altında verdiklerinin zehir olduğuna dair iyi kanıtları

olduğunu söylüyordu. İskender'e Philip'in verdiği hiçbir ilacı kullanmamasını tavsiye etmişti.

İskender mektubu yastığının altına koydu ve kimseye bundan bahsetmedi. İlaçlar hazır olduğunda Philip getirdi. İskender, bir eliyle ilacı aldı, diğer eli ile Philip'i tutup Parmenio'nun söylediklerinden bahsetti ve "Mektubu oku!" dedi. Philip mektubu okumayı bitirir bitirmez İskender, korkacağı hiçbir şey olmadığını anladığını gösteren bir özgüven ile bütün ilaçları içti. Bazı kişiler, İskender'in, Philip mektubu okurken yüzüne baktığını ve bunu da insanların bakışından suçlu olup olmadığını anlayabilme becerisine çok güvenmesinden kaynaklandığını düşünüyorlardı. Diğerleri ise İskender'in hizmetkârlarının dürüstlüğü ve sadakatından emin olduğunu gösteren bir davranış olduğuna ve bunun arkadaşlarından şüphe duymadığına ya da sadakatlerine güvensizliği olmadığına dair kesin bir kanıt olduğuna inanıyorlardı. Philip bu işlerde memnuniyet vericiydi ve İskender'i iyileştirdi.

İskender, Anadolu'yu baştan sona geçmişti ve bütün ülkeyi hâkimiyeti altına almıştı. Şimdi ise yeni bir bölge olan Akdeniz'in doğu kıyılarında bulunan Suriye ve Filistin'e doğru ilerliyordu. Yeni bölgeye gidebilmek için deniz ve dağlar arasında bulunan, Issos adındaki dar bir ovidan geçmesi gerekiyordu. Burada Pers ordusunun büyük bir kısmıyla karşı karşıya geldiler ve Büyük Issos Savaşı yapıldı. Bu savaş, bir sonraki bölümde ele alınacak.

ALTINCI BÖLÜM
Darius'un Yenilgisi
M.Ö. 333

ŞİMDİYE KADAR İSKENDER ile uğraşabilecek sadece Pers teğmen ve generaller vardı. Darius ilk başta sadece, kendi tabiriyle, ufak bir çocuk ve küçük bir ordu tarafından imparatorluğun işgalini izledi. Kendine göre genç bir aptal olan İskender'in ele geçirilmesi ve elleri ayakları bağlı hâlde Pers Ülkesi'ne getirilmesi için Asya'daki generallerine emir verdi. Zamanla İskender, Asya'yı tamamen ele geçirdi ve Darius bu gencin sandığı kadar aptal olmadığını ve onu ele geçirmenin zannettiği kadar kolay olmayacağını fark etmeye başladı.

Darius bizzat Makedonları karşılamak için kendine göre muazzam bir ordu hazırladı. Hiçbir şey onun hazırlıklarının ihtişamını aşamazdı. Tüm uluslardan muazzam sayıda asker vardı. Askerî güçleri arasında çok sayıda Yunan vardı ve bunların çoğu Anadolu'dan getirilmişti. Biraz da para için savaşan ve kendilerine en iyi ödemeyi yapan tarafta olan Yunan paralı askerlerinden vardı.

Darius'un ailesinde ve danışma heyetinde bazı Yunan subay ve danışmanlar vardı. Bunlardan biri olan Charidemus, İskender

der gibi bir düşmana karşı yapılacak olan savaş öncesi bu kadar gösteriş ve şaşaanın gereksiz olduğu düşüncesiyle kralı çok gücendirdi. “Belki de,” dedi Charidemus, “Bu sözlerimden pek hoşnut değilsiniz, ancak bunları şimdi söylemezsem sonra çok geç olabilir. Bu büyük tören ve ihtişam, muazzam sayıda erkek ve tüm bu hazırlıklar Asyalı komşularınıza ürkütücü gelebilir ancak bu çeşit hazırlıklar İskender ve Yunanlar için biraz boşuna olacak. Ordunuz mor ve altın renkleriyle şaşaalı. Bu tasavvuru zor olan ihtişamı belki kimse görmemiştir, ancak Yunanların korkunç enerjisi karşısında bunların bir anlamı olmayacaktır. Akılları boş gibi görünse de düşündükleri çok farklı şeyler var. Silahlarının mükemmellikleriyle korunmak niyetindeler ve bu silahları en verimli ve etkili şekilde kullanabilmek için gerekli olan disiplin ve cesarete sahiptirler. Mor ve altın renkli geçit töreninizi küçümseyeceklerdir. Onlara bir ganimet olarak bile değer vermeyeceklerdir. Zaferlerinin nedeni hayattaki bütün lüksü ve konforu dağıtma yetenekleridir. Geceleri çıplak toprak üzerinde uyurlar. Gündüzleri devamlı yürürler. Açlığa, soğuğa ve diğer tüm şartlara talimlidirler. Yumuşaklık, kadınsılık gibi davranışları asla kabul etmezler ve hor görürler. Tüm bu şatafat, etkisiz silahlar ve bunları kullanmakta yetersiz adamlar bu yenilmez enerji ve cesaret karşısında boşa olacaktır. Altın, gümüş ve diğer hazinelerinizle yapabileceğiniz en iyi şey onlarla iyi askerler temin etmeniz olacaktır. Altın ve gümüş bunları temin etmenizi sağlayacaktır.”

Yunanlar, hareketleri gibi enerjik olan bir dil kullanıyorlardı fakat Charidemus, Perslerin böyle düz bir dili bilmediklerini ve buna alışkın olmadıklarını düşünemedi. Darius durumdan hiç hoşnut değildi ve kızgınlıkla onu idama mahkûm etti. “Çok iyi,” dedi Charidemus, “Ölebilirim ancak öcüm yakındır. Tavsiyelerim iyi, yakın zamanda İskender tavsiyelerime uymadığın için seni cezalandıracak.”

Fırat kıyılarından Akdeniz’e doğru yola koyulduğunda Darius’un ordusunun ihtişamı ve görkemi hakkında söylentiler

dolaşıyordu. Persler güneşe ve ateşe tapıyorlardı. Kralın çadırının üzerinde kristal bir güneş şekli vardı ve bu sayede tüm orduyu gördüğü düşünülürdü. Ayrıca içlerinde sürekli ateş yanan gümüş mihrapları vardı. Yanan bu ateşe kutsal ateş derlerdi. Bu mihraplar bu iş için görevlendirilmiş ve özel olarak görkemli bir şekilde giyinmiş kişiler tarafından taşınırlardı. Daha sonra görkemli cübbeler giymiş olan rahip ve Mecusilerden oluşan bir kabileye doğru ilerlerlerdi. Bu görevliler halkın ibadet hizmetini gerçekleştirirdi. Onları güneşe doğru kutsanmış bir araba takip ederdi. Bu araba, beyaz atlar tarafından çekilirdi ve arabayı *güneşin atı* denen iri ve asil bir at izlerdi. Bu ata eşlik eden görevliler de beyaz giyinip ellerinde birer altın asa taşınırlardı.

Diğerlerinden farklı olan ve yüksek onur pozisyonlarında bulunan birlikler vardı. Fakat bunlar cesaretlerinden dayanıklılıklarından veya askerî etkinliklerinden dolayı değil; doğuştan gelen itibarları, sınıfları, aristokrat nitelikleri sayesinde başkaları tarafından seçilmiş olduklarından dolayı o pozisyonlardaydılar. Kinsmen adındaki bir birlikte, kralın en az on beş bin akrabası vardı. Sayıdan da anlaşılacağı gibi bu birliğe kralın yakından ve uzaktan tüm akrabaları dâhildi. Gösterişli bir şekilde giyinmişlerdi. Rütbelerinden, varlıklarından ve zırhlarının görkeminden dolayı gururluydular. Ayrıca *ölümsüzler* olarak adlandırılan on bin kadar onbaşı vardı. Üzerindeki pul ve değerli taşları parlayan altın dokulu elbiseler giymişlerdi.

Giysileri bu denli şatafatlı olan askerler, bir ilerleyişten çok tören ya da kutlamaya giden bir topluluk gibi görünüyorlardı. Savaş arabasındaki kral ise büyük bir ihtişam ve görkem sergilemekteydi. At arabası çok büyüktü, oymalı ve yaldızlıydı ayrıca heykellerle süslenmişti. Kral mor, gümüş çizgili bir kıyafet giymişti ve yeleği üzerinde bulunan altın ve değerli taşlarla parlıyordu. Belinde, değerli taşlarla süslenmiş kılıcının asılı bulunduğu, altından bir kemer vardı. Başında ise pahalı ve şık bir işçilik ürünü olan, kıyafetinin geri kalanı gibi parlak süslemelerle

zenginleştirilmiş bir taç bulunuyordu. Önünde ve arkasında ilerleyen korumalar altın ile süslenmiş gümüş mızraklar taşıyorlardı.

Kral Darius'un eşini, bütün ailesini ve hazinelerinin büyük bir kısmını İskender'e karşı ilerleyişinde yanına alması olağan dışıydı. Sysigambis isimli annesi ve eşi kendi savaş arabalarında kralın peşinden ilerliyorlardı. Çocukları, onlara katılan kişileri ve kraliçe gibi giyinmiş 300 ila 400 kadını taşıyan on beş at arabası da onları takip ediyordu. Ailesinden sonra, hazineleri taşıyan yüzlerce deve ve katır geliyordu.

Darius ilerleyişini bu şekilde planlamıştı ve Akdeniz kıyılarına ulaşana kadar, batıya doğru yavaşça ilerledi. Hazinelerini, onları koruyabileceklerini düşündüğü güçlü bir birlik ile Şam (Damascus) şehrinde bırakmıştı. Daha sonrasında İskender Anadolu'dan Suriye'ye doğru ilerlerken, Darius da onunla karşılaşabilmek için Suriye'den Anadolu'ya ilerliyordu.

Kitabın başındaki haritada görülebileceği gibi Toros Sırtları, Akdeniz'in kuzeydoğu köşesindeki kıylara kadar uzanıyordu. Bu dağların arasında, bir ordunun Suriye ve Anadolu arasındaki ilerleyişini gerçekleştirebileceği geniş topraklar bulunuyordu. Doğu tarafından, deniz kıyısını kullanarak gelmekte olan İskender'den daha iç tarafta bir güzergâhtan ilerlemeye karar vermişlerdi. İskender, Darius'un bu kadar yakınında olduğunu bilmiyordu ve Darius, İskender'in geri çekileceğine çok inanıyordu. Çünkü Makedonya ordusu çok küçüktü, kendi ordusu ise sayısız askerden oluşuyordu. Bu yüzden İskender'in cesurca savaşa devam edebileceği olasılığını yok sayıyordu. İskender'in geri çekileceğinden hiç şüphesi yoktu. Tabii ki birbirlerinden elli mil uzakta olan iki ordunun birbirlerinin hareketleri hakkında tahmin yürütmeleri zordu. Ülkenin olağan haberleşmesi durdurulmuştu ve her general gözcülerine, her yolcuyu durdurmalarını emretmişti. Böylece her türlü iletişim engellenmiş oluyordu.

Bu şartların sonucu olarak, farkında olmadan İskender ve

Darius birbirlerini geçmişlerdi. İskender haritada A ile işaretlenmiş olan Suriye içlerindeki Issos Ovası'na ilerlemiş ve dar bir geçidin ardında bulunan Suriye Kapıları'na ulaşmıştı. Darius ise daha doğuya doğru ilerlemiş; İskender, Issus'tan ayrıldıktan sonra oraya varmıştı. Her iki ordu da bu olay karşısında şaşır-mıştı. Hatta İskender bu haberi ilk duyduğunda ciddiye bile al-mamıştı. Bu haberi doğrulamaları için, Suriye körfezine otuz kürekçi ile bir kadirga göndermişti. Geri dönen kadirga, Suriye Kapıları'nın ötesindeki geniş toprakların, çok sayıda asker ba-rındıran Pers ordusunun kamp alanı olduğu haberini getirdi. Sonrasında kral, generallerini ve danışmanlarını çağırıp bu bil-giyi onlarla paylaştı ve Suriye Kapıları'na dönüp Perslere sal-dırma kararı aldı. Görevliler onda hevesli ve istekli büyük bir zevk ve zekâ görmüşlerdi.

Akşam olmak üzereydi. İskender güçlü bir keşif grubunu, yüksek bir yere dikkatlice çıkmalarını ve düşmanın âni saldırı-sını engellemek için düşmanda gördükleri en ufak bir hareket-lenmeyi kendisine bildirmelerini emrederek gönderdi. Günü-müzde keşif grupları yerine, askerî amaçlar ile geliştirilmiş dür-bünler kullanılmaktadır. Tabii ki bu icat, İskender döneminde bilinmiyordu.

Akşam olduğunda, İskender keşif grubunun peşinden ordu ile birlikte ilerledi. Gece yarısı istedikleri yere ulaştılar. Güvenli ol-duğuna karar verdikten sonra durdular. Gözcüler etraftaki yük-sek yerlere yerleştirilerek, ani saldırıların engellenmesi için ön-lemler alınmıştı. İskender de yüksek bir yere çıktı ve Pers kam-pının ateşleri ile aydınlanmış olan büyük ovayı inceledi. Gece kampları her zaman görkemli ve ihtişamlı olurdu. O durumda İskender'e de yüksek derecede ihtişamlı görünmüştü. Karanlık ve yüksek dağların arasındaki bu ihtişamlı ve kalabalık ordu-nun karşısında duran kendi küçük ordusu, onu yurduna geri **dönmek veya saldırmak seçenekleri arasında bırakmıştı. Bu,** bir hükümdarın hayatı boyunca görebileceği en heyecan verici ve görkemli sahneydi ve İskender'in heyecanın tadını çıkarmayı

seven bir ruhu vardı. Bu huyu ile övünüyordu ve daha çok yücelik katmak için askerlerine yardım edeceğine inandığı tanrılara, meşale ışığında kurbanlar verdi. Tabii ki meşalelerin ışıklarının düşmanın dikkatini çekmeyeceği bir yere geçmişler ve Pers ordusunun en ufak hareketlerini bile gözlemlemeleri için çevreye nöbetçiler yerleştirmişlerdi.

Sabah gün doğduğunda, İskender ovaya doğru ilerleyişine devam etti. Akşam gün batımında ise Issos Ovası'ndaki tüm dağların etrafında bulunan bütün vadi ve bölgeler, galip Makedonlardan kaçan mağlup, karmaşık ve şaşkın Pers askerleri ile dolmuştu. Bütün yolları doldurmuşlar, dağ geçitlerini tıkamışlar ve yorgunluktan bitkin düşmüşlerdi. Darius da onların arasındaydı. Annesini, karısını ve bütün ailesini orada bırakmıştı. Savaş arabasıyla gidebileceği yere kadar gitmiş ve hayatını kurtarabilmek için her şeyini arkasında bırakarak atı ile yola devam etmişti.

İskender ve ordusu takibi bırakarak Pers kampının hâkimiyetini ele geçirmek için geri döndü. Kral Darius'un çadırları oldukça gösterişliydi. İçlerinde altın ve gümüşten yapılmış eşyalar, mücevher kutuları, parfüm şişeleri ve lüks göstergesi olabilecek her türlü eşya bulunmaktaydı. Darius'un karısı ve annesi bu kötü kadere ağıyorlardı ve bütün akşam ümitsizlik ve üzüntü yaşadılar.

Bunu duyan İskender kendi öğretmeni olan, yirmi senelik çalışanları Leonnatus'u yanlarına göndererek, onları teselli edip üzülmemelerini sağlamasını istedi fakat bu pek mümkün görünmüyordu. Esir düşmelerinin yanı sıra Darius'un öldürüldüğünü düşündüklerinden annesi, oğlu için; karısı ise eşi için ağlıyordu. Leonnatus ve birkaç asker acı dolu ağlayışların geldiği çadıra doğru ilerledi. Çadırın kapısındaki görevli, kadınların yanlarına girip birkaç Yunanın geldiğine dair bilgi verdi. Bu haber, büyük bir korkuya kapılmalarına neden oldu. Şiddet göceklerini ve öldürüleceklerini düşünüp kendilerini yere atarak ağlamaya devam ettiler. Leonnatus, içerideki görevlilerin çıkma-

sı için biraz bekledi. Ve sonunda kendisi de içeri girdi. Bu, kadınların korkularını arttırmıştı. Hayatlarını bağışlamaları için yalvarmaya başladılar, en azından yasını tuttukları Darius'u son bir kez görmek ve onun adına son hediyelerini vermek istediler.

Leonnatus onların korkularını dindirdi. Darius'un yaşadığına ve güvende olduğuna dair bilgiyi onlara bildirmesi için İskender tarafından görevlendirildiğini söyledi. İskender tarafından, kendilerine de zarar verilmeyeceğine, sadece etraflarındaki kişilerin ve yaşamlarının değişeceğine ama kendilerine yine kraliçe gibi davranılacağına dair garanti verildi. Dahası İskender, Darius'a karşı herhangi bir husumetinin olmadığını da bildirmesini istemişti. Ama teknik olarak düşmanıydı ve centilmen, onurlu bir şekilde Asya İmparatorluğu için mücadelelerdi. Leonnatus bunları söyleyerek üzgün bayanları yerden kaldırdı ve sakinleştirdi.

İskender, sonraki gün esir tutulan prensesleri ziyaret etmeye gitti. Onları da kendisi ile Hephaestion'a götürdü. Hephaestion İskender'in özel bir arkadaşıydı. İki adam da aynı yaşıydılar ama İskender, babasının işe aldığı yaşça büyük ve tecrübeli görevlileri hem orduda hem de sarayda yönetmeye devam edecek güçteydi. Kalbindeki hoşgörü duygularının yerini hırs almadan önce bu genç dostuna güçlü bir bağlılık gösteriyordu. Hephaestion onun sırdaşı, iş arkadaşı ve kişisel arkadaşıydı. Çok az hükümdarın yaptığı bir şeyi yaptı ve arkadaşlıklarını her zaman korudu. Samimi ilişkilerini hiç bozmadı ve bunu, yeterli olmadığı bir görevi almak için yapmadı. İskender, zeki ve tecrübeli Parmenio'yu kampı yönetmesi için bırakırken esir kraliçelere yapacağı ziyarete eşlik etmesi için genç ve yakışıklı Hephaestion'u yanına aldı.

İki arkadaş çadıra girdiklerinde, bayanlar Hephaestion'u İskender ile karıştırıp onunla ilgilenmeye başladılar. Onlara eşlik eden görevlilerden biri hatayı düzeltmek için bayanlara diğerinin İskender olduğunu söyledi. Bayanlar şaşırmışlardı ve İskender'den özür dilemeye başladılar ama kral gayet sakin ve iyi bir

tavırla bunun bir hata olmadığını söyledi. “Evet, İskender benim ama o da bir İskender,” dedi.

Darius’un eşi genç ve güzeldi, ayrıca kampta bir de küçük oğulları vardı. Darius bu kadar zavallı ve savunmasız durumdayken kampa saldıracağı ve savaş başlatacağı gibi bir olasılık düşünülüyordu. Aslında gerçek şuydu ki Darius, İskender’le bir savaşa girmeyi zaten düşünmüyordu. İskender’i genç, enerjik bir çocuk olarak görüyordu ama kendi sahip olduğu kuvvetin İskender’in çok sayıdaki askerî gücüne karşı koyabilecek yeterlilikte olmadığını biliyordu. Pers ordusu ona yaklaşına kadar elinden geldiğince hızlı davranacağını zannediyordu. Böyle bir çocuğun dağlardaki dar geçitlerden geçeceği, ovaları kaplayan ordusu ile kamp kurmuş olabileceği ve bu kadar güçlü bir topluluğu on iki saatte kaçışa hazırlayabileceği hiç aklına gelmemişti. Bu kahramanlık çok olağanüstüydü. İskender’in kuvvetleri kırk ila elli bin kişiden oluşuyordu ve hikâye doğruysa yüz bin Pers askerini öldürmüşlerdi. Çoğu, büyük bir şaşkınlık içerisinde inanılmaz bir şiddetle öldürülmüştü. Artık askerler telaş içinde kendilerinden kaçan yaya askerlerin üzerine gittiler ve onları atlarının ayakları altında çiğnediler.

İskender, Darius’un hazinelerinin büyük bir kısmını Şam’a bıraktığını duymuştu ve Parmenio’yu onlara el koyması için oraya gönderdi. Bu girişim başarılı bir şekilde sonuçlandı. Büyük miktarda altın ve gümüş İskender’in eline geçmişti. Hazinenin büyük kısmı Yunanistan’a gönderildi.

Darius yanında kalan az sayıda askerle kaçışına devam etti. Fırat’ı geçene kadar hiç durmadı. Daha sonra İskender’e barış teklif etmek için elçi gönderdi. Egemenliğindeki yerleri işgal etmek için geldiğinden ve onu krallığından geri çekilmeye zorladığından şikâyet ediyordu. Annesi, karısı ve çocuğu için büyük bir meblağ teklif etti ve eğer onları serbest bırakır ve egemenliğindeki topraklardan ayrılırsa onu bir müttefik ve dost gibi göreceğini söylemişti.

İskender, kısa ama kararlı bir dille yazılmış bir mektupla

cevap verdi. Darius'un ataları olan Perslerin, Çanakkale Boğazı'nı geçip Yunanistan'ı işgal etmiş, ülkeyi harap etmiş, şehirleri ve kasabaları yok etmiş ve sayısız acılara yol açmış olduklarını söylemişti. Darius ise İskender'in yaşamasına karşıydı ve onu öldürene ödülleri vadetmişti. İskender, "Ben sadece savunma yapıyorum. Her zaman haklıdan yana olan tanrılar bana galibiyeti layık gördü. Şimdi ise Asya'nın büyük bir bölümünün hükümdarı ve mutlak kralıyım. Eğer bunu kabul ediyorsan, hiçbir şarta bağlı olmadan anneni, karını ve çocuğunu sana vereceğim. Beni kralın olarak kabul etmediğin takdirde gönderdiğin önerileri dikkate almayacağım ve seninle iletişime geçmeyeceğim," dedi.

Bu büyük galibiyetten kısa bir süre sonra İskender'in karakterinin yüceliğini arttıracak ve etrafındaki insanların ona olan bağlılığının asıl nedenini gözler önüne serecek bir olay meydana geldi. Pers sarayında, esirlerle beraber ellerine düşmüş olan Yunanistan'ın çeşitli şehirlerinden gelmiş temsilci ve elçilerle karşılaştı. Şimdi ise Sparta ve İskender'in son olarak fethettiği Tebai dışındaki tüm Yunan şehirleri birleşmişti. Yunanistan'da ona karşı gizli bir düşmanlık varmış gibi görünüyordu ve İskender'in planlarına karşı koyabilmek için Yunanistan'daki çeşitli gruplar, temsilciler göndererek yardım istemişlerdi. Düzensiz ve dağınık olan Tebaililer de bu yolla temsilciler göndermişti. Kendi ülkesinden gelen bu düşmanlar için ne yapacağını düşünen İskender, Tebaililer haricindekileri hain olarak kabul etmeye karar verdi. Tebaililer hariç hepsi, ona dost gibi görünüp, arkasından iş çevirdikleri için hain olarak kabul edildi. "Tebaililerin durumu farklı," dedi. "Ben onların şehirlerini yok ettim, benim düşmanım olmakta çok haklılar. Bana karşı çıkmak ve eski varlıklarını, güçlerini geri kazanmak için her şeyi yapabilirler," dedi. Bu yüzden onları serbest bırakarak büyük bir anlayışla geri gönderdi.

Pers krallarının orduları yenilmişti ve tabii ki daha küçük krallıklar ve vilayetler direniş göstermemişlerdi. Birer birer teslim

oluyorlardı ve İskender düzen kurabilmek için buralara valiler atıyordu. Bu şekilde Akdeniz'in doğu kıyılarına kadar ilerledi ve büyük, güçlü şehir Sur'a varana kadar hiçbir direnişle karşılaşmadı.

YEDİNCİ BÖLÜM
Sur Kuşatması
M.Ö. 333

SUR ŞEHİRİ, AKDENİZ kıyılarının doğusunda, kıyı boyunca 3-4 mil kadar uzanan küçük bir adada bulunuyordu. O günlerde dünyanın en ticari şehriydi ve Akdeniz'in her noktasına sürekli geçiş yapan filo ve gemileri ile büyük bir donanma kurmuştu.

Sur aslında anakaraya kurulmuştu ama doğuda bulunan Babil'in kralları ile yapılan birkaç savaş sonucunda bu eski şehir terk edilmiş ve kıyıya yakın, düşmana karşı daha korunaklı bir yere tekrar kurulmuştu. Bu yüzden eski şehir bir harabeye dönmüştü. Geriye sadece eski duvarlar, yıkılmış kuleler, taşlar, kolonlar ve kemerler kalmıştı.

İskender zamanındaki Sur, kıyıdan yaklaşık yarım mil içerideydi. Su yaklaşık altı metre derinliğindeydi ve buraya bir liman yapılmıştı. Surluların en iyi oldukları alan ticaretti. Akdeniz'deki bütün limanlardan mal alıyor, oralara satıyor ve bu malları ticaret gemileri ile transfer ediyorlardı. Ayrıca ticaret gemilerini ve limanları korumak için bir savaş filosu da oluşturmuşlardı. Bu yüzden gayet varlıklı ve güçlüydüler; adalarında bağımsız bir şekilde yaşıyorlardı.

Adanın bütün bölümlerinin birleştirilmiş olmasına rağmen, şehir küçük ve korunaklı bir şekilde kurulmuştu. Şehirde, ticari girişimler ve yönetimdekilerin biriktirdiği hazineler ile dolu ihtişamlı yapılar bulunmaktaydı. Hatta o günlerin tarihçileri ve yazarları bu görkemli yapılara bakarak abartılı hikâyeler anlatıyorlardı. Mesela, şehir surlarının elli metre yüksekliğinde olduğu söyleniyordu. Surlar denizin dibinden başlıyordu ve onları suyun üzerinde tutmak için güçlü ayaklar kullanılmıştı.

Sur, ticari girişimlerinde her zaman varlıklı, görkemli ve güçlü bir şehir olmuştu. Denizde kendilerini korumak için iyi bir şekilde donatılmışlardı fakat buraya sahip olmak isteyen düşmanların sayısındaki artışı göz ardı etmişlerdi. Politikaları her zaman bağımsız olarak diğer toplumlarla barış içerisinde yaşamaktı. Böylece diğer uluslarla olan ticari ilişkileri ve girişimleri başarılı bir şekilde devam edecekti.

İskender'in hedefinde artık Fenike ve Sur'un komşuları olduğu için, bu güçlü liman şehri ile ilgili ne yapacağına karar verememişti. Sur, herhangi bir savaş durumunda muhtemelen İskender'in karşısında yer alırdı. Bu şehri Akdeniz, Yunanistan ve Asya kıyılarındaki güçleri ile arkasında bırakıp doğuya ilerlemek istemiyordu. Diğer bir yandan bu şehre saldırmak ve başarılı olmak için pek ümidi yoktu. Çünkü elinde kara kuvvetleri dışında hiçbir şey yoktu ve şehir kıyıdan sadece yarım mil içerideydi. Suyun içerisinden yükselen devasa surların yanı sıra iyi donatılmış ve iyi yönetilen bir donanma, şehri koruyordu. Halk bu kadar varlık içerisindeyken ve ihtiyaçlarını tedarik edebilecek gemilere sahipken şehri kuşatmak ve boyun eğmelerini beklemek anlamsız olurdu. Buna karşın İskender, Darius'u takibe ara vermeye ve arkasında böylesine bir gücü bırakmamaya karar verdi.

Surlular her zaman ellerinden geldiği kadar savaştan uzak dururlardı. Bu yüzden İskender'e başarılarından dolayı hediyeler gönderiyorlardı. Ayrıca diğer Asya eyaletleri gibi, İskender'e general unvanı verdiklerinin göstergesi olarak altın bir taç ver-

mişlerdi. İskender gayet özverili bir cevap vererek, Sur'a merhametli bir şekilde davranacağını, Surluların tanrısı olan Herkül'e de bildirdi.

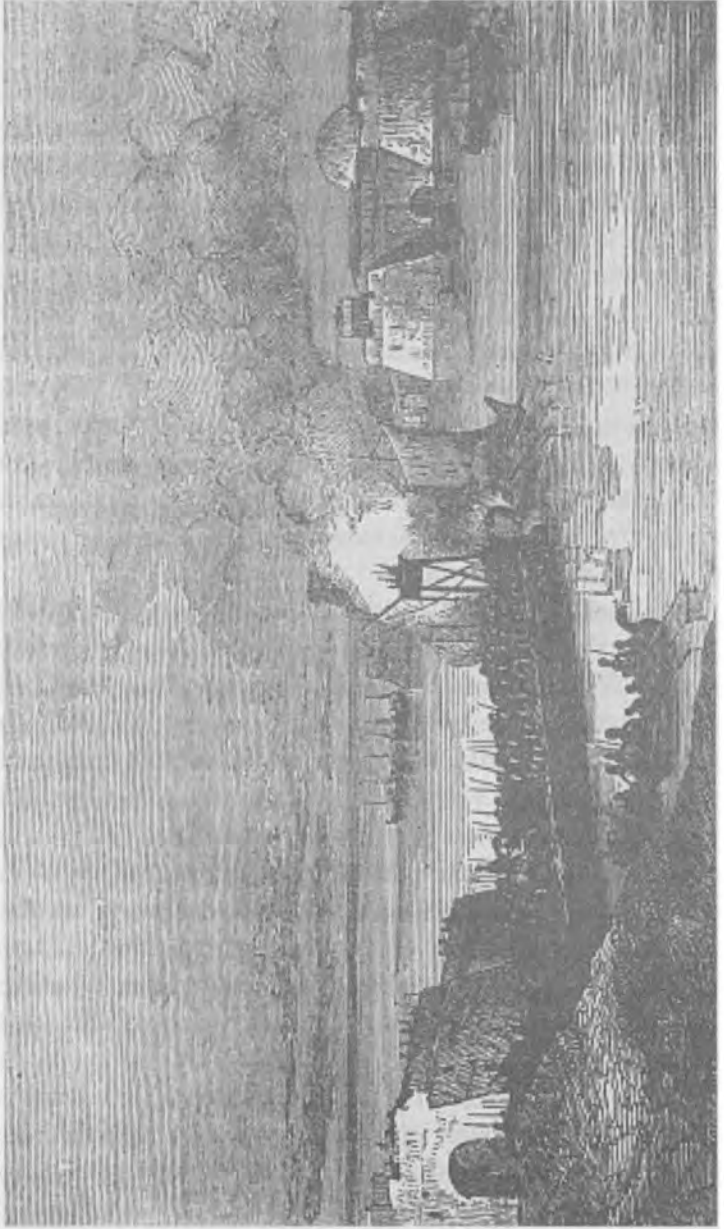
Surlular, İskender'in nereye giderse gitsin mutlaka orduya el koyduğunu ve kendi şehirlerine de bu sebeple geldiğini biliyorlardı. Böyle bir misafirin kalelerine yerleştikten sonra, şehri ele geçirmesinin önüne geçmek çok zor olurdu.

İskender, hizmetkârlarından oluşan bir konsey oluşturup onlara kararını bildirdi. Sur'u tamamen ele geçirip Akdeniz'in mutlak hâkimi olana kadar, Pers Ülkesi'ne yolculuğunu erteleyeceğini söyledi. Ayrıca doğuda kendisi ile mücadele içerisinde olan Darius ile savaşa girmeden önce, Mısır'ı ele geçirmesi gerektiği kararına vardı. Ordunun generalleri de İskender gibi düşünüyorlardı ve böylece Sur konusunda ilk adım atılmış oldu. Bunun üzerine Surlular da savunma yapmak için hazırlıklara başladı.

Şartları dikkatli bir şekilde inceledikten sonra, anakaradan şehrin kurulduğu adaya kadar uzanan bir yol inşa etmeye karar verdiler. Böylece daha rahat savaşabilecekleri, silahlarını surlara kadar taşıyabilecekleri bir geçit oluşacaktı. Bu çok abartılı bir fikir gibi görünüyordu. Eski şehrin harabelerinden kalan taşlar bu yolun inşasında yeterli olsa da, sonrasında hem surlarla, hem de güçlü donanma gemileri ile mücadele edilmek zorundaydı. Ama İskender tüm bu zorlukları görmezden gelip ilerlemeye karar verdi. Sur mutlaka ele geçirilmeliydi ve bu, Sur'a ulaşmanın tek yoluydu.

Askerler büyük bir hızla işe devam ediyorlardı. İskender'e olan bağlılıklarının çok güçlü olması nedeniyle onun tasarladığı planlara güvenleri tamdı ve anakaradan adaya bir geçit oluşturma fikrindeki cesaretliliği askerlerin hevesini artırmıştı.

Suyun içine yapılacak inşaatlarda kullanılan materyal bazen taş bazen de toprak olurdu. Ayrıca toprak kullanıldığında suyun altında dağılmaması ve dalgaların etkisi ile yok olmaması için bazı önlemler almak gerekiyordu. Bu yüzden genelde toprağın

Resim:8 Sur Kuşatması

altına ve içine tahta kalaslar yerleştirilirdi. İskender adamlarını, kutsal kitaplarda bahsi geçen ve eski zamanlarda çok bilinen sedir ağacının yaygın olarak yetiştiği Lübnan'a gönderdi. Bu ağaçları kesip, toprak setlerin içine ve altına yerleştirmek için kıyıya götürdüler. Diğerleri ise harabelerden buldukları taşları taşıyıp, iskelenin inşa edilmesi için denize attılar. Çalışmadaki bu hızlı ilerleme, iskele inşasının Sur'dan görülecek kadar büyümesinden önceydi. Şehirdeki halkın, yapılanları fark etmesinden sonra bu kadar hızlı devam edemediler.

İskelenin üzerinde çalışan insanlara oklar ve ağır taşlar fırlatabilmek için surların üzerine düzenekler kurdular. Ayrıca gizli bir şekilde, bu düzeneklerden, dağların arkasındaki vadilerde yaşayan kabilelere de, İskender'in adamlarına saldırımları için gönderdiler. Bunun yanında, kara kuvvetleri de hazır bekliyordu. Harabelerden taş toplayan görevlileri uzaklaştırmak için onlara ok ve taşlar ile saldırdılar.

Bu müdahalelerin hiçbir anlamı yoktu. Kısa süren erteleme-lerden sonra işler yine aynı şekilde devam ediyordu. İskender işlerini güvenli bir şekilde devam ettirebilmek için, iskelenin üzerine geniş levhalar yaptırıp hayvan derileri ile kaplatmıştı. Böylece atılan oklar ve taşlardan korunmak için önlem almıştı. Bu sayede işler biraz daha hızlanmış oldu. İskele şehre yaklaştıkça üzerine, tahta kalasları toprak setlerin içine yerleştirmek için kullanılan düzenekler, taş ya da ok fırlatabilen yapılar ve onlara ulaşmaya çalışanlara ağır kayalar fırlatabilecekleri yüksek kuleler yapılmıştı.

Surlular bu ahşap yapılara zarar vermeye karar vermişlerdi. Bir kürek gemisinin içerisine her türlü yanıcı maddeyi doldurdular. İçine doldurdukları tahtaları daha kolay tutuşması için zift ve katrana buladılar. Aynı şekilde tüm gemiye de daha kolay yanabilmesi için katran sürdüler. Bu gemiyi fırtınalı bir günde, rüzgârın çok sert estiği ve düşmana yakın olan bir yere yerleştirdiler. Sonrasında ise gemiyi iskeleye doğru hareket ettirdiler, yeterince yaklaştıklarında içerisindeki adamlar gemiyi ateşe ve-

rip kayıklarla kaçtılar. Alevler inanılmaz bir hızla bütün gemiyi kapladı. Gemi bütün çabalara rağmen iskeleye doğru sürüklendi ve çarpışma gerçekleşti. Düzenekler ve inşa edilmiş olan her şey alev alarak yangının içerisinde kaldı.

İskender'in adamları çaresizce iskeleyi korumaya çalıştı fakat bu imkânsızdı. Bazıları oklarla öldü, bazıları yandı, bazıları ise o karmaşada denize düştü. Sonuç olarak ordu geri çekildi ve o zamana kadar yapılan bütün iskeleyi alevlerin arasında bırakmak zorunda kaldılar.

Bu olayın üzerinden çok geçmeden, deniz de Surlulara yardım etti. Büyük bir fırtına sonucunda, iskelenin geri kalanı yükselen deniz sularının altında kaldı. Denizin bu devasa yapıya etkileri, buna şahit olmayan bir insanın tahmininden daha büyüktü. En güçlü kayalar yerinden oynamış, en sağlam halatlar parçalanmış ve en kuvvetli setler bile yerle bir olmuştu. Fırtına, İskender'in ordusunun, aylardır süren çalışmalarını birkaç saatte yok ederken, onlar da buna şahitlik etmişlerdi.

Fırtına dindiğinde insanlar ilk şoku ve üzüntüyü üzerlerinden atmışlardı. İskender ve ordusu çalışmaya yeniden başlamak için hazırlıkları hemen tamamladı. Dayanaklılığını ve kapasitesini artırmak için iskeleyi tamir edip genişlettiler. Bütün kalasları toprak ve taşların arasına yerleştirerek bir daha yerlerinden oynamamasını sağladılar. Yeni kuleler ve düzenekler yaptılar. Bunlar, ateşe dayanıklı olmaları için deri ile kapladılar. Böylece büyük bir ilerleme kaydedip, daha önce olmadığı kadar tehditkâr bir şekilde şehre yaklaştılar.

İskender, Sur gemileri tarafından çok fazla engellendiğini fark etti. Bunun üzerine kendi filosunu kurmaya karar verdi. Bunu Sur şehrinin biraz kuzeyinde olan Sadya'da (Sidon) yapacaktı. Bu filoya kendisi de katıldı ve Sur denizlerine açıldı. Birçok başarıya bu filo ile imza attı. Bütün gemileri kısa aralıklarla, ikişer ikişer birbirlerine zincirledi. Askerlerin gemide savaşırken kullandıkları yerleri bir platform ile gizledi. Ayrıca şehir saldırmak için bu a'ınlara düzenekler inşa edildi. Çok çeşitli

düzenekler kullanılmıştı. Vurucu tokmak olarak adlandırılan, uzun ve ağır bir kalastan oluşan, demir ve pirinç başlıklı bir düzenek vardı. Askerler tarafından kolayca ileri ve geri itilebilsin diye büyük bir kalasa tam ortasından zincirle asılmıştı. Her seferinde baş tarafı surlara güçlü bir şekilde çarpıyordu. Böylece surların bir süre sonra yerle bir olmasına neden oluyordu. Tah-ta, çelik ve iki kat hâlinde yapılmış halatların esneklik gücünden yararlanmak vasıtasıyla çok büyük kayalar ve kalaslar fırlatabilen makinalara da sahiplerdi. Makinada kayanın yerleştirildiği kısım birçok askerin gücü ile geri çekiliyordu ve serbest bıraktığında makine eski hâline geri dönerek kayayı çok büyük bir hız ve güç ile fırlatıyordu.

İskender'in çiftli gemileri, deniz sakin olduğunda işe yarı-yordu ama bazen deniz kabardığında dalgaların yükselme ve alçalmaları, platformların su altında kalmasına ve askerlerin denize düşmesine neden oluyordu. Beklenmeyen ve korkutucu zorluklar sürekli çoğalıyordu. Buna karşın İskender hepsinden korunmuştu. Surlular baskının ve şiddetin giderek arttığını fark ettiler. Bu yüzden Sur'daki kadın ve çocukları Afrika'nın büyük bir ticari şehri olan Kartaca'ya gönderme kararı aldılar. İskender'e boyun eğmemeye karar vermişlerdi. Ama savunma güçlerinin son safhasındaydılar. Kuşatmanın ilerleyişi hiç iyi bir son olmayacağını gösteriyordu. Bu yüzden eşlerinin, kızlarının ve çaresiz bebeklerinin bu duruma şahit olmalarını istemediler.

Kuşatma ilerledikçe taraflar birbirlerine karşı daha öfkeli hâle geldiler. Birbirlerinden aldıkları kölelere her an daha da büyüyen bir zalimlik ile davranıyorlardı. Diğer yandan daha çok can yakarak birbirlerine misilleme yapıyorlardı. Makedonlar daha fazla yaklaştılar.

Bu zavallı şehrin kaynakları zamanla tükendi ve gücü azaldı. Vurucu tokmaklar, surların üzerlerinde delik açabilecek kadar yakınlaştırıldı. Yarıklar oluşmaya başlamıştı bile. Bir süre sonra surların kuzey kısmında onların deyimiyle "işe yarar" bir yarık

açılmıştı. İskender, son hücumu için hazırlık yapmaya başladı. Surlular ise düşmandan önce fırtınanın oluşturduğu dehşet verici manzarayı gördüler.

Hâlâ boyun eğmiyorlardı. Son olayların daha da korkunç olacağı düşünülürse boyun eğmek daha iyi olabilirdi. İskender, Surluların gösterdiği uzun süreli savunma yüzünden çileden çıkmıştı. Gelecek tepkiyi ve zararı engellemeleri mümkün olmayabilirdi ama otuz bin çıldırmış askerin fırtına sebebi ile oluşmuş deliklerden içeri girip şehri ele geçirmelerinin şiddetini azaltabilirler.

İskender'in şehre girmeyi amaçladığı delik güneydeydi. Surların yanına yaklaşabilen ve onları yıkabilecek düzenek ve insanların, surların delinmiş kısımlarından kolayca geçebileceği köprüler ile donatılmış gemiler hazırlandı.

Plan başarılı olmuştu. Gemileri yerleştirmeyi planladıkları yere doğru ilerlettiler. Köprüler kuruldu, askerler yürüyerek surların üzerinden geçtiler. Surluların geçitte toplanmasına ve en umutsuz savunmalarını gerçekleştirmelerine rağmen delikten geçerek şehre girdiler. Yüzlercesi oklarla ve taşlarla öldürölüp cesetleri denize döküldü. Savaşanların öfke ve acı dolu çılgınlıkları yüzünden, yaralanan veya ölen arkadaşlarını fark etmeyen insanlar savaş alanına ulaşana kadar, yıkılan surlara yüklendiler. Büyük kalabalık merdivenlere doğru ya da surlardan inebilecekleri ve şehre girebilecekleri herhangi bir yere kadar surların üzerinde ilerledi. Sonrasında ise bütün sokaklara dağılarak, uzun süren kuşatmanın sebep olduğu kin ve öfkeyi, önlerine gelen her eve girip, her şeye zarar vererek ve herkesi öldürerek dindirmeye çalıştılar. Böylece şehir darmadağın oldu.

Askerler, şehrin yerlilerini katletmekten yorulduklarında hâlâ yaşayan birçok kişi bulunuyordu. Merhameti ve soylu davranışları ile bilinen İskender, onlara zalimce davranıyordu. Bazıları idam ediliyor, bazıları ise denize atılıyordu. Hatta iki bin kişinin deniz kıyılarında çarmıha gerildiği bile söyleniyor. Bu, insanlara daha hafif yöntemlerle işkence edildikten sonra be-

denlerinin bir çarpmıha gerilmesi anlamına geliyordu. Her koşulda, güç ve hâkimiyetin, İskender'in karakterinde meydana getirdiği değişikliklerin kanıtını bulabiliriz. O artık kibirli, sömürgeci ve zalim bir kişiliğe bürünmüştü. Hayatının daha önceki kısmında, karakteristik özellikleri olan alçak gönüllüğünü ve centilmenliğini kaybetmişti. Karakterini tıpkı bir askerî kahramanda olması gereken özelliklere göre değiştirmişti.

Şehrin nasıl yağmalandığı, Darius'un barış amaçlayan vaatlerine verdiği cevaplarla daha iyi anlaşılabilir. Darius, annesi, karısı ve çocuğu için çok büyük miktarda para ve Fırat'ın batısı dâhil tüm ülkeyi ona vermeyi teklif etmişti. Ayrıca kızı Statira ile evlenmesini de teklif etti. Darius bu önerileri kabul etmesini ve sahip olduğu bölgeler ile yetinmesini söyledi. Doğuda, Pers Ülkesi'ne giderken karşısına çıkacak büyük ve kuvvetli nehirleri geçmeye çalışırsa başarılı olamayacağına inandığını da belirtti.

İskender, Darius'un ona gönderdiği mesajlara cevap olarak, eğer onun kızı ile evlenmek istese kendisine danışmayacağını, fidye olarak vereceği para ve toprakların umurunda olmadığını, Fırat'ın batısındaki vadedilen toprakların artık Darius'un malı olmadığı için onlar hakkında konuşmasını saçma bulduğunu söyledi. Ayrıca Makedonya'dan çıktığından beri birçok deniz geçtiğini belirtip Pers Ülkesi'ndeki nehirlerin onu zorlamayacağını ve mutlaka bir çözüm bulacağını sözlerine ekledi. Darius'u mutlaka bulup alt edeceğini de ifade emişti.

Yeterince kötü bir şekilde zarar görmüş bir ulus için bu mesaj çok sert ve zalimceydi. Parmenio, Darius'un teklifinin kabul edilmesi gerektiğini düşünüyordu ve "Ben İskender olsam bu teklifi kabul ederdim," dedi. İskender'in cevabı ise şuydu: "Evet, eğer ben Parmenio olsaydım ben de kabul ederdim." Babasına yıllarca hizmet etmiş, sadık bir dost olan, altmış yaşındaki başarılı bir generale, yirmi iki yaşındaki İskender'in cevabı oldukça şaşırtıcıydı.

Sur'un kuşatılması ve fethedilmesi İskender'in en büyük başarılarından biridir. İskender ve askerlerinin yedi ay boyunca gös-

terdikleri cesaret, azim ve bitmeyen enerjileri tüm dünyanın hayranlığını kazanmıştı. Fakat İskender eski karakterine zıt bir şekilde kibirli, sömürgeci ve zalim biri olmaya başlamıştı. Sanki bir kahraman yükseliyor ama insanlık batıyordu.

Aslında bu değişim âni değildi. Kuşatma boyunca askerlerin katlanmak zorunda kaldıkları zorluklar ve tehlikeler canını çok sıkırmıştı. Bir gece, yanındaki birlikle dağlardayken, her zaman yanında olan eski öğretmeni Lysimachus da yine onunla birlikteydi. Yaşı oldukça ilerlemişti, hastaydı ve artık diğer askerlere ayak uyduramıyordu. Bir keresinde birlikten geride kaldığında İskender, diğer askerlerin ilerlemesini emretti ve kendisi onunla kaldı. Yollar engebeli olmaya başladığında ise atlarından inip yürümeye başladılar. Ama yollarını kaybetmişler ve geceyi geçirmek için bir yerde durmak zorunda kalmışlardı. Ateşleri yoktu ama yolculuğun yapılma sebebi olan barbar kabilelerin ateşlerini görebiliyorlardı. İskender bu ateşlerden en yakın olanının yanına gitti. Ateşin yanında nöbetçi olarak bırakılmış iki adam yatıyordu, onlara yavaşça yaklaştı ve muhtemelen uyku-dayken ikisini de öldürdü. Daha sonra ateşlerinden bir odun alarak Lysimachus'un yanına dönüp ateş yaktı. Böylece geceyi güvenli ve rahat bir şekilde geçirdiler. Hikâyenin aslı bu şekilde anlatılır. Gerçek olup olmadığına okuyucu düşünüp karar vermelidir. Ama bir şey çok kesin, hakkında bu tarz hikâyelerin anlatılmadığı birçok askerî kahraman yaşamıştır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
İskender Mısır'da
M.Ö. 332

SUR ELE GEÇİRİLDİKTEN sonra, İskender orduyu Mısır'a doğru yönlendirdi. Yahudiye'ye gideceklerdi. Tarih milattan 300 yıl öncesini gösteriyordu ve tabii ki büyük komutanın İsrail topraklarından geçişi tarihi periyodlarda gerçekleşmişti.

Milattan birkaç yıl sonra ve tabii ki İskender'in döneminden yaklaşık üç yüz yıl sonra yaşamış ve eserler vermiş Josephus adında Yahudi bir yazar vardı. Josephus, okuması çok eğlenceli olan Yahudi tarihi hakkında eserler yazıyordu ama ülkesinin katıldığı tarihi olayları abartmayı çok seviyordu. Sanki olaylar olağanüstüymüş gibi yaklaşıyor, bu yüzden anlattıklarına her zaman güvenilemiyordu. Josephus'un yazdığına göre; İskender, Filistin'den geçerek Kudüs'ü ziyaret etmeye gitti ve olay şu şekilde gerçekleşti:

Daha önce İskender tarafından kuşatılan Sur şehri tamamen ticaretle geçimini sağlıyordu, denizle çevriliydi ve yiyecek **tedariğini** komşu ülkelerden sağlıyordu. İnsanlar Fenike, Yahudiye ve Mısır'dan tahıl almaya ve gemileri ile ülkelerine taşımaya alışkındı. Kuşatma esnasında yiyecek ihtiyacını diğer ülke-

lerden sağlaması gerektiğini fark etti ve birkaç yere, özellikle de Yahudiye'ye yiyecek ihtiyaçları için ricada bulundu. Josephus'un söylediğine göre Yahudiler bu ihtiyaçları karşılamayı reddettiler ve bunun, yönetimi altında yaşadıkları Darius'a sadakatleri ile çelişeceğini söylediler. Sur kuşatması ile uğraştığı için İskender o an bu cevabı dikkate almadı ama şehir alınır alınmaz Yahudiye'ye gitmeye hazır olduklarında, şehri yakıp yıkmak için ordusunu Kudüs'e yönlendirdi.

Kudüs'te sulh hâkimlerinin başı olan ve şehrin hâkimiyeti elinde olan, onu yöneten ve tabii ki Pers yönetimine bir general sorumluluğu altında bağlı olan kişi en rütbeli papazdı. Adı Jaddus'du. Bundan yaklaşık üç yüz yıl önce, en rütbeli papazın adı Caipas'dı. Jaddus ve Kudüs yerlileri çok telaşlıydılar. Ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlardı. Sur kuşatması ve fethi onlara İskender'in korkunç enerjisini ve ahlaki gücünü göstermişti. Geleceği kesin olan yıkımı görmeye başlamışlardı.

Jaddus, çok sayıda kurbanı, kutsal tanrıya adayarak yürekten ibadet yapılmasını sağladı, insanları rehberliğine ve korumasına inandırmak için çok sayıda kurban verdi. Bütün bunlar yapıldıktan sonra insanlara artık korkacakları bir şey olmadığını söyledi. Tanrı onun rüyasına girdi ve ona ne yapması gerektiğini söyledi. "Fetihe karşı çıkmayacağız ve onu güzel bir şekilde karşılayacağız, şehri çiçeklerle süsleyip ona bir festival kutlaması yapacağız. Din adamları kıyafetlerini kuşanacak ve karşılama için yürüyüş yapılacak, yerliler de onları takip edecek. Böylece İskender yaklaştığında biz onu karşılamak için hazırlanacağız ve her şey güzel olacak."

Bu önerilere uyuldu. İskender şehri ele geçirmek için büyük bir kararlılıkla ilerliyordu. Geçit töreninin ve yüksek din adamlarının kıyafetlerini görebilecek kadar yaklaştığında durdu, şaşırdı, hoşnut oldu ve saygı göstererek onun arkasından ilerledi. Bu onun dini bir saygı içinde olduğunu gösteriyordu. Herkes çok şaşırmıştı. Parmenio bunun için bir izah bekledi. İskender'in ağzından şu olağanüstü cümleler döküldü:

“Bu yolculuğa çıkmadan önce ben Makedonya’dayken ve Asya’yı işgalim gün geçtikçe ilerlerken, bir gece etkileyici bir rüya gördüm. Rüyamda bu din adamı şu anki gibi giyinmiş şekilde bana göründü. Hiçbir şeyden korkmamamı, cesur bir şekilde Çanakkale Boğazı’nı geçmemi ve Asya’nın kalbine doğru ilerlememi söyledi. Tanrının benim ordumun başında olduğunu ve bütün Pers Ülkesi’nin hâkimiyetini ve zaferini bana vereceğini bildirdi. Bu din adamının daha önce benim gördüğüm kişi olduğunu fark ettim. Aynı giysiler, aynı duruş, aynı hava. Onun teşvik etmesi ve yardımları ile buradayım. Yardımlarını yönlendirdiği tanrıya tapınmaya ve kendimi adamaya hazırım.”

İskender geçit töreninde en üst düzey din adamına katıldı ve Kudüs’e beraber döndüler. İskender dinsel ritüellerinde onlara ve şehrin diğer Yahudilerine büyük bir özveri ile katıldı. Günümüzde İncil’le beraber yayınlanan yazılar o günlerde kâğıt rulolarına yazılıp tapınaklarda saklanıyordu. Din adamı yüzyıllar önce yazılmış olmasına rağmen İskender’e yol gösterebileceğini düşünüp, Davut’un kehanetlerini içeren yazıları ona okuttu. Josephus’un söylediğine göre İskender yıllar önce yapılmış tahminleri ve din adamlarının bunlara yorumlarını görünce çok memnun olmuştu. Yahudilere özellikle dini ibadetleri olmak üzere tüm haklarının korunacağını ve ayrıca Media ve Babil’de yaşayan din kardeşlerini, o toprakları ele geçirdiğinde kendi himayesi altına alacağını garanti etti. Media ve Babil’deki Yahudiler önce savaşlarda köle olarak kullanılıyor ve kendi yurtlarından uzaklara getirilen insanlardan oluşuyordu.

Josephus’un anlattığı hikâye böyleydi. Yunan tarihçiler ise Kudüs’e yapılan ziyaretten hiç bahsetmiyorlardı ve bazı insanlar böyle bir şeyin hiç olmadığını düşünüyorlardı. Ama inançlarının önemini abartmaya ve yaymaya çalışan Yahudiler sayesinde bu hikâye nesilden nesile anlatılarak bugüne taşındı ve Josephus da gerçekleri teyit ettirmeden anlatarak bu plana dâhil oldu.

Her ne kadar Kudüs ile ilgili olabilecekse de Akdeniz kıyı-

larında yer alan Gaza saldırısını erteledi. Orası ciddi anlamda ticaret yapılabilecek bir yerdi ve Darius'un görevlendirdiği, oraya yerleşmiş bir yöneticinin himayesi altındaydı. Bu yöneticinin adı Betis idi. Betis burayı teslim etmeyi reddetti. İskender kuşatmayı durdurdu ve kuşatma iki aylığına ertelendi. İskender, yönetici Betis ve şehre karşı çok öfkelenmişti.

Şüphesiz öfkesi aldığı bir yara ile iyice çoğalmıştı. İskender askerlerin saldırı için şehrin yakınında, surların üzerinde inşa ettikleri bir tümseğin etrafındaydı. Surlardaki düzeneklerden biri ona çarptı ve zırhını geçip omzunu derin bir şekilde yaraladı. Yara çok ağrılıydı ve sadece şehre karşı olan öfke ateşini körükleyerek bunu bastırabiliyordu.

Surlarda son delik açıldı ve bu yer saldırıyla alındı. İskender, yakalanan köleleri zalim bir şekilde tehdit etti. Burayı bölgelere ayırdı ve yerlileri köle olarak sattı. Betis'e ise tarifi imkânsız bir şekilde davrandı. Okuyucular Truva kuşatmasında Achilles'in Hector'u öldürdükten sonra cesedini şehrin surları etrafına sürüklediğini hatırlayacaktır. Savaşa ve kan dökmeye giderek daha çok alışan ve zalimliğini gün geçtikçe büyüten İskender, bu dehşeti herhangi bir düşman bulur bulmaz taklit etmeye meyilliydi. Şimdi bu planını Betis için uygulamaya karar vermişti. Birkaç yıl önce insanlar İskender'i vefası için ödüllendirmişti. Fakat şimdi bencilleşmiş ve taş kalpli olmuştu.

"Arzuladığın gibi basit bir şekilde ölmeyeceksin," dedi. "Yapılabilecek en kötü eziyetleri göreceksin." Betis buna cevap vermedi. Sakin ve güvenli bir tavır takındı. Bu İskender'i daha çok öfkelenlendirdi. İskender, "Onun bu sessiz küstahlığını izleyin. Ama ben onu zaptedeceğim. İlemelerini duyabileceğimi ona göstereceğim ve başka hiçbir şey yapmayacağım," dedi.

Daha sonra hemen ümitsiz köleleri daire içine alacak şekilde etraflarına çukurlar açılmasını emretti. Bu çukurlar boyunca halatlar yerleştirildi. Daha sonra halatlar hızlı bir şekilde çekildi ve bir tek canlı kişi kalmayana kadar şehrin etrafında sürüklendi.

İskender, Gaza'da birçok hazine buldu. Bunların büyük bir kısmını Makedonya'da bıraktığı annesi Olympias'a gönderdi. İskender'in annesine karşı olan şefkati, karakterindeki diğer iyi huylardan daha kalıcı görünüyordu. Diğer değerli ticari eşyaların yanı sıra çok miktarda buhır ve mür buldu. Bunlar Arabistan'dan getirilen ve çok pahalı olan sakız türleriydi. Genellikle tanrı için hazırlanan hediyelerde ve yakılan tütsülerde kullanılıyorlardı.

Babasının ölümünden önce İskender, Makedonya'da genç bir adamken, bir gün tanrıya hediye hazırlanmasında yer almış ve diğer öğretmenlerinden biri olan Leonatus'un buhır ve mürü çok fazla kullandığını görmüştü. Avuçlar dolusu alıp ateşe atıyordu. Leonatus ona bu aşırılığın nedenini açıklamıştı. İskender ise, bu pahalı reçinelerin elde edildiği yerlere hâkim olduğunda daha savurgan olabileceğini söyledi. Ama o zamanlar tedbirli ve ekonomik olmak, İskender için daha doğruduydu. İskender bu konuşmayı hatırladı ve Gaza'da çok miktarda bulunan bu pahalı reçinenin tamamını Leonatus'a gönderdi ve ona bu bol tedarığın özel bir durum olmadıkça saklanması ve gelecekte tanrıya hazırlanacak olan hediyeler için kullanılmasını söyledi.

Gaza'yı elde ettikten sonra İskender ordusunu güneye doğru Mısır önlerine yönlendirdi. Pelusium şehrine ulaştı. Mısırlılar, Pers egemenliği altındaydı fakat bundan tiksiniyorlardı. İskender'in hâkimiyetini kabul etmeye hazırlardı. Bu yüzden onları karşılaması için temsilcilerini gönderdiler. Şehrin yöneticileri İskender şehrin içine doğru ilerledikçe Tebai, Sur ve Gaza önlerinde gördükleri gibi direnmenin hiçbir faydası olmayacağına karar verdiler. Bu yüzden bütün kuvvetlerini toplar toplamaz şehri İskender'e teslim ettiler.

Memphis'e gitti. Memphis, Aşağı Mısır olarak adlandırılan kısımda Nil Nehri'nin kenarında yer alan büyük ve güçlü bir şehirdi. Mısır, tamamı Nil Nehri'nin taşıdıklarından oluşmuş düz bir ülkedydi. Böyle yerler alüvyon olarak adlandırılır. Her zaman düz bir zemin şeklinde duruyor ve suların taşıdıklarının

üst üste birikmesi ile oluşuyor. Ayrıca bu tür yerler çok zengin ve verimli topraklardır. Mısır ilk zamanlardan beri eşsiz verimli toprakları ile meşhurdur. Mısır ve tahıl tarlaları ile tıka basa doluydu ve bereketli bol ürünlerle süslenmişti.

Bu alanın güzelliği ve verimliliği yalnızca Nil Nehri'nin taşıdıkları devam ettikçe çoğalıyordu. Doğu tarafında çorak ve taşlı vadiler vardı; batısı ise hiçbir hayvan ve bitkinin yaşayamayacağı, rüzgârla yer değiştiren kumullardan oluşan çöller ile çevriliydi. Buradaki verimsizliğin nedeni susuzluktu. Bu bölgenin coğrafi oluşumunda birkaç su kaynağı vardı ama hiç akarsu bulunmamaktaydı. Çok nadiren yağmur görülen bir iklime sahipti. Eğer su olsaydı bu çorak topraklar, çeşitli bitki örtüsü ile kaplanırdı. Böylece topraklar verimli ve bütün bitkileri yetiştirecek özelliklere sahip olurdu. Ama suyun olmayışı yeryüzündeki her toprağı mutlaka çoraklaştırır. Rüzgâr, yararlı olan her şeyi başka yerlere taşıyor ve geriye sadece ağır kumullar kalıyordu. Bu Afrika çölleri arasında birkaç verimli nokta vardır. Bu yerler vadilerde oluşan ve etraflarındaki belirli bir uzaklığa kadar toprağı nem veren su kaynakları ile beslenirler. Bu kaynakların suyu toprak tarafından emilip kaybolmadan önce belirli bir mesafe boyunca akar ve küçük akarsular oluşturur. Bu sulamadan etkilenen yüzey kendini verimli bir bitki örtüsü ile kaplar. Buralara renk katan ağaçlar yetişir. Çorak bir çölle kaplanmış olmasına tamamen zıt olarak böyle yerler eşsiz güzellikleri ile dikkat çekerler. Çöllerdeki bu yeşil alanlar vaha olarak adlandırılır. İnsanların bu uçsuz bucaksız yerlerdeki yorucu yolculuklarında sığınması için bir barınak ve huzur içinde dinlenmek isteyen gezginler ve hacılar için bir sığınak ya da mola yeri anlamına gelir.

Bu alanların verimliliğinin her zaman az olacağı beklenmemelidir. Bazıları çok büyük ve ciddi bir nüfusa sahiptir. Bunlardan biri, birçok verimli araziden oluşan ve yaklaşık yüz mil uzunluğundaki Büyük Vaha'dır. Bir diğeri ise günümüzde sekiz bin kişi barındıran Siwah Vahası'dır. Son olarak bahsettiğimiz

vaha, Akdeniz kıyılarından çok uzakta sayılmaz, sadece 200-300 mil kadar uzaktadır. Burası İskender zamanında çok tanınmış bir yerdi.

Buranın tanınmış olmasının sebebi, bölgenin ünlü tanrı Jüpiter Ammon'un ibadet merkezi olmasıydı. Hakkında birçok hikâye olmasına karşın, bu tanrının Jüpiter'in oğlu olduğu söyleniyordu. Vücudu bir koç şeklindeydi ve Mısırlılar, Kuzey Afrika halkı ona tapıyordu. Tapınağı bu vahada bulunmaktaydı. Ona tapan ve onu destekleyen çok sayıda insanın oluşturduğu ciddi bir nüfus ile çevrelenmişti.

İskender birkaç yıl içerisinde yaşadığı galibiyet ve fetihler sonucunda maddi olarak birçok şeye sahip oldu. Ama artık bunlar onu tatmin etmeye yetmiyordu. Bu yüzden doğaüstü güçlere ilgi duymaya başlamıştı. Kendisini *Tanrı'nın Oğlu* olarak ilan etmeye karar vermişti. Çünkü Homer'in kahramanları, tanrıların oğullarından oluşuyordu ve İskender bu özelliklerinin onlara sağladığı ayrıcalığı kıskanmıştı. Böylece Siwah Vahası'ndaki Jüpiter Ammon Tapınağı'nı ziyaret edip bu ilahî güçlerin kaynağını araştırmaya karar verdi.

Nil Nehri'ne kadar ilerledi. Burada ticari bir şehir kurmak için çok elverişli bir bölge buldu ve dönüşte bu planı gerçekleştirmeye karar vererek, yoluna devam etti. Haritada görülebilecek Paraetionium (Mersa Matruh) isimli bölgeye varana kadar, Akdeniz kıyılarından batıya doğru ilerledi. Daha sonra güneydeki çöllere yönelip vahaya varmadan önce on bir gün yol aldılar.

Çölü geçerken birçok macera yaşadılar. İlk iki gün, askerler bu rüya gibi ortamdan çok memnunnardı. Çöl, bazı yerlerde bir okyanusun ihtişamına sahipti. Aynı büyüklük ve görkemi sunuyordu. Ayrıca ufuk çizgisi de tam olarak görülebiliyordu. Derin bir durağanlık, sessizlik ve huzur kaynağı olması onun hayranlık verici olmasına sebep oluyordu. Çölün bu dehşet verici sessizliği, okyanusun en gürültülü dalgalarından daha asildi.

Üçüncü gün, tüm askerler böyle bir ilerleyişten dolayı yor-

gun düşmüşlerdi. Böylesine korkunç bir sonsuzluğun içinde daha fazla ilerlemek istemiyorlardı. Keçi derileri içerisine doldurulmuş suları, develer üzerinde taşımak zorundaydılar. Bu arada deve, çöllerde kullanılabilecek tek yük hayvanıdır. Hayvanın anatomik yapısında, kendisi için uzun süre yetecek kadar suyu taşıyabilme özelliği bulunmaktadır. Açık bir şekilde çöller için yaratılmıştır. Anayurdunda vadilerde yaşamaktadırlar. Kayalar ve tepelerde yetişen bitkiler ile beslenip büyük, kumlu ovalarda gezinirler. Suyun hiç olmadığı yerlerde bile yolculuğa çıkabilirler. Yapıları buna çok uygundur ve insanlar için çok yararlı bir hayvan türüdürler.

İskender ve askerleri, yanlarına yeteri kadar su almamışlardı. Suları azaldıkça, endişeleri çoğalıyordu. Anlatılana göre o anda bir yağmur yağmış ve insanlar rahatlamışlardı. Hâlbuki çölde yağmurun yağması hiç olağan bir şey değildi. İskender ve askerleri cennetin bu hediyesinden faydalanmışlardı. Giysilerini yağmurda ıslatmaya ve sonra bunları sıkarak toplanan suyu biriktirmeye çalıştılar. Askerlerin hiçbiri bu şekilde su biriktireceklerini tahmin etmiyorlardı ama o anda hiçbir şeyi umursamadan başlarını yukarı kaldırarak ağızlarını açtılar ve böylece yağmur tanelerini yakalayıp susuzluklarını gidermeye çalıştılar.

Çölde onları susuzluktan daha kötü bir tehlike bekliyordu. Rüzgârlar tarafından çölde savrulan kum taneleri ve toz bulutları askerleri zor durumda bırakmıştı. Bu olaylara kum fırtınaları deniyordu. Sivri kum taneleri bulutlar hâlinde ilerleyerek askerlerin gözlerine doluyor ve nefeslerini kesiyordu. Artık ölmek üzereyken yere uzandıklarında ise kumlar üzerlerini tamamen kaplıyordu. Yıllar önce elli bin kişilik Pers ordusu bu çöllerde büyük zarar görmüştü. Bu hikâyeyi duyan İskender'in askerleri, aynı kadere sahip olmaktan çok korkuyorlardı. Ama çölden kurtulup vahaya yaklaşılmaya başlamışlardı bile.

Kumlu düzlüklerin çoraklığı ve kasvetli yalnızlığından sonra vahanın verimli ve yeşil kasabalarına ulaşmak, İskender ve askerlerine çok büyük moral olmuştu. Jüpiter Ammon'un muh-

teşem tapınağındaki din adamları onları büyük bir saygı ve sevgi ile karşılamışlardı. Hediyeler ve şükranlarla dolu ihtişamlı törenler hazırladılar. Din adamları tapınaktaki tanrı ile konuşup İskender'in onun oğlu olduğunu ilan ettiler. Sonrasında İskender, Memphişe döndü ve kendisinin Jüpiter Ammon'un oğlu olduğunu herkese duyurdu.

İskender, askerlerini kendi ilahî güçlerine inandırmak, kendisini gizemli göstermek istemesine rağmen bazen kendi ilahî karakterini dalga konusu yapıyordu. Örneğin bir meşalenin içine küçük bir ateş yakmıştı. Bunun üzerine görevli, İskender'den ateşin üzerine yakacak eklemek için izin istedi ama İskender bu soruya esprili bir şekilde, "Tanrınız olarak buna sizin karar vermenizi istiyorum," cevabını verdi.

İskender vahadan dönüşünde Nil Nehri'nin yakınlarında bir şehir kurma planını hayata geçirmeye başladı. Bu şehrin planının bizzat kendisi tarafından çizildiği söylenmektedir. İnşaatların yapımını kendisi yönetti ve bu çalışmaya katılmaları için bütün uluslardan sanatçı ve işçiler çağırdı. Bunların büyük çoğunluğu çalışmayı kabul etti ve şehir çok büyük, aynı zamanda

Resim:9 Bir meşale

da varlıklı ve güçlü bir hâle geldi. Bu bölgenin seçiminde amaçlanan ticari işlev, İskender'in ileri görüşlülüğünün kanıtıydı ve şehir ticari anlamda bütün limanları geride bırakarak hızla gelişti. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu büyüme yirmi yüzyıldır devam etmektedir.

Şehrin karşısında, kıyıya yakın bir yerde, Pharo olarak adlandırılan bir ada vardı. O günlerde dünyanın harikalarından biri olarak kabul edilen muhteşem bir deniz feneri bu adaya inşa edilmişti. İskenderiye Feneri olarak adlandırılan fenerin elli metre yüksekliğinde olduğu söyleniyordu. Bu yükseklik biraz abartı olabilir ama yine de o zamanlar dünya çapında meşhurdur. Varlığı ve büyüklüğü ile insanlar üzerinde görülmemiş bir etki yaratıyordu. Hatta bugün Pharo kelimesi birçok dilde deniz feneri anlamında kullanılmaktadır.

İskenderiye şehrinin inşasında İskender kendi doğal ve özel karakterini yansıttı. Sıradan hayatının tam zıttı bir karakter benimsemişti. Aslında bütün hayatı boyunca her şeye zarar veren zalim bir insan olmuştu. Bütün dünyayı ve ticareti altüst ederek endüstrinin barış içerisindeki düzenini bozarak, şehir surlarını ve evleri yıkarak, insanları öldürerek gezmişti. Bu, bir kahraman ve fatihin olağan yaşamıydı. Ama İskender, Nil Nehri yakınlarında, bu karakterini bir kenara bırakıp bütün enerjisini iyilik yapmaya yönlendirdi. Bir liman yaptırdı, eşya depoları inşa ettirdi ve tüccarlar ile sanatkârlara konaklayacak bir yer yaptırdı. Böylece ticari malların getirilip götürülmesi kolaylaştırıldı. Mısır'ın büyük şehirlerinde ve Nil kıyısındaki kırsal alanlarda bulunan konaklama yerlerinin konforu arttırılmış oldu. İskenderiye şehri iki bin yıldır bu yararlı işlevini devam ettiriyor ve İskender'in büyüklüğünü gösteren geriye kalmış tek yapı olma özelliğini taşıyor. Bunun dışında İskender'in hayatı boyunca yaptığı her şey yok olmuştur. Meşhur olduğu özellikleri yerine iyilik yapmayı seçmiş olsaydı insanoğlunu çok mutlu edecek şeyler yapabilirdi.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Büyük Zafer

M.Ö 331

ASYA’NIN BÜTÜN BATI kısmı İskender’in hâkimiyeti altındaydı. Şüphesiz Anadolu, Fenike, Yahudiye ve Mısır’ın tek sahibiydi. Fethettiği her vilayete kendi adına orayı yönetmeleri için yöneticiler bırakarak, Mısır’dan Sur’a dönüş yaptı. Kuşatma ve fetih sırasında Sur’a verilen zararlar giderildi. Sur yeniden varlıklı, güçlü ve zengin bir şehir hâline döndü. İskender, oradaki ordusunu yenilemek ve dinlendirmek için birkaç hafta muhteşem kutlamalar yaptı. Komşu ülkelerin prensleri ve hükümdarları bu kutlamalara davet edildi. Oyunlar, gösteriler ve ziyafetler ile eğlendiler ve böylece İskender’i onurlandırdılar. Kısacası İskender, bütün gözlerin üzerinde olduğu evrensel bir isimdi.

Her zaman olduğu gibi İskender yine memnun olmamış ve işlerinin tamamlanmadığını düşünmüştü. En büyük düşmanı olarak gördüğü Darius hâlâ fethedemediği topraklardaydı. Bütün Fırat bölgesini tehdit etmek ve Darius’un hâkimiyeti altında olan birçok doğu ulusu ile yapacağı son mücadelesini desteklemelerini sağlamak için elçiler gönderdi. İskender önceden ele

geçirmiş olduğu krallık ve vilayetlerin yöneticileri ile anlaşmalar yaptı ve sonra ordusu ile birlikte doğuya ilerlemek için hazırlanmaya başladı.

Bütün bu süre boyunca Issos'ta esir alınmış olan Darius'un ailesindeki kadınlar orduya eşlik etmişlerdi. İskender, Darius'un eşi ve annesinin kendisine teslim edilmesi için yaptığı bütün teklifleri reddetti ve onları mahkûm olarak alıkoymaya devam etti. Buna karşın onlara büyük bir saygı ve anlayışla yaklaştı. Onlar için muhteşem çadırlar hazırlattı ve Darius'un yanındayken alışkın oldukları imkânları sağladı.

İskender'in esirlerine iyi muamele göstermesi onun asillik ve cömertliğinin kanıtı olarak düşünülüyordu ama asıl cömertlik bu mutsuz ve zararsız mahkûmların ayrılmak zorunda bırakıldıkları eşlerine ve babalarına teslim edilmesi gibi görünüyordu. Kendi büyümesini düşünmekten çok acı çekenlere merhamet göstermesi daha onur verici olurdu. Askerî açıdan bakarsak zaferlerinden böyle ödüller elde etmek onun için şeref ve onur vericiydi. Bu yüzden, İskender asil esirlerin önemini artırmak amacıyla attığı her adımda gösterişli ve ihtişamlı davranıyordu.

Doğuya doğru ilerleyiş için Sur'u terk ettikten kısa bir süre sonra Darius'un karısı aniden hastalandı ve öldü. Bu haber İskender'e ulaştığında hiç vakit kaybetmeden Sysigambis'in çadırına gitti. Sysigambis, Darius'un annesiydi ve kadın büyük bir acı ve ızdırap içindeydi. Çadırda yere uzanmış, acı ile yıkılmıştı ve etrafını diğer kadınlar sarmıştı. İskender, onu sakinleştirmek için elinden gelen her şeyi yaptı.

Bu sırada Kraliçe Statra'nın çalışanlarından biri buradan kaçtı ve bu ölüm Darius'a haber verdi. Darius bu acı haberle yıkılmıştı. Daha sonraki konuşmalarında ise, İskender'in esareti altında olan kadınlara çok saygılı, anlayışlı ve cömert davrandığını Darius'a anlattı. Çok büyük minnettarlık ve hayranlıkla onun cömertliği ve kibarlığından bahsetti.

Hatta bu anlattıklarında övgüde o kadar ileri gitti ki, eğer

Pers Ülkesi fethedilecek olsaydı, bunun İskender gibi bir fatih tarafından yapılmasını yürekten isteyeceğini bile sözlerine ekledi.

Haritaya bakılırsa Dicle ve Fırat'ın, batı Asya'nın kalbine doğru giden ve İran Körfezi'nde denize dökülen iki paralel akarsu olduğu görülecektir. Bu iki nehir arasında kalan çok verimli toprakların adı ise Mezopotamya idi. Darius burada çok güçlü bir ordu toplamıştı. Mezopotamya'nın ovalarını çok sayıda tabur doldurmuştu. İskender, rotasını biraz daha kuzeye çevirdi ve Fırat Nehri'ni geçip, haritada görebileceğiniz Thopsocus şehrine doğru yöneldi. Oraya vardığında küçük bir Pers ordusu ile karşılaştı. Karşı koymadılar ve İskender, nehrin üzerine iki adet köprü inşa ettirerek ordusunu güvenli bir şekilde karşıya geçirdi.

Aynı zamanlarda, Darius büyük bir kalabalık ile Dicle'yi geçmiş ve kuzeye doğru nehrin doğusuna gitmişti. Dicle'nin birçok bölgesinden geçmişti. Bunlardan birisi haritada görebileceğiniz Lycus'tu ve burada bir köprü vardı. Darius'un topladığı bu büyük kalabalığın köprüyü geçmesi tam beş gün sürdü.

Darius bu şekilde İskender'in nehri geçmek zorunda olduğu yere doğru ilerlerken, İskender ve onun küçük ama korkusuz Yunan ordusu doğruya doğru, Darius'un da ulaşmak istediği bölgeye doğru yol alıyordu. İskender sonunda Dicle'ye varmıştı. Şimdi nehirden karşıya geçmek zorundaydı ama nehir kıyısı dikti ve akıntı çoktu. İnsanlar büyük tehlike içindeydiler. Bu tehlikeyi azaltmak için ilerledikçe, birbirlerinin kollarını tutarak sıralandılar. Böylece arkadaşlarından destek alabileceklerdi. Kalkanlarını sudan uzak tutmak için başlarının üzerinde taşıdılar.

İskender, diğerleri gibi çamurda yürüdü. En öndeydi ve diğerlerinden önce karaya vardı. Suyun gürültüsünün, İskender'in sesinin duyulmasını engellediği bir yer olmasına karşın karşıya geçmeye çalışan kalabalığı yönlendirmeye çalıştı. İskender'in karada ve güvende olduğunu gören ve karşıya geçmeye çalışan

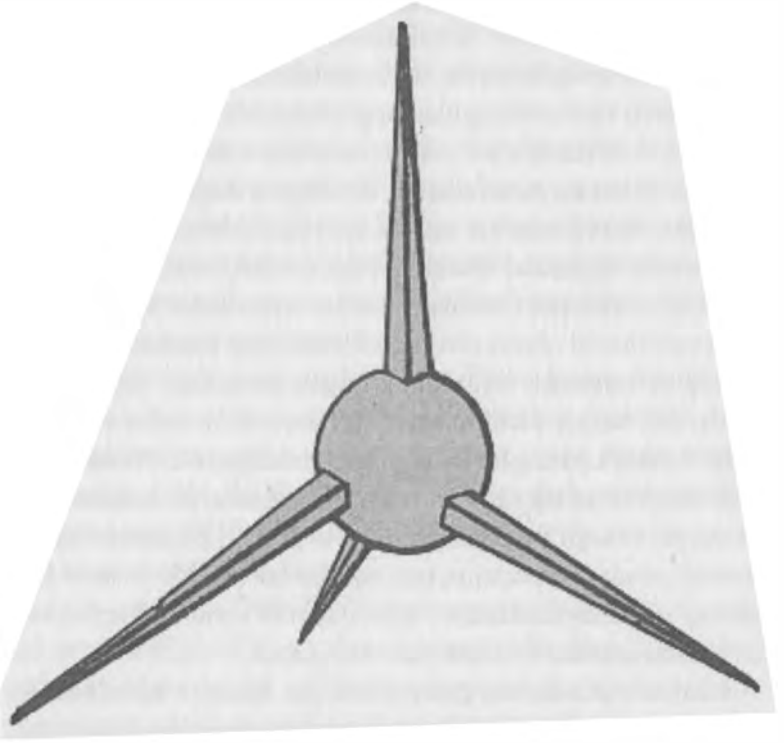
askerlerin kendine güveni geldi ve bu da onlara taze bir enerji sağladı.

Bu teşvike rağmen askerlerin geçişi ve deniz kıyısına ulaşmaları büyük bir karmaşaya neden oldu. Askerlerin çoğu, giysilerinin bir bölümünü, su akışının içinde çamurda ilerlerken, elleri ile suyun dışında taşımışlardı. Ancak hızlı akan derin bir nehirde, kaygan taşların üzerinde ilerledikleri için canlarını kurtarabilmek uğruna bundan vazgeçtiler. Binlerce giysi, ok ve çeşitli silah akıntıyla beraber gitti. Bu olay askerleri çok zora sokmuştu.

Sonunda güvenli bir şekilde karşıya geçmişlerdi. Fakat çok sayıda zırh ve giysi kaybolmuştu. Karşı kıyıda hiçbir düşman askeri yoktu. Darius, İskender'i karşılayamamıştı çünkü hangi noktadan karaya çıkacaklarını tahmin edememişti. İskender'in küçük ama güçlü ve zorluklarla başa çıkmaya alışkın ordusu, akarsudan karşıya geçişini, hiçbir zorluğun engellemesine izin vermeden tamamlamıştı.

Darius'un planı İskender'in alanında ona saldırmak değildi. Ordusunu toplayabileceği, avantajlı bir şekilde organize olabileceği ve saldırıyı bekleyebileceği büyük ve uygun bir savaş alanı seçmek istiyordu. Düşmanın nerede olursa olsun onu bulabileceğini ve pozisyonuna karşılık verebileceğini biliyordu. Erbil şehrinden çok uzakta olmayan Gaugamela'da büyük bir alan buldu. Burası Erbil Ovası adı altında tarihsel yaşamını sürdürmektedir.

Darius birkaç gün boyunca büyük ordusunu oraya yerleştirmekle uğraştı. Ordugâhını inşa etti. Atlı ordusunun hareketini engelleyebilecek tüm eksiklikleri giderdi. Yolları olabildiğince korudu. Savaşta kullanılan *caltrap* isimli aletten çok az vardı. Bu alet, çevresinde keskin noktaları bulunan küçük bir demir toptan oluşuyordu. Eğer bunlar yere sık bir şekilde yerleşirse atlar üzerine basıyordu ve bir daha kımıldayamıyorlardı. Darius, İskender'in ordusunu savaş alanına sokacağı muhtemel yollarda çimlerin arasına elindeki tüm *caltrap*ları yerleştirdi.

Resim: 10 Caltrap

İskender, nehri geçince dinlenmek, tazelenmek ve ordusunu tekrar düzenlemek için nehrin kıyısında bir-iki gün kamp yaptı. Orada kamp yaptıkları bir gece, askerler ay tutulması yüzünden büyük şaşkınlık ve korku yaşadılar. Ne zaman ay tutulması veya dolunay olsa insanlar çok korkuyordu. İskender'in askerleri de çok korkmuşlardı. Bu olayın akarsuları geçmeye cesaret etmeleri ve başka kralların topraklarını işgal etmek için bu kadar yoldan gelmelerine karşı cennetten gelen açık bir memnuniyetsizlik belirtisi olduğunu düşündüler.

Aslında insanlar korkmaya meyilliydi. Evlerinden çok uzaklara gitmişler, birçok dağ ve nehir geçmişler, şimdi ise derin ve tehlikeli bir nehri geçerek birden bire kendilerinden on kat fazla

sayıdaki düşmanın içine girmişlerdi. Bu yüzden böyle korkular hissetmeleri normaldi. Tuhaf manzaralara sahne olan gece boyunca, onları neşelendiren ve dostluklarını güçlendiren parlak ve ihtişamlı ay, birden ışıklarını geri çekerek, onları yukarıdan korkutucu ve şüpheli bir şekilde izlemeye başlamıştı ve bunun insanlarda korku yaratması hiç de sürpriz değildi. Aslında tutulmalara baktığımız her zaman içimizde korku hissi oluşur ve kalbimizde içgüdüsel olarak heyecana sebep olur. İhtişamlı bir gösteriyi sahneleyen tutulmalar, onları seyredenler ne kadar eğitilmiş ve kültürlü olursa olsun gözlerini dikip kendilerini izletir. Bu yoğun hareketler bilimsel bir araştırmaya konu olmuştur ve bunlardan sadece birinin zihni diğerlerinin ise ruhu etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu davranış şimdilerde kayboldu. Böyle sahnelerin sebep olduğu korku duygusu artık kendini göstermiyor. Bunun yaratıcısı kendisi dışındaki bütün türleri her şeyden çabuk etkilenen, hassas ve aciz bir şekilde yarattı. Ona göre ay ve güneş tutulmaları sadece merak verici ve harikayken, geri kalan canlılar için çok yüce bir olaydı.

İskender'in askerleri çok korkmuştu. Kampta inanılmaz bir panik olmuştu. İskender de, hiçbir şey yokmuş gibi davranmak yerine bu konuya çok fazla ilgi göstermişti. Falcıları çağırdı, birlikte bir sonuca varmalarını emretti ve bu büyük olayın işaretlerini kendisine bildirmelerini istedi. Bu konuya falcıların dâhil olması, ordudaki askerler arasında büyük bir etki yarattı. Bu onları sakinleştirmişti. Falcıların çıkaracakları sonucu beklemek, endişe ve korkularını daha az tehlikeli ve daha az acı verici olan merak duygusuna çevirmişti. Falcılardan cevap geldiğinde ise bütün endişe ve korkuları hafıflemişti. Falcılar güneşin İskender'in yanında ve ayın Perslerin yanında olduğunu, bunun Perslerin göreceği yenilgi ve zararı temsil ettiğini söylediler. Ordu bu haberden çok memnun olmuş ve kendilerine olan güvenleri tazelenmişti. Falcılar, planları diğer yapılanların etkisini azaltınca en iyi yönetici düzeyine çıktılar.

İskender'in ordusu elli bin kişiden oluşuyordu. Öncüler

mümkün olduğunca her yöne doğru baskı kurarken; ordu, Dicle'nin batı kısımlarına doğru ilerlerdi. Bu iki büyük ordu birbirlerinin peşinde ilerlerken, tıpkı antenleri ile yerde kaçışan böcekler gibi yollarını arıyorlardı. Üç günlük ilerleyişten sonra öncüler düşmanın zekâsıyla karşılaştılar. İskender onları karşılamak için adamlarının bir kısmıyla baskı yapıyordu. Darius da bütün ordusuyla değil ama bir kısmıyla baskı yapıyordu. İskender, Darius'un Erbil Vadisi'nde büyük bir güçle ona doğru ilerleyen düşmanına savaş açmayı beklediğini haber veren atlı birlikleri ile başarıya ulaşmıştı.

İskender ilerleyişini durdurmuştu. Kamp kurup cephanesini ayarlamak için düzenlemeler yaptı. Askerleri dinlendi. Savaş için alıştırmalar yapıldı ve silahlar tamir edildi. Bu hazırlıklar birkaç gün sürdü. Bu sürenin sonunda bir sabah erken saatlerde kampta hareketlilik başladı. Birlikler silahlandı, ani bir saldırı için kuşandı ve harekete geçti.

Gün ortasında Darius'un kampına varmayı umuyorlardı fakat mesafe düşündüklerinden daha uzundu. Sonunda orduda bulunan Makedonlar vadilerin yamacına ulaştılar, sayısız ve sonsuz gibi görünen sıralar hâlindeki askerleri ve birbiri ardına dizilmiş, bütün vadiyi dolduran çadırları gördüler. İskender, alanı tanıyıp üzerinde biraz çalıştıktan sonra büyük bir dikkatle askerin sayısını ve pozisyonunu öğrenene kadar orduyu burada bekletti. Dört mil uzaklarındaydılar fakat sesleri ve hareketlerinin uğultuları, serin sonbahar havası sayesinde net olarak duyulabiliyordu.

İskender önde gelen görevlilerini çağırıp bir konsey oluşturdu. Pers ordusuna o gece mi sonraki gün mü saldıracaklarını tartıştılar. Parmenio, düşmana beklenmedik bir zamanda saldırarak şaşkınlıklarını sağlamak için bu gece saldırımları gerektiği görüşündeydi. Ama İskender bunu kabul etmedi. Çünkü galibiyet konusunda kararlıydı. Beklemenin açık bir havada, adil bir şekilde saldırımlarından başka hiçbir avantajı olmayacaktı. İskender'in elli bin askeri vardı. Perslerin ise beş yüz bin ila bir

milyon arasında askerinin olduğunu tahmin ediyorlardı. Beklemek konusunda hemfikir gibiydiler. Bu, düşmanlarına adil ve eşit bir şekilde savaşma olanağı sağlayacaktı.

İskender, bu duruma gelmek için çok çabalamış ve yorulmuş olan ve kendilerini tamamen Pers ordusuna odaklamış askerlerine bir konuşma yaptı. Şimdi herhangi bir krallık ya da toplulukla değil, bir imparatorluğun tümüyle mücadele etmeye gidiyorlardı. Elde etmek üzere oldukları başarı onları şerefliendirecekti.

İskender düzenlemeleri tamamladı ve biraz dinlenmek istedi. Uyumak ya da en azından öyle yapıyormuş gibi görünmek için çadırına gitti. Parmenio sabah erken saatlerde uyandı. Askerler bütün kuvvetlerini toplayıp çarpışma için her şeyi hazırladılar. Daha sonra Parmenio, İskender'in çadırına gitti. Hâlâ uyuyordu. Onu uyandırdı ve her şeyin hazır olduğunu söyledi. Parmenio bu kadar ciddi konular varken, böyle sakın bir şekilde uyumasının yarattığı şaşkınlığı ifade etti. "Çok sakın görünüyorsun. Sanki savaşı bitirmiş ve galibiyet kazanmışsın," dedi. "Öyle yaptım," dedi İskender. "Bütün her şeyi Darius'un ordusuna ulaşacağımızı ve onları geri çekilmek zorunda bırakacağımızı düşünerek planladım."

İskender daha sonra ordusunun başına geçti. O gün kesinlikle onun hayatındaki en önemli günlerden biriydi. O dönemlerde yaşayan bir tarihçi, İskender'in savaşa gittiği kıyafetini koruma altında tutmuştu. Kısa bir tunik giymişti ve çok güçlendirilmiş olan bir göğüs zırhı üst tarafını sarıyordu. Tunığı tutan kemer, gemi motifleri ile süslenmişti. Bu kemer, sefer sırasında fethettiği ülkelerdeki insanlar tarafından ona verilmiş ve hayran kalınacak güzellikte bir hediye idi. Başında ise, boynuna doğru uzanan, parlatılmış çelikten yapılmış ve değerli taşlarla süslemiş bir miğfer bulunuyordu. Tepesinde beyaz bir kuş tüyü vardı. Kıbrıs kralından hediye olan kılıcı çok hafif ve keskindi; ayrıca gösteriş için değil, olabilecek en kullanışlı şekilde yapılmış bir kalkanı da vardı. Kıyafeti, karakterini yansıtıyordu.

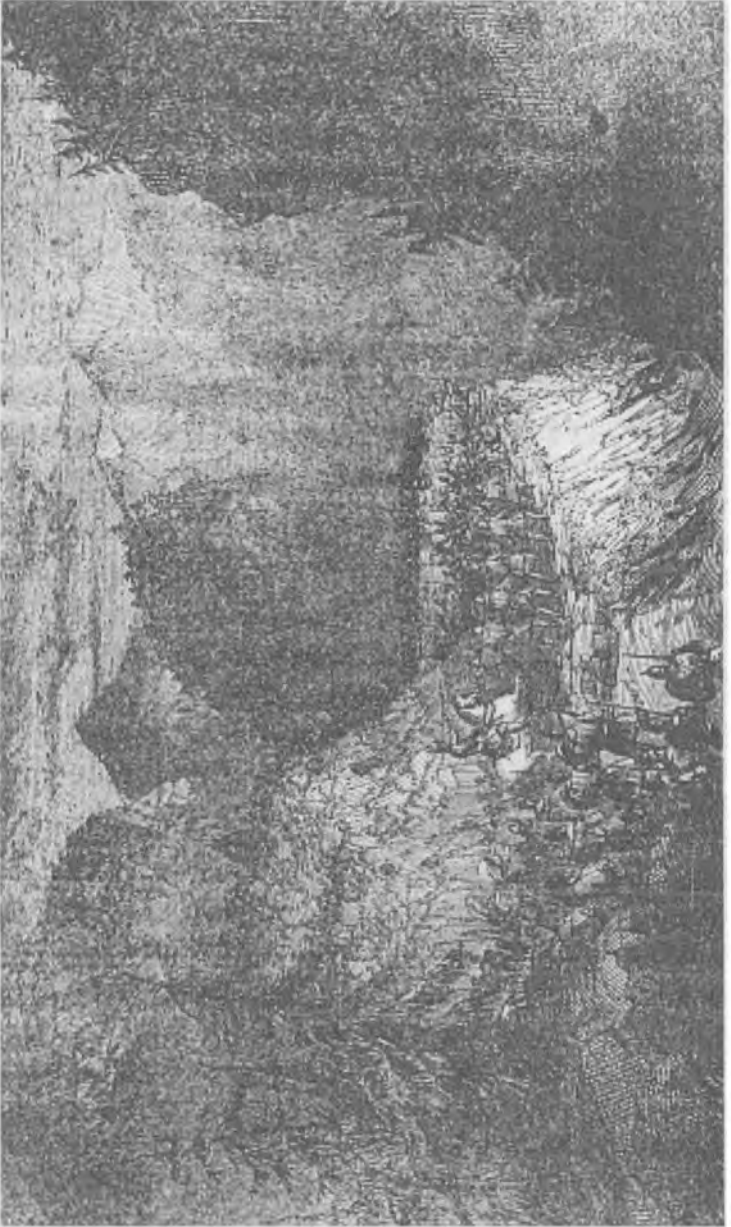
Savaş alanında harika bir etki yaratacak şekilde sade, kullanışlı ve kaliteli malzemelerden oluşuyordu.

Persler, savaşlarında filleri kullanmaya alışkınlardı. Ayrıca tırpan ve dingillerden oluşan savaş arabaları vardı. Bunları düşmanlarının üzerine sürerek onları adeta biçiyorlardı. İskender ise bunların hiçbirini yapmıyordu. Onun karşı konulamaz bir şekilde ilerleyen korkunç falanksı vardı. İskender, askerlerinin gücüne, cesaretlerine, enerjilerine, soğukkanlılıklarına ve her an hazır olmalarına çok güveniyordu. Sadece basit bir şekilde onları düzenliyor ve işlerine odaklanmalarını sağlıyordu.

Makedonlar karşı konulmaz bir şekilde güçlü olan kalabalık düşmanlarının yollarını kestiler. Filler ürküp kaçtı. Makedonlar, düşmanların aralarından geçmesini sağlayıp hepsini kolayca esir aldılar. Sonrasında ise falanks, zeminin avantajını kullanarak baskı uyguladı. Pers birlikleri, saldırdıkları her yerden püskürtüldüler. Kısacası, bir gece önceki o büyük kalabalık, karmaşa içerisinde kaçıyordu. Ama ezilip ölen ya da yerde acıyla kıvranan ve ölüm acısı ile inleyen binlerce kişi geride kalmıştı. Darius da kaçanlar arasındaydı. İskender, Darius'u karargâhını kurduğu ve büyük miktarda hazineyi sakladığı Erbil'e kadar takip etti. İskender, Erbil'e ulaştığında Darius çoktan kaçmıştı, fakat şehir ve hazineler artık İskender'in elindeydi.

Savaşın başladığı gün İskender'in düşmana karşı galibiyet sağlamasına ve inanılmaz bir güç göstermesine rağmen savaş alanından çekilmesi birkaç gününü aldı. Çünkü bütün vadiyi kaplamış cesetlerden dolayı ordu hareket edemiyordu. Üç bin kişinin ve buna yakın sayıdaki fil ve atların cesetleri yakılmak için çok fazlaydı. Bu yüzden temizleme işleri ertelendi ve yine bu yüzden salgın hastalıklar ülkeye yayıldı. İskender, savaşın sonucunda oluşan bu büyük ceset yığınının çürümesi ve koku yaymasından dolayı birliklerinin burayı terk etmesine karar verdi.

İskender, Babil'e gitmişti. Şehrin yöneticisi, onu bir fatih olarak karşılamaya hazırlanıyordu. İnsanlar yığınlar hâlinde onu

Resim: 11 İskender'in Susa'ya yürüyüşü

karşıladılar ve her yer meraklı izleyicilerle doldu. Şehrin bütün surları hem erkekler hem de kadınlar tarafından doldurulmuştu. Hepsi de bu manzaraya şahit olmak istiyorlardı. İskender ise büyük çaba gerektiren amacına büyük bir başarı ile ulaşmanın mutluluğu ve onurunu yaşıyordu.

Pers Ülkesi'nin en güzel hazinelerinin saklandığı yer olan Babil'in yanında Susa şehri vardı. Susa, Pers krallarının kış mevsimleri için, daha kuzeyde ve dağların arasında olan Ekbatan ise yaz mevsimleri için kullandıkları tatil yerleriydi. Burada çok korunaklı ve dayanıklı bir saray ve bir kale vardı. Hazineler bu kalede saklanıyordu. Pers hükümdarlarının madeni paraları burada eritip sonra da toprak kavanozlara doldurdukları söyleniyordu. Daha sonra bu kavanozlar kırılarak, kalıplaşmış olan altınlar çıkarılıyordu. Altın, gümüş ve diğerlerinden oluşan devasa bir hazine bu şekilde hazırlanmıştı. İskender, Darius'la karşılaşmak için harekete geçmeden önce bu varlıktan haberdar olmuş, Erbil Savaşı'nda galibiyet kararı verilir verilmez, bir kişiyi göndererek Susa'yı teslim etmeleri çağrısında bulunmuştu. Bu çağrıyı kabul ettiler ve İskender, Babil'e muhteşem bir giriş yaptıktan sonra Susa'ya yöneldi ve buradaki değerli hazineleri ele geçirdi. Hazine miktar ve değer olarak devasa boyutta idi. Ele geçirmek için büyük bir yağmalama olmuştu. Aslında İskender, Pers ordusu galibiyetini ve Susa'nın fethini çok sayıda hırsızlık ve cinayete katılmış olan askerleri ile birlikte gerçekleştirebilmişti. Çünkü en harika kahramanlar en büyük insanlık suçlarını işlerdi. Bu yapılanların suç olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktu. İskender için fetih arzusundan, yani şiddet ve katletme hevesinden daha güçlü bir motivasyon kaynağı yoktu. Fakat o zamanlar yeryüzünde kanunlar olmadığı için, dünyanın neredeyse çeyreğini, şiddet göstererek cani bir şekilde yağmalayan bu eylemler suç olarak adlandırılmıyordu.

İskender, hazinelerin yanı sıra Ahamanniş İmparatoru Serhas'ın (Kserkses/Xerxes), İskender'in döneminden yüzyıllar önce Yunanistan'ı fethi ve zaferlerinin sonucunda ele geçirerek

Susa'ya getirdiği değerli eşyaları da bulmuştı. Bunların hepsini tekrar Yunanistan'a gönderdi.

Fatih İskender, Susa'dan Pers Ülkesi'nin muhteşem başkenti Persepolis'e doğru devam etti. Bu ilerleyişte bir dağ sırasını geçmesi gerekiyordu. Dağcılar eski bir gelenek olarak buradan geçen herkesten ücret alıyorlardı. İskender'in buradan geçmek istediğini duyunca ücret vermezse ordusunun buradan geçemeyeceği haberini gönderdiler. İskender ise onlarla geçişte karşılaşacaklarını ve hadlerini bildireceğini söyledi. Dağcılar bu mesajı aldılar ve geçidi savunmak için hazırlık yaptılar. Bazı Pers birlikleri de onlara katıldı. Dar yolların olduğu yerlere setler ve barikatlar inşa ettiler. Büyük kayalar topladılar ve düşmanların üzerine yuvarlamak için uygun yerlere yığdılar. Aldıkları tüm önlemler ile İskender'in geçişini engellemek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Ama İskender adamlarını dar, tehlikeli ve dağcıların bile alışkın olmadıkları patikalara yönlendirdi. Bu, düşmanları için âni ve beklenmedik bir saldırı olmuştu. Doğal olarak İskender'in planı başarılı oldu. Dağcılar püskürtüldü ve ordu Pers başkentine doğru ilerlemeye devam etti.

ONUNCU BÖLÜM
Darius'un Ölümü
M.Ö 330

İSKENDER'İN SUSA'DAN PERSEPOLİS'E gidişi, askerî bir seferden çok, başarısından emin olunan bir ilerleyişti. Başarılarından kaynaklanan onur ve güveni çok güçlü bir şekilde hissediyordu. Geçmiş yıllarda sahip olduğu tevazu, büyüdükçe ve güçlendikçe kaybolmuştu. Kibirli, kendini beğenmiş, kaprisli ve zalim bir adama dönüşmüştü. Bununla birlikte şehirlerdeki yerlilerin kuşatmalara karşı çıkmamasına rağmen, askerlerine istedikleri gibi öldürme ve yağmalama yetkisi veriyordu.

Persepolis'i ele geçirdikten sonra İskender'in karakterine kapris ve şiddet yanlısı bir özellik daha eklenmişti. Orduda görevli arkadaşlarına ve ona itaat eden Perslere büyük bir ziyafet veriyordu. Bu ziyafetteki kadınların arasında Thais isimli çok güzel biri vardı. Karısı olmamasına rağmen onu en gözde kadını olarak seçmişti. Thais, zekâsı ve cazibesi ile İskender'i memnun etmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Diğer misafirler gibi İskender de şarabın etkisi ile kendinden geçtiği zaman, Pers krallarının şehirdeki muhteşem sarayını kendi elleriyle yaktığı ateşle kül etme zevkini ona vermesini rica etti. Thais, Yunanis-

tandaki, başkenti Atina olan Attica Krallığı'nın yerlisiydi. Persepolis'i kuran Serhas, Yunanistan'ı işgal etmiş ve Atina'yı yakmıştı. Bu yüzden Thais, Persepolis'teki sarayı yakarak intikam almayı istiyor ve bunu yapmak için Makedonların eğlencesinin sebep olduğu karmaşadan yararlanmayı düşünüyordu. İskender bunu kabul etti ve hep beraber harekete geçtiler. Ziyafetteki meşaleleri alıp şehri bağırışları ile inleterek ilerlediler. Thais'in planı, ona katılan insanların ulaşabildikleri her yeri ateşe vermesiyle çok güzel bir şekilde ilerliyordu. Bu cani eylemi çılgınlıklar arasında gerçekleştirdiler.

O gece çok korkunç, dehşet verici büyüklükte bir yangın çıkmıştı. Yükselen alevlere sebep olan kişilerin çoğu bu sahneyi izleyememişti. İskender ise bu ihtişamlı ama korkunç manzara karşısında donup kalmıştı. Ateşin söndürülmesini emretti ama artık çok geçti. Saray harap edilmişti. Bu davranışı İskender'in karakterinin önüne geçmişti.

Zalimlik ve kibirliliğin sürekli artan kanıtlarına rağmen, İskender, bu kariyerini yapmasını sağlayan bazı özelliklerini hâlâ koruyordu. Annesini seiyor ve ona ele geçirdiği hazinelerden hediyeler gönderiyordu. Annesi gururlu ve yönetilemez bir kadındı ve İskender'in Makedonya'da annesinin emrine verdiği insanların nefretini kazanmıştı. Yönetimin gücünü kendi eline almak istiyordu ve sürekli bunda ısrar ediyordu. İskender bu istekleri kabul edemezdi ama emrindeki bütün güçleri onun önüne seriyordu ve muhteşem bir sabır gösteriyordu. Bir keresinde annesine nefret duyan kişilerden şikâyetlerle dolu uzun bir mektup almıştı. Okuduklarının doğru olabileceğini ifade etti, fakat annesinin tek bir damla gözyaşı on binlerce suçlamayı görmezden gelmesine değermişti.

Olympias, İskender'e sık sık mektup yazardı ve bu mektuplarda onun ilerleyişini eleştirir, generallerin karakterleri hakkında yorum yapardı. İskender bu mektupları bir sır gibi saklar ve hiç kimseye göstermezdi. Bir gün bu mektupları okurken yakın arkadaşı Hephaestion yanına geldi ve omzunun üstünden

mektuplara baktı. İskender onun mektupları okumasına izin verdi fakat mektuplar bittiğinde parmağından mühür yüzüğünü çıkardı ve Hephaestion'un dudaklarına bastırdı. Bu hareket sessiz kalması ve sır tutması için bir işaretti.

İskender, Darius'un annesi Sysigambis'e ve Darius'un çocuklarına karşı çok nazikti. Bu esirlere özgürlüklerini geri vermemiştir ama olabildiğince kibar ve anlayışlı davranıyordu. Hatta Darius'un annesine, "Sysigambis Anne," diye sesleniyor ve onu hediyelere boğuyordu. Onu oğlundan ayırdığı gerçeğine rağmen yeterince mutlu olmasını sağlayabiliyordu. Susa'ya ulaştığında, Sysigambis ve Darius'un çocuklarını muhteşem bir yere yerleştirmişti. Burası Persepolis'te olmadıkları zaman, yılın büyük bir kısmını geçirdikleri bir yerdi. Bu yüzden kendilerini evlerinde gibi hissediyorlardı. Ekbatan daha kuzeyde ve dağların arasındaydı. Erbil Savaşı'ndan sonra Babil'den Susa'ya ilerlerken, Darius, Ekbatan'a kaçmıştı. Ailesi buranın hükümdarının emri altında görkemli bir yerdeydi. O ise bağımsızdı fakat güvende değildi. Bütün varlığını kaybetmesine karşın ona sadık kalan kırk bin adamı da onunla birlikteydi. Anadolu ve diğer Yunan ülkelerinden toplanmış ve maaş karşılığında hizmetine kattığı birkaç bin Yunan da askerlerin arasında bulunuyordu.

Darius, ordunun bütün bireylerini gelecekte yapacağı hamleler hakkında kararlarını açıklamak için çağırdı ve konuşmaya başladı. "Bana hizmet eden askerlerin büyük bir bölümü İskender'in tarafına geçti. Onların bağlılığına güvenerek sorumluluklarına verdiğim şehirleri, kasabaları ona teslim ettiler. Sadece siz, sadık ve dürüst olarak kaldınız. Bu fatihe boyun eğebilirdim. Bana birkaç şehir ve kasaba vermesi, ona bağlı kalmam için yeterli olurdu. Ama böyle bir alçalmayı asla kabul etmem. Mücadele içerisinde ölürüm ama asla boyun eğmem. Ne başkasının başıma takacağı tacı giyerim, ne de atalarımın topraklarında hüküm sürme hakkımdan vazgeçerim. Bu kararında bana katılıyorsanız bunu etkili bir biçimde uygulayalım. Biz, yaralarımızı saracak ve onlardan intikam alacak güce sahibiz."

Ordu, onun bu girişimine içtenlikle yanıt verdi. Nereye gidersen, onun yanında olduklarını söylediler. Hâlbuki bunların hepsi bir oyundu. Bessus adlı bir komutan, orduda başka birkaç görevli ile birleşmiş ve Darius'u mahkûm edip ordunun yönetimini ele geçirmek fikrindeydi. Eğer İskender onları takip edecek ve yakalayacak olursa, Darius'u ona vermek için özgürlük ve güveni şart koşmayı düşünüyorlardı. Hatta kendisine yardım ettikleri için büyük ödüller bile isteyebilirlerdi. Diğer yandan kendi güçlerini çoğaltarak onu alt edebilirlerdi. Bessus, Darius'u yanında bulundurarak ya da uzak bir kalede esir ederek onu kullanabilirdi.

Bessus planını tedbirli bir şekilde ordunun önde gelen görevlileri ile paylaştı. Yunan askerleri bu paylaşımına alınmamıştı. Buna karşın, bir şeylerin hazırlığında olduğundan şüphelenecek kadar çok şey gördüler ve duydular. Darius'u hemen uyardılar ve onlara eskisinden daha çok güvenmesini söyleyip onu koruyabilmek için çadırını kendi kamp bölgelerine taşımasını istediler. Fakat Darius bu öneriyi kabul etmedi. Destekçisi olan kendi vatandaşlarına güvenmediğini söyleyemeyeceğini ve kendisini yabancıların eline bırakamayacağını belirtti. Arkadaşları ona ihanet edip terk etmedikten sonra Darius onlara ihanet edemezdi.

İskender, Ekbatan'a doğru ilerlerken Darius ve askerleri ondan uzaklaşıyor ve doğuya, Hazar Denizi'nin güneyinde bulunan muhteşem bir şehre doğru ilerliyorlardı. Burada içerisinde bir geçit bulunan dağlık bir bölge vardı ve bu geçit Dairus'a çok gerekli olacaktı. Bu geçit, Hazar Geçidi olarak adlandırılıyordu. Ordunun böyle bir geçitten ilerlemesi zaman kaybına neden olacağı için İskender, Darius'u o geçide ulaşmadan yakalayabilmek için hızlanmıştı. Öyle hızlı ilerlemişti ki sadece ordunun en güçlü ve dayanıklı olanları onu takip edebildi. Bu tempoya dayanamayan binlercesi geride bırakıldı. Ayrıca, sıcağın yorulumu yol kenarına düşen atların çoğu ölüme terk edildi. İskender, sadece onu takip edebilenlerle devam etti.

Çabaların hepsi boşa gitmişti çünkü geçide vardıklarında artık çok geçti. İskender, ordusunu dinlendirip geride kalan askerlerin kendilerine yetişmesi için durma kararı aldı. Kamp yaptıkları birkaç gün, arpa aramak için gruplar kuruldu ve atlara yiyecek bulmaları için civardaki yerlere gönderildiler. Yiyecekler atların taşınması için fazla ağır olduğundan, ilerleyiş güzergâhının çevresindeki yerlerden temin ediliyordu. Bu grupların geri dönmesi beklenirken, bir Pers asilzadesi kampı ziyaret ederek, Darius'a karşı planlanan suikastin başarılı olduğunu, Darius'un mahkûm edildiğini ve yönetimi artık Bessus'un aldığını İskender'e bildirdi. Sadakatlerine çok düşkün olan Yunanlar, ordunun geri kalanına karşı koymaya çalışmış ama yeteri kadar güçlü olmadıklarını anlayıp kesin sonucu beklemek için Pers kampını terk edip dağlara çekilmişlerdi.

İskender, acilen Bessus ve mahkûmunun takibi için devam etme kararı aldı. Atlara yiyecek arayan grubun dönmesini bile beklemedi. Hem yaya hem atlı askerlerin en güçlü ve enerjik olanlarını seçti, iki günlük bir hazırlık yapmalarını emretti ve daha sonra beraber harekete geçtiler. Ertesi gün öğlene kadar durmadan ilerlediler. Akşama kadar beklediler ve daha sonra tekrar yola çıktılar. Darius'un ordusundan kalan ateş kalıntıları bularak, ordugâh olarak kullanılan bir yerde olduklarını tahmin ettiler. Ama ordu çoktan gitmişti.

İskender, ordusunun dinlenmesi için durdu.

Takipçiler, dinlenmeden yola devam ettikleri için bitkin düşmüşlerdi. Bu yüzden o gün boyunca askerlerin ve atların dinlenmesi için mola verildi. O gece tekrar yola çıktılar ve sonraki gün öğlen, yaklaşık yirmi dört saat önce terk edilmiş olan başka bir Pers kampına ulaştılar. İskender ve askerleri çok heyecanlanmışlardı çünkü takiplerinin tek amacına çok yaklaştımlardı. Bekledikleri sona varmak için yoksunluğa ve yorgunluğa razıydılar.

İskender, düşmanın gittiği yoldan daha kestirme bir yol bulabilmek umuduyla buranın bir yerlisini bulmaya çalıştı. Bir ara

yol vardı fakat ıssızdı, çoraktı ve ayrıca hiç su yoktu. Ordunun ilerlemesi sırasında, askerlerin yükü fazla ise su taşınmaz, bu yüzden su bulunan alanlardan gidilirdi. İskender bu durumu umursamadı ve bu ara yola girmek için küçük bir birlik ile hazırlandı. Makedonya'dan Asya'nın kalbine doğru olan ilerleyiş başlayalı iki sene geçmişti ve o, her zaman Darius gibi düşmanların peşinde olmuştu. Orduları alt etmiş, şehirleri ele geçirmiş, sarayları talan etmiş ve kendisini ülkenin sahibi hâline getirmişti. Darius, kendi özgürlüğüne sahip olduğu sürece hiçbir zaferi tamamlanmış olarak kabul etmeyecekti. Darius'u alt etmek bu fethin son hamlesi olacaktı. O âna kadar on sekiz bin mil boyunca onu takip etmiş, şehirden şehire, krallıktan krallığa ilerlemişti. Bu süre boyunca, kaçan düşmanın gücü azalıyordu. Düşman orduları dağılıp enerjileri ve ümitleri azalırken, takipçilerin ümitleri her başarıdan sonra artıyor ve tazeleniyordu. Çok arzuladıkları son hamleye yaklaştıkça heyecanları artıyordu.

Bu ıssız ve çöllerle dolu olan ülkede birliğe yol göstermeleri için yerlilerin arasından rehberler görevlendirildi. Daha hızlı ilerleyebilmek amacıyla, birliğin tamamı atlı askerlerden oluşuyordu. Bu topluluğu daha etkili hâle getirmek için İskender beş yüz süvariye attan indirip atlarını güçlerine cesaretlerine göre seçilmiş yaya askerlere verdi. Hepsi de geçici olarak verilen bu görev için çok istekli ve hırslıydılar. Bu görev için seçilmenin verdiği onurun yanı sıra sona ulaşmak için atılan son adımda bulunmaları, büyük bir heyecan veriyordu.

Atlı askerler akşam kendilerini göstermeye hazırlardı. İskender, rehberleri izleme emri verdi ve onların gösterdiği yöne doğru hareket etmeye başladılar. Bütün gece ilerlediler. Gün ağardığında vardıkları yüksek tepeden, Pers ordusunun onlardan daha kısa bir mesafe ilerlediğini ve yaya askerlerin, atlıların, savaş arabalarının bir karmaşa ve düzensizlik içerisinde olduğunu gördüler.

Bessus ve arkadaşları, takipçilerin çok yakınlarında olduk-

larını fark edince, kaçabilme ümidiyle daha hızlı ilerlemeye başladılar. Ama savaş arabası tüm çabalara rağmen çok yavaş ilerliyordu. Daha sonra bundan vazgeçip, Darius'u ata bindirerek ve ordunun geri kalanını arkalarında bırakarak ilerlemeye karar verdiler. Ama Darius bunu istemiyordu. İskender'in elinde, bu hainlerin yanındakinden daha güvende olacağını söylüyordu. Bulundukları durum yüzünden deliye dönmüş ve Darius'un bu cevabı ile sinirden çıldırmış olan Bessus ve arkadaşları, mızraklarını savaş arabasının üzerinde bulunan Darius'a saplayıp kaçtılar. İki gruba ayrıldılar ve farklı yönlerle doğru kaçmaya başladılar. Bunu yapmalarının amacı İskender'i şaşırtıp takip planlarını bozarak, kaçışlarını kolaylaştırmaktı. İskender, düşman ordusunun olduğu yere yüklendi ve birbirlerinden ayrılarak kaçan her grubun peşine bir bölük asker gönderdi.

Darius yaralıydı ve kanaması vardı, savaş arabasında bekliyordu. Hem bedenen, hem de ruhen acı ve üzüntü sebebiyle yorgun ve bitkin düşmüştü. Krallığı yok edilmiş, ailesi esir düşmüş, çok sevdiği karısı, kocasından ayrı kalmanın verdiği keder ve acı ile ölmüştü. Şehirleri yağmalanmış, sarayları ve hazineleri ele geçirilmişti. Şu an ise ızdırap içinde son saatlerini yaşarken, güvendiği bütün insanlar tarafından terk edilmişti. Kalbi ümitsizlik içerisinde, ölüme yaklaşıyordu. Darius'un Bessus'a olan öfkesi o kadar büyüktü ki İskender'e duyduğu düşmanlık, bunun yanında bir arkadaşlık gibi kalırdı. İskender'in de kendisi gibi düşündüğünü ve başına gelen bu talihsizliğe saygıyla yaklaşacağını biliyordu. İskender'in yanında bulunan annesi, karısı ve çocuklarına nasıl bir özveri ve anlayışla davrandığını biliyordu. Savaş arabasının üzerinde yatarken kanaması devam ediyordu. Bu durumdan kendisini kurtarabilecek tek kişinin İskender olduğunun da farkındaydı.

Makedonlar, Perslerin bu âni kaçışları sırasında Darius'u geride bırakmış olabileceklerini düşünüp birçok yeri aradılar. En sonunda Darius'un içerisinde olduğu savaş arabası bulundu. Darius, vücuduna birçok mızrak saplanmış hâlde yatıyordu.

Savaş arabasının zemini kan ile kaplanmıştı. Darius'u biraz kaldırdılar ve konuştu. Su istiyordu.

Savaş alanında yaralanan askerler, tahammül edilemez bir su isteği duyarlardı ve bu, en dehşet verici savaş sahnelerini oluştururdu. Yanlarından geçen herkesten ya su vermelerini ya da onları öldürmelerini istiyorlardı. Sürünerek yerde yatan ölü arkadaşlarının yanına gidip birkaç damla su bulabilmek umudu ile mataralarını arıyorlardı. Eğer savaş alanının yakınlarından küçük bir dere geçiyorsa, dere yatağı o korkunç susuzluk ihtiyacını gidermek için sürünerek oraya gelmiş bedenler ile doluyordu.

Darius da şu an bu susuzluğu çekiyordu. Ortalık sessiz ve sakin. Yaşamında ilk kez ağlayışı ne hayatı, ne merhamet, ne de yaraları içindi. Sadece onu bulan askerlere biraz su için yalvarırken ağlamıştı.

Bir tercüman aracılığı ile konuşuyordu. Tercüman bir süre önce Makedon ordusunun esir aldığı bir Pers'ti ve Makedon kampında Yunanca öğrenmişti. Ona ihtiyaçları olabileceğini düşünüp yanlarında getirmişlerdi. O an Darius, onun aracılığı ile su istiyordu. Bir Makedon askeri hemen su bulmaya gitti. Diğerleri ise acilen İskender'i bulup, büyük düşmanı ve bu takibin asıl amacı olan adamın ölmek üzere olduğu yere getirmeye gittiler.

Darius suya kavuşmuştu. Daha sonra yanlarında onu anlayabilecek ve mesajlarını İskender'e iletebilecek bir tercüman bulundurdıkları için sevindiğini söyledi. Söylemesi gerekenleri ona söylemeden ölmekten çok korkuyordu. "Eşime, anneme ve çocuklarıma gösterdiği hassasiyet nedeni ile ona çok şey borçlu olduğumu İskender'e söyleyin. Onların sadece canlarını bağışlamadı, onlara büyük bir anlayış ve özveri ile davranıp mutlu olmaları için elinden geleni yaptı. Kalbimde hissettiğim tek şey, ona karşı duyduğum minnettarlıktır. Şimdi ümit ediyorum ki fetihlerine başladığı gibi başarılı bir şekilde devam eder ve bitirir," dedi ve son bir ricası olduğunu ifade etti. İskender'in, katili olan

Bessus'u takip etmesini ve her kral için aynı derecede suç olan bu hainliği cezalandırmasını istemişti.

Darius, ona su getiren Polystraüs'un elini tutarak, "Bu eli, şimdi benim sana verdiğim gibi İskender'e ver ve minnettarlığımı ona ilet," dedi.

Darius daha fazla konuşmak için çok bitkindi. Askerler ise etrafını çevirmiş ve İskender gelene kadar onu canlı tutmak için çabalıyorlardı. Fakat bunun hiçbir yararı olmadı. İskender, her şey bittikten sonra oraya ulaştı. Bu manzarayı gördüğünde büyük bir şok yaşadı. Sonrasında ağlamaya başladı. Kendisinden önce onu bu hâle getirmiş olmalarına üzülmüş olabilirdi. Darius onu hiç incitmemişti ve ona karşı kötü bir şey yapmamıştı ama şu an hâkimiyet kurma hırsı ile katledilmiş bir şekilde yerde yatıyordu. İskender, mantosunu çıkarıp Darius'un cesedi üzerine örttü. Cesedin mumyalanıp, gösterişli bir tabut içerisinde, asil bir tören eşliğinde Susa'ya gönderilmesi ve Sysigambis'e ulaştırılması için hazırlıklar yaptırdı. Cenazeyi, Pers krallarının mezarlığı içerisine gömmek, annesini az da olsa mutlu edebilirdi. *Ne güzel bir hediye!* Oğlunu süslü bir tabut içerisinde annesine göndermek sahte bir hürmet gösterisiydi.

İskender, ordusunun geri kalanını toparlayarak, savunma yapabilmek için her türlü çabayı gösteren Bessus'u takip etmek amacı ile kuzeye ve doğuya doğru ilerledi. Haritada görülebilecek, Hazar Denizi'ne kuzeyden ve batıdan dökülen, çok büyük bir nehir olan Ovus'u geçene kadar ona yetişemediler. Nehri geçmekte çok zorlandılar çünkü nehir çok derindi ve kıyıları ve tabanı, köprü ayaklarını tutmak için fazla kumlu ve yumuşaktı. Bu yüzden, şiştiğinde suyun yüzeyinde kalma özelliği bulunan deriler ile kaplanmış ve saman ya da kuru otlar ile doldurulmuş şamandıra ve salları yaptırdı. Bu süre zarfında, dinlenerek tekrar güçlenen ordusunu nehirde geçirdikten sonra ilerlemeye devam etti. Bessus'dan daha alt rütbede olan generaller, tek kurtuluşun Bessus'un komutanına yaptığı gibi ona ihanet edip onu yüzüstü bırakmak olduğuna karar verdiler. İskender'e,

küçük bir birlik göndermesi hâlinde Bessus'u ona teslim edebilecekleri haberini gönderdiler. Bunun üzerine Ptolemy isimli asker, Bessus'u almak üzere gönderildi. Surlarla çevrili, küçük bir şehirde kendisine barınak arayan Bessus, kolayca yakalanıp esir alındı. Ptolemy, Bessus'un elinde olduğunu ve emirlerini beklediği mesajını İskender'e gönderdi. Gelen cevap şuydu: "Boynuna bir ip geçir ve onu bana getir."

İskender, acınacak hâldeki esire, huzuruna çıkarıldığında, akrabası ve ona iyilik yapmış olan birine nasıl ihanet ettiğini ve sonrasında onu katletmeye nasıl cesaret ettiğini sordu. Bessus da medeniyetlerin ve zamanın değişmesine rağmen, insanoğlunun hiç değişmeyen, en büyük karakteristik özelliğini kullanarak bütün suçu arkadaşlarının üzerine attı. Bunun kendi planı değil, onların planı olduğunu söyledi.

İskender, onun halk tarafından kırbaçlanmasını istemişti. Bir hükümdar, kurbanı kalıcı bir damgasını vurmak istediğinde geleneksel olarak yüzüne zarar verirdi. Bessus'a da tam olarak bunu yaptılar. Bessus başına daha kötü şeylerin geleceğini tahmin ederek, acı içerisinde kıvranırken, İskender, intikam alabilmesi için onu Sysigambişe ikinci bir hediye olarak göndermeye karar vermişti. Darius'un annesi, Bessus eline geçtiği zaman ona en canice işkenceleri yaptı. Onun acı içerisinde kıvranması biraz da olsa rahatlatıcıydı. Elastik ve birbirine yakın iki ağaç bulup tam ortada buluşacakları şekilde ağaçları eğdiler. Ölmek üzere olan Bessus'un vücudunu, çeşitli uzuvlarından bu ağaçlara bağladılar. Ağaç gövdelerini eğdikleri yerden serbest bıraktıklarında ise Bessus'un vücudu paramparça oldu. İplerle bağlanan her vücut parçası birbirinden ayrılmıştı. Büyük bir kalabalık, buna bir zaferi izler gibi şahit olmuşlardı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Karakterin Bozulması
M.Ö. 329

İSKENDER ŞİMDİ YİRMİ ALTI yaşındaydı. Darius öldüğü için artık batı Asya'nın mutlak sahibiydi. Sahip olduğu varlıkların haddi hesabı yoktu. Ona göre varlığı ve gücü bütün dünyayı alt edebilecek kadar çoktu. Ama bu yükseliş sırasında karakteri kötü bir şekilde değişmişti. Önceki yıllarda karakterinde bulunan temiz yüreklilik, ılımlılık, aşırıya kaçmama ve adalet duygularını kaybetmişti. Perslerin kıyafet ve lüks yaşamlarına uyum sağlamıştı. Onların ihtişamlı hayatlarını taklit ederek Pers krallarının saraylarında yaşadı. Eğlence ve şarabın esiri olmuştu. Bu yüzden sık sık aşırı şekilde sarhoş oluyordu. Kendisine üç yüz altmış genç kadından oluşan bir harem kurdu ve bütün zamanını kadınlara ve eğlenceye adadı. Kısaca o artık aynı adam değildi. Kararlılık, karakterinin enerjisi, muhteşem sonları sağduyu ile takip etme, ileri görüşlülük, sabır ve özverisi kaybolmuş; şimdi ise yerine tek ilgi alanı ziyafetler, içki âlemleri ve zevk partileri olan, bütün gününü eğlencelerde geçiren bir adam gelmişti.

Bu durum, ordudaki adamları kendinden soğutmak ve canlarını sıkmak için büyük bir sebepti. Birçoğu kendisinden yaşça

büyüktü. Bu yüzden lüksün ve eğlencenin cezbediciliğine daha iyi karşı koyabiliyorlardı. Böylece onlar temiz yürekli ve dürüst bir şekilde kalabilmişlerdi ve birkaç saygılı ama etkisiz sitemden sonra oradan uzaklaşmış, komutanlarından soğumuş ve kendi içlerinden onu bu günahkâr ve aptalca davranışları yüzünden kınıyorlardı. Diğer bir yandan daha genç olan adamların çoğu İskender'i örnek almış ve onun gibi kibirli, düzensiz ve ahlaksız bir hayatın savunucusu olmuşlardı. Ama daha sonra, İskender ve yanındakiler arasında herhangi bir birlik kalmamıştı. Menfaatsiz dostların arasındaki bağ her zaman zayıf ve narindi. Bu yüzden, İskender arkadaşlarının güvenini ve sevgisini kaybetti. Kendi adamları bile onun bu davranışlarını onaylamıyordu ve ondan uzakta duruyorlardı. Ya da eğlencelerinde ona hiçbir saygı göstermeden zaman geçiriyorlardı.

Parmenio ve oğlu Philotas, iki tür karakterin en çarpıcı örnekleriydiler. Parmenio yaşlı bir generaldi ve hayatta belirli bir yere gelebilmişti. Yazıldığı gibi, İskender hâkimiyeti ele geçirmeden önce babası Philip'in yanında çalışmış, çok büyük deneyim ve şöhret kazanmıştı. İskender'in bütün kariyeri boyunca Parmenio onun ilk vekil generali olmuş ve ona olan güveni sebebiyle hep yanında yer almıştı. Çok sakin, cesur ve ileri görüşlüydü. İskender'i birçok sert girişimden uzakta tutmuş ve böylece planlarının başarılı olmasında etkili rol oynamıştı. O zamanlar, bütün uluslarda generallerin ya da diğer görevlilerin etkili oldukları başarıların, krallar tarafından onların adları ile övülmesi bir gelenektir. O zamanın yazarları Makedon ordusunun bunu göz ardı ettiğini ve kendi başarılarını abartırken, Parmenio'nun başarılarını küçümselediğini aktarmışlardı. Ama günümüzde, okuyucular tarafsız bir gözle bu olayları sakin bir şekilde gözden geçirerek, İskender'in Parmenio olmadan bu başarıları elde edebileceğinden şüphe duyabilirler.

Philotas, Parmenio'nun oğlu olmasına rağmen karakteri çok farklıydı. Bu farklılık, her dönemde tüm dünyada sıklıkla karşılaşılan, büyük bir varlığın vârisi ve onu var eden kişi arasında

gözlemlenen bir şeydi. Günümüzde de aynı durumları görüyoruz. Zenginlik içinde doğan varlıklı kişilerin oğulları; alçakgönüllülük, sağduyu ve atalarının erdemlerini göstermek yerine kibir, küstahlık ve ahlaksız tavırlar gösteriyorlar. Philotas kibirli, palavracı, abartmayı seven ve her konuda bir başkasına bağımlı olan bir adamdı. Genelde ondan nefret ederlerdi. Şımarık hareketlerinden, palavralarından, gösteriş ve ihtişama olan düşkünlüğünden sıkılan babası, ona bir gün *kendisini biraz küçültmesini* nasihat etti. Ama Parmenio'nun oğluna verdiği bu nasihat boşa gitti. Philotas, İskender'inki gibi büyük bir güven ile kendisinden söz ederdi. "Babam olmadan Philip nasıl var olurdu ya da ne yapabilirdi? Ve ben olmadan İskender nasıl var olurdu ve ne yapabilirdi?" diyordu. Bunlar İskender'in kulağına gitti ve bu yüzden herkes birbirinden şüphelenmeye ve korkmaya başladı.

Saraylar ve kamplar her zaman suikast ve hainliklere sahne olurdu. İskender sürekli olarak kendisine karşı planlanan suikast ve komplolar ile ilgili duyumlar alıyordu. Kariyerinin başlamasından bu yana etrafındakilerin güçlü sevgi ve bağlılık duygusu ortadan kaybolmuştu. Generalleri ve askerleri artık elinde bulunan gücü yararlı bir şekilde kullanamayacağını düşünerek, sürekli entrikalar planlıyorlardı ya da İskender böyle planların yapıldığından şüpheleniyordu. Onların kim olduğunu bulup cezalandırma konusunda sürekli bir endişe ve rahatsızlık duyuyordu.

En son, Philotas'ın planladığı düşünülen bir suikast gerçekleşmişti. İskender kendisini görevden almak ve ona zarar vermek istedikleri konusunda bilgilendirildi. Philotas da İskender'in bir arkadaşı tarafından bu durumdan haberdar edildi. Çünkü bu haber Philotas'ın da suikastçiler ile aynı kefeye konmasına sebep olabilirdi. İskender bu suikastin planlayıcısının kendi generallerinden biri olan Dymnus olduğunu öğrendi.

Hemen bir görevli göndererek, Dymnus'u huzuruna çağırttı. Dymnus bu çağrıya çok şaşırılmış, hatta şok olmuş görünüyordu.

Çağrıya uymak yerine kılıcını çıkarıp kalbine saplayarak kendini öldürdü.

Daha sonra İskender, Philotas'ı da çağırttı ve suikastten haberi olup olmadığını, eğer varsa neden ona bildirmediğini sordu. Philotas böyle bir suikastın planlandığını duyduğunu ama buna inanmadığını söyledi. Çünkü kulağına hep bu tarz haberlerin geldiğini fakat bu haberlerin kötü niyetli kişiler tarafından çıkarıldığını, bu yüzden de bazı duyumları dikkate almadığını söyledi. Dymnus'un sebep olduğu korkular; bu duyumlara önem verip gereken önlemleri almak konusundaki ihmâli ve duyduklarını ona bildirmediği için özür diledi. İskender ona elini verdi. Onun masum olduğuna, bu suikastten haberi olmadığına inandığını söyledi ve Philotas çadırına geri döndü.

Buna karşın İskender bu konuyu orada kapatmadı. En iyi ve güçlü arkadaş ve danışmanlarından oluşan bir konseyin toplanmasını emretti. Philotas'ın suçu hakkında, onunkinden daha farklı düşünceler bulunuyordu. Philotas'ın suça karıştığına inanıyor ve yargılanmasını istiyorlardı. O günlerde yargılanma demek, suçlu bulunan kişiye bir yandan işkence yaparken, diğer yandan suçunu itiraf etmeye zorlanması anlamına geliyordu. İskender bu öneriye razı oldu. Belki de gizlice suikaste teşvik etmişti. Kral ve hükümdarların danışmanları, böyle durumlarda genellikle hangi tavsiyenin kabul edilebilir olduğunu bulmaya çalışırlardı. Bütün olaylarda İskender, danışmanlarının tavsiyelerine uyardı. Bu yüzden, Philotas'ın tutuklanması için o akşam bütün düzenlemeleri yaptırdı.

Bu gelişmeler, ordu bir ilerleyiş için hazırlanırken gerçekleşti ve birçok general bu amaç için hazırlanmış, çadırlarında bekliyordu. İskender, bu durumun önemini ve ciddiyetini bütün orduya hissettirmek istercesine, kampın birçok yerine fazladan muhafızlar yerleştirmişti. Sonrasında, gecenin ilerleyen saatlerinde tutuklamayı gerçekleştirmeleri için Philotas'ın çadırına askerler gönderdi. Görevliler, zavallı kurbanı uykudayken buldular. Onu uyandırıp durum hakkında bilgi verdiler. Philotas

doğruldu, emirlere uyarak kalktığında karamsar, endişeli ve sonunun geldiğinin bilincindeydi.

Ertesi sabah, İskender ordunun önde gelen isimlerinden oluşan ve üye sayısı binleri bulan bir meclis topladı. Heybetli bir hava içerisinde hepsi bir araya geldi. Öncesinde gerçekleşen hazırlıklardan haberleri yoktu.

Bir araya gelmiş kalabalık, bu manzarayla karşılaşınca korkuları daha da artmıştı. Karşıdaki kanlı ve dehşet verici bir hâlde olan Dymnus'un cesediydi. İskender tarafından insanların görmesi için getirtilmişti. Dymnus'un ölümü bir sır olarak saklanmıştı ve bu da cesedin bu korkunç görünüşü yanında hiç beklenmeyen bir durumdu. İlk şaşkınlık ve merak azaldıktan sonra İskender, kalabalığa suikast hakkında bilgi verdi ve bu olaya katılan birinin infazını nasıl gerçekleştireceğini görmelerini istediğini söyledi. Cesedin bu görüntüsü ve kralın sözleri kalabalıkta muhteşem bir heyecana sebep olmuştu. Bu heyecan, İskender'in Philotas ve babası Parmenio'nun bu suikastin planlayıcıları olduğuna inandığını duyurması ile en üst noktaya ulaşmıştı.

Sonrasında Philotas'ı getirmelerini emretti. Philotas, elleri arkasında bağlanmış ve kafasına bir çuval geçirilmiş şekilde, gerçek bir suçlu gibi davranılarak getirildi. Büyük bir karamsarlık ve ümitsizlik hissediyordu. Buraya yargılanmak için getirildiğini biliyordu. Ayrıca bunun ona işkence edileceği anlamına geldiğinin de farkındaydı. Artık hiçbir şey bu sonucu değiştiremezdi. İskender, onun meclis tarafından yargılanacağını söyledi ve kendisi geri çekildi.

Uzun zamandır sahip oldukları güç nedeniyle onlara karşı kin ve kıskançlık duyan ve şu an daha egemen olan ordu otoritesi Philotas'ın yaptığı açıklamayı bir süre dinledi.

Philotas, kendisini suçlamaları için hiçbir kanıtlarının olmadığını söyledi ve adalet duygularına dayanarak, onu hayali kuşkuyla suçlamamalarını rica etti. Cevap olarak ona işkence etmeye karar verdiklerini belirttiler. Ortada hiçbir kanıt olma-

diği doğrudu fakat acı çektirilirse itiraf edebileceği şeylerin olduğunu düşünüyorlardı. Tabii ki onun en amansız düşmanları bu yargılama için görevlendirilmişlerdi. Philotas işkence seh-pasına bağlandı. İşkence sehпасı kurbanın içine yerleştirildiği bir bölme ve makara sistemlerinden oluşuyordu. Kişinin uzuvları ve tendonları gerilerek çok büyük bir acı veriliyordu.

İşkenceye başladıklarında Philotas kararlı ve sabırlı davran-dı. Hiç şikâyet etmedi ve ağlamadı. Bu, cellatların tansiyonu ve a-cıyı daha da yükseltecekleri anlamına geliyordu. Böyle bir yar-gılamada suçlu ya da masum olmaları hakkında herhangi bir soru sorulmuyordu. Tek soru, düşmanları onu izlerken en çok ne kadar dayanabileceği ya da dayanıklı görünebileceğiydi. Bu mücadelede zavallı Philotas pes etmişti. Onu işkence sehпасın-dan kaldırmaları ve daha iyi bir şekilde öldürülmesi şartıyla, istediklerini itiraf edeceğini söyleyerek yalvardı.

Sonrasında onu serbest bırakıp sorularına cevap istediler. O da kendisinin ve babasının olayda yer aldığını itiraf etti. Ayrıca, işkence yapanların suçlamak istedikleri birçok şeyi daha kabul etti. Philotas'ın bu sorulara verdiği bütün cevaplar yazıldı ve taşlanma cezasına çarptırıldı. Ceza hiç beklenmeden uygula-maya konuldu.

Parmenio, Media'da bulunduğu zaman süresince İskender'in ordusunda önemli bir yere sahipti. Onun da ölmesi emredil-mişti ama infazı mutlaka gizli tutulmalıydı. Çünkü uzakta ve muhteşem bir gücün başındaydı. Bu olay idam gibi çok gizli bir şekilde uygulanmalıydı. Plan olması gerektiği gibi ilerledi.

Parmenio'nun arkadaşı olarak bilinen Polydamas adlı güve-nilir bir adam vardı. Polydamas, Media'ya gitmesi ve infazı ger-çekleştirmesi için görevlendirilmişti. O seçilmişti çünkü eğer bir yabancı ya da düşman seçilseydi, Parmenio bundan şüphe-lenip kendisini korumaya alırdı. Polydamas'a Parmenio'ya verilmek üzere, arkadaşlarından geliyormuş gibi birkaç mektup verildi ve zavallı babayı kandırabilmek için bir tanesine Philotas'ın mührü vuruldu. Polydamas, Media'ya varmak için

on bir gün yolculuk yaptı. Parmenio'nun infazı için kral tarafından verilen yetkiyi içeren mektupları Media şehrinin valisi Cleander'e verdi. Cleander'in evine gece varmıştı. Mektupları yerine ulaştırdı ve ikisi birlikte infazı planladılar.

Gerekli olan bütün önlemler alındı. Polydamas ona eşlik eden birçok katılımcı ile Parmenio'nun ordugâhına gitti. Seksen yaşında olan general kendi sahasında yürüyordu. Polydamas ona yaklaştı ve büyük bir içtenlikle onunla konuştu, mektupları teslim etti ve Parmenio mektupları okudu. Okuduklarından hoşnut olmuşa benziyordu. Özellikle oğlunun adı ile yazılmış olanına inandı. Şüphelenmesi gereken bir şey yoktu çünkü o günlerde mektupların yazıcılar tarafından yazılması ve mühürle kapatılması alışıldık bir şeydi.

Parmenio, İskender'den ve oğlundan iyi haberler aldığı için sevinmişti. Bu esnada Polydamas, sakladığı hançeri çıkarıp Parmenio'ya saplamak için fırsat kollarken o, mektupların içeriği hakkında konuşmaya başlamıştı. Tam o anda Polydamas hançeri çekip çıkardı ve Parmenio'nun boğazına sapladı. Ona eşlik edenler bu işareten sonra kılıçlarını çıkarıp, Parmenio son nefesini verene kadar, yerdeki bedene tekrar tekrar sapladılar. Parmenio ve oğlunun suçları çok kesin olmadığı hâlde onun böyle dehşet verici bir şekilde öldürülmesi, İskender'e karşı olumsuz bir fikir oluşmasına sebep olmuştu. Bu olaylar arasında çok zaman olmaması ve her seferinde daha acı verici şeyler yaşanması, İskender'in ilk yıllarda akıllarda kalan asil ve yüce adalet anlayışı ve centilmenliğinin yerine bencilliğinin ve önüne geçilemez hırslarının gelmesine neden olmuştu. Bu Clitus durumuydu.

Clitus, İskender'in ordusunda bilinen bir generaldi ve kral tarafından çok seviliyordu. Bir keresinde İskender'in hayatını kurtarmıştı. Bu olay Granikos Savaşı'nda gerçekleşmişti. İskender, savaşın en zorlu zamanında meydana çıkmıştı ve etrafı düşmanlar tarafından sarılmıştı. Askerlerden biri kılıcını İskender'in başı üzerinde havaya kaldırmıştı ve bu hamleyi tamamlayıp onu öldürebilirdi. Ama Clitus, tam o anda adamı etkisiz

hâle getirmişti. Clitus'un bu yaptığı İskender'in ona çok güvenmesine sebep olmuştu.

Parmenio'nun ölümünden kısa bir süre sonra, imparatorluğun en önemli şehirlerinden birinin valisi şehri terk etmişti. İskender, bu boşluğu doldurması için Clitus'u göndermişti. Buranın yönetimini ele almadan önceki akşam, İskender, Clitus'u, adına düzenlediği bir ziyafete davet etmişti. Clitus ve diğer misafirler bir araya gelip durmaksızın şarap içtiler. İskender kendinden geçti ve her zaman yaptığı gibi konuşmaya başladı. Kendi maceralarından övgüyle söz ederken, babasının yaptıklarını kötülüyordu.

Yarı sarhoş olan insanlar kavga etmeye çok meyilli olur ve sarhoş olanların en ağırbaşlıları bile, o arada harika bir arkadaş olur. Clitus, Philip'e hizmet etmişti. Artık o yaşlı bir adamdı ve diğer yaşlı adamlar gibi gençliğindeki kahramanlıkları anlatmaya çok düşküdü.

İskender, babası Philip'in Cheeranea galibiyetinin kendisine ait olduğunu iddia edince, Clitus çok huzursuz ve rahatsız oldu. Yanındakilere kralın ona ait olmayan bir galibiyet iddia ettiği hakkında bir şeyler söyledi.

İskender, Clitus'un ne söylediğini sordu. Kimse cevaplamadı. Clitus heyecanlandıkça daha sesli konuşmaya devam etti. Philip'in karakterini fazlasıyla övdü ve son zamanlardaki mahkûmiyet ve ölümlerin adil olmadığına dil uzattı.

İskender ona sert bir cevap verdi ve Clitus yerinden kalktı. Kendini kaybetmişti ve onu ciddi ve acı sözlerle ayıpladı. Clitus ellerini İskender'e uzatarak, "Senin hayatını ve Parmenio'nun kaderini Granikos Savaşı'nda kurtaran bu eller, sadık hizmetkârlara şükran duyulmasını bekliyor," diye bağırdı. Bunu duyan İskender öfkeden deliye döndü ve Clitus'un masayı terk etmesini istedi.

Clitus bu emre uydu ve giderken, "Ona doğruları söyleyen tek kişiyi masadan kovdurmakta çok haklı ve bu durum, bütün hayatını, her şeylerini onun gösterişli Pers elbiselerine vermek-

ten gurur duyacak barbarlar ve köleler arasında geçirmiş olmasından kaynaklanıyor,” dedi.

Daha fazla dayanamayan İskender, mızrağını Clitus’un başına fırlatmak için eline aldı. Misafirler şaşkınlıkla ayağa kalktılar ve etraf çılgılık atan insanlarla doldu. Bazıları İskender’in kolunu tuttu, bazıları Clitus’u odadan çıkarmaya çalıştı ve bazıları da korku içinde birbirlerine sarılmışlardı. Clitus’u ortamdan uzaklaştırmışlardı. Fakat o, ellerinden kurtulup geri dönerek İskender’e hakaret etmeye devam etti. Kral, mızrağını fırlatıp Clitus’u yere yığdı ve “O zaman Philip ve Parmenio’nun yanına git!” diye bağırdı. Kalabalık, vurulan yaşlı adamı kurtarmaya çalıştı fakat artık çok geçti. Clitus hemen orada can verdi.

İskender kendine geldiğinde, büyük vicdan azabı ve pişmanlık duyuyordu. Günlerce sadık arkadaşının ölümü için yas tuttu ve bu olaya sebep olan sarhoşluğuna ve hevesine lanet etti. Artık Clitus’u hayata döndüremezdi ve bu silinmez lekeyi üzerinden atamazdı.

ON İKİNCİ BÖLÜM
İskender'in Sonu
M.Ö. 326-319

BİR ÖNCEKİ BÖLÜMDE anlatılan olaylardan sonra İskender, Asya'daki keşif ve fetihlerine iki-üç yıl daha devam etti ve burada anlatılamayacak kadar çok macera yaşadı. Indus Gölleri'ne kadar ilerleyerek Hindistan'a girdi ve Indus'u geçip Gonges'e devam etmek için hazırlık yapıyordu. Ama askerleri bu plana karşı çıkmıştı. Hindistan ordusu hakkında anlatılan, filler tarafından taşınan kalelerin bulunduğu ve askerlerinin çok güçlü ve duyulmamış silahlara sahip olduğu hikâyeleri, orduda korkuya sebep olmuştu. Bu söylentilerden ötürü askerlerin kendi topraklarından daha uzağa gitmek istememeleri, orduda bir isyana sebep oldu. İskender çok güçlü yoğun bir isyan havasının oluşacağını fark etti ve görevlilerini çadırına çağırdı. Bütün ordunun bir araya toplanmasını emrederek, onlarla konuşmaya gitti.

Onlara geçmişteki başarılarını anlatan, cesaretlerini öven ve uzun zamandır gösterdikleri azim ile ilgili bir konuşma yaptı ve devam etmeleri için o ruhu canlandırmaya çalıştı. Herkes sessizlik içinde onu dinledi ama kimse cevap vermedi. Ordu, komutanını hatalarına ve yer yer gösterdiği başarısızlıklarına kar-

şın çok seviyordu. Onun otoritesine karşı çıkmayı istemiyorlardı. Fakat daha önceki yıllarda onlara her türlü zorluk ve tehlikeyle başa çıkabilme gücünü ve cesaretini verebilme becerisini kaybetmişti. Sonunda ordudan biri krala bir şeyler söyledi:

“Size olan sevgimiz değişmedi, hâlâ aynı gayret ve bağlılık içerisindeyiz. Sizi izlemek için hayatımızı riske atmaya ve nereye isterseniz oraya ilerlemeye hazırız ama bulunduğumuz şartları göz önünde bulundurmanızı rica etmek zorundayız. Biz, bir insanın yapabileceği her şeyi sizin için yaptık, denizleri, karaları aştık, dünyanın sonuna kadar ilerledik fakat şimdi hiç bilmediğimiz Hinduları aramak için başka bir yere gitmemizi istiyorsunuz. Böyle bir şey sizin cesaretinizi ve azminizi yükseltebilir, bizimkini de yükseltiyor. Gücümüz hâlâ yüksek. Şu solgun yüzlere bakın, bedenlerimiz baştan sona yara izleri ile kaplı. Sizinle bu yola ilk çıktığımızdaki hâlimizi hatırlayın ve şimdi geriye kalana bakın. Birçok tehlikeden kaçmış ve kurtulmuş olan bu azınlığın sizi daha fazla izlemek için ne cesareti, ne de gücü var. Herkes ülkesine ve evlerine geri dönmek ve hayatlarının geri kalanını, çabaları sonucu kazandıkları ile rahat ederek geçirmek istiyorlar. Bu çok doğal ama yine de bu isteklerimiz için bizi affedin.”

Yapılan bu açıklamalar askerlerin tamamı tarafından doğrulandı ve onları daha güçlü hâle getirdi. İskender çok şaşırmış ve ümitsizliğe düşmüştü. Ordunun bir kısmındaki isteksizlik gerekli önlemler ile düzeltilebilirdi. Fakat bütün orduya yayılmışsa, hiçbir komutan bununla başa çıkamazdı. Yine de İskender buna boyun eğmek istemiyordu. İki gün boyunca çadırına kapandı ve ümitsizlikle kendini harap etti.

Sonuç olarak sonraki fetih planları iptal edildi ve batıya geri dönülmesine karar verildi. Yoldayken birçok macera ile karşılaştı. Zorlu ve iyi sonuçlanmayan tehlikeler de atlatıldı. Bir defasında küçük bir şehre saldırırken birlikleriyle beraber merdivene tırmandı. Bunu yaparken merdiven kırıldı ve geri kalan herkes ilerlemeyi sürdürürken, o, surların üzerinde yalnız kaldı

ve düşmanlar etrafını sardı. Neyse ki arkadaşları merdiveni tekrar yerleştirdiler ve onu bulup kurtarmak için çabaladılar. Bazıları onun etrafında durup savunma yaparken, bazıları da ordunun geri kalanının oradan çıkabilmesi için surların üzerine küçük bir delik açmaya çalıştılar. Böylece İskender kurtarılmış oldu ama şehrin dışına çıkarıldığında zırhını delip geçmiş, bir metre uzunluğunda ve elle çekip çıkarılamayacak bir okun vücuduna saplanmış olduğunu gördüler.

Cerrahlar ilk önce okun ahşap kısmını dikkatlice kesip sonra yarıklar oluşturarak yarayı genişlettiler. İskender'in adamlarını göndermek yerine kendisini tehlikeye atması, onu kurtarmak için askerlerini de tehlikeye sokmuştu ve bu durum askerleri öfkelen-dirmişti. Yarası neredeyse ölümcüldü. Kan kaybı büyük tehlikeye sebep olmuştu. İyileşmesi birkaç hafta sürdü.

İskender'in sarhoşluk ve ahlaksızlık alışkanlıkları sürekli artıyordu. Bu tarz aşırılıklara sadece kendisi düşkün değildi, etrafındakileri de buna teşvik ediyordu. Ziyafetlerinde en çok içene ödüller veriyordu. Bu durumlardan birinde içki içme yarışmasını kazanan kişi on sekiz galon şarap içmiş, üç gün ölüm döşeginde yattıktan sonra ölmüştü ve kırktan fazlası da benzer sebeplerle hayatlarını kaybetmişlerdi.

İskender, Babil'e geri döndü. Arkadaşı Hepaestion bütün bu ahlaksızlıklarda hep onunlaydı.

İskender, gittikçe eski Makedon arkadaşlarından uzaklaşıyor ve Pers yandaşlarıyla daha fazla yakınlaşıyordu. Daha sonra Darius'un en büyük kızı Statira ile evlendi ve en küçük kızını Hepaestion'a verdi. Makedonlar ile Persleri birbirleriyle evlenmeye teşvik etti. Kısacası gerçek karakteri ve alışkanlıkları, lüks ve önceden küçümsediği batı dünyasının kötü alışkanlıkları içerisinde kaybolmaya çok yatkın görünüyordu.

Hindistan seferinden dönüşte, İskender'in Babil'e girişi ortaya muhteşem ve heybetli bir manzara çıkarmıştı. Bütün dünya uluslarından birçok elçi ve prens onu karşılamaya gelmişti ve törenler, gösteriler, geçitler için büyük hazırlıklar yapmışlardı.

Bütün ülke büyük bir coşku içerisindeydi. Bütün dünyanın hükümdarı ve *Tanrı'nın Oğlu* olan İskender'e layık bir şekilde, çok pahalı hazırlıklar yapıldı.

İskender, şehre vardığında onu Keldanî astrologlarından oluşan bir heyet karşıladı. Astrologlar, o günlerde yıldızların hareketlerine göre geleceği haber verdiklerini iddia eden filozoflardı. O zamanlar batı ülkelerinde yıldızların hareketlerini, yıldız topluluklarını, açık yaz gecelerinde çobanlar izliyordu. Bu çobanlar, yıldızların birbirleriyle ilişki içerisinde durduğunu, doğudan doğup geçişlerini tamamladıktan sonra batıdan batmalarına rağmen birbirleri ile ilişkilerinin hiç değişmediğini gördüler. Ama birkaç tane de, diğerlerinin arasında gezinen, düzensiz ve sayılamayan yıldızlar vardı. Bu yıldızlara *gezciler* (onların dilinde gezegenler) diyorlardı ve onların gizemli hareketlerini büyük bir merak ve korku ile izliyorlardı. Bu değişikliklerin insanların korkularıyla bağlantılı olduğuna ve olayların insanları olumlu ya da olumsuz etkileyeceğine inanıyorlardı. Ne zaman bir kuyruklu yıldız ya da güneş tutulması görseler, mutlaka bir felaket olacağını düşünüyorlardı. Yıldızların hareketleri ve görünüşleri ile ilgili çalışmalar ve gelecek ile ilgili tahmin yapmak astroloji bilimidir.

Astrologlar, İskender'i karşılamak için gelmişlerdi. Ona, eğer Babil'e dönerse hayatını tehlikeye atmış olacağına dair kesin kanıtları olduğunu söylemişlerdi. Ona başka bir başkent seçmesi için yalvarmışlar ve İskender bu duruma çok şaşırılmıştı. İçki yüzünden zayıflayan beyni, doğüstü korkulara inanmaya hazırды. Bunun nedeni sadece gergin bünyesinin ahlaksızlığa düşkün olmasının zayıflatıcı etkisi değildi. Ayrıca bilinçli olarak yaptığı suçların etkisi de bunun sebeplerindendi. Suçlar, insanları korkak yapar, sadece gerçek tehlikelerden değil, hayali tehlikelerden de korkulur. İskender, astrologların bu uyarısı ile çok karmaşık duygular hissetmişti. İlerleyişini durdurmuş ve korku içerisinde ne yapacağını düşünmeye başlamıştı. Daha sonra, Yunan filozoflar ona astrolojinin inanılacak bir bilim olmadığı

ğını söylediler. Yunanlar astrolojiye hiçbir şekilde inanmıyorlardı. Onlar, kuşların uçuşuna veya kurban edilen hayvanların otopsisindeki görünüşe göre geleceği tahmin ediyorlardı. Şehre girmek ile ilgili söyledikleri şeyler İskender'in korkularını hafifletmişti. Bütün ordusuyla birlikte ilerledi ve muhteşem karşılamalar eşliğinde şehre girdi. İlk birkaç günün heyecanı geçer geçmez, İskender'in korkuları tekrar başladı.

Çok iyi arkadaşı olan Hephaestion, Babil'e ilerlerken öldü. Alkolden kaynaklanan sebeplerden hayatını kaybetmişti. İskender, onun ölümü ile kahrolmuş ve bu olay onu ümitsizlik ve karamsarlığa sürüklemişti. Bu olayın yarattığı ümitsizlik ve hüzünden kurtulmadan bir süre önce, Babil'e varır varmaz, Hephaestion için unutulmayacak, muhteşem bir cenaze töreni düzenlemeye karar verdi.

İskender, etraftaki bütün şehir ve krallıklara emir gönderdi ve yapacağı tören için büyük bir para topladı. Şehir surlarının bir bölümünü anıt için yer sağlamak üzere yıktırdı. Bu anıt, devasa büyüklükte ve kusursuz bir mimarı ile yapılmıştı. İskender'in galibiyetleri sırasında ele geçirilen gemilerin uzun pruva kürekleri, heykeller, sütunlar ve parlatılmış her tür nesne ile süslenmişti. Ağıt ve hüznü şarkıların çalınabilmesi için çatıdaki saçakların altına gizlenmiş bir siren mekanizması kurulmuştu. Bu yapı, oyunlar ve gösteriler için harcanan meblağ, tarihçilere göre bugünün on milyon dolarına eşitti.

İskender'in aşırılıklarında hâlâ biraz sınır vardı. Güvenilir bir adamının, Yunanistan'da, uzanan bir adam silüetini andırıldığını söylediği ve Athos olarak adlandırılan bir dağ vardı. Dağın yamaçlarının birinde bir şehir ve ilkbaharda kaynağından çıkan ve dağın diğer tarafına kadar uzanan küçük bir akarsu bulunuyordu. Sanatçılar bu şehrin insan figürünün bir elinde olabileceğini ve akarsuyun da diğer eline doğru akabileceğini söylediler.

İskender bu öneriyi dinledi. Athos Dağı, İskender'e Yunan istilasası sırasında kayaların üzerinden bir yol yapan Pers kralı

Serhas'ı hatırlatmıştı. Başarılı olamamıştı fakat hâlen bu teşebbüsünü ve başarısızlığını unutturmayacak bir hatıra bırakmıştı. Sonrasında İskender, böyle bir şeye teşebbüs etmeyeceğini söyledi. "Athos Dağı zaten bir kralın başarısızlığının hatırası ve ben bir başkasının daha hatırası olmasına izin vermeyeceğim," dedi.

Hephaestion'un cenaze töreninin verdiği heyecan bittiğinde İskender, tekrar hüzünlü bir ümitsizlik hâline bürünmüştü. Sarhoşluğun ve eğlencenin hiçbir çare veya ferahlama sağlamadığını önceki dönemlerinden anlamıştı ama yeni aşırılıklar işe yarayabilirdi. Kalan enerjisi ile Babil'i düzenlemek için yeni planlar yaptı. Bazı planlarının uygulanmasına başlanmıştı bile. Bütün zamanını yeni planlar yapmak ve sarhoşken, bunların hepsinden vazgeçme düşüncesi içerisinde harcıyordu. Eski mükemmel ruhunun, çok zayıflasa da hâlâ var olmaya çalışması, hüzünlü bir görüntü oluştuyordu. Ama gitgide tüm günahları ve aşırılıklarının karşı konulamaz saldırısına daha fazla maruz kalıyordu. Yaşayacağı yeni bir olay bu duruma son verdi.

Bir keresinde bütün geceyi içki içerek geçirmişti ve artık evlere dağılma vakti geldiğinde misafirleri, ikinci kez ziyafete başlamayı önerdi. Yarı sarhoş olan İskender, bu öneriyi memnuniyetle kabul etti. Kısa bir sürede tekrar bir araya toplandılar. Bu ziyafette yirmi ödül vardı. İskender içme gücünü göstermek için herkesi etrafına topladı. Herkül olarak adlandırılan çok büyük bir içki kasesi vardı. Onu tamamen doldurdu ve daha sonra hepsini birden içti. Ardından hediye olarak Makedon Proteas'ın sağlığına bir kâse daha içti. Bu davranış, kalabalık tarafından çok alkışlandı. İskender, kâsenin tekrar doldurulmasını emredip bir kez daha hepsini içti.

Ve artık tamamen bitmişti. Bütün gücü tükenmiş bir şekilde yere yığıldı. Onu saraya götürdüler. Ateşi çok yüksekti ve düşürmek için her şeyi yapmışlardı. Öleceğini öğrenir öğrenmez İskender, bu rehavetten çıkıp iyileşmek için kendisini motive etti. Birden orduya ve gemilere, onu mezara girmekten kurtarmaları için emirler yağdırmaya başlamıştı.

Ölmeyeceğini düşünüyordu.

Ne kadar kuvvetli ve azimli olursa olsun gücünün azaldığını fark etmişti. Yaşama gücü büyük bir yara almıştı ama biraz daha dayanabileceğini düşünüyordu.

Fakat çok geçmeden öleceğini anladı. Mühür yüzüğünü parmağından çıkardı; bu her şeyin bittiğine dair bir simgeydi. Yüzüğü, yatağın yanında bekleyen bir arkadaşına verdi ve “Öldüğümde beni Jüpiter Anman tapınağına gömün,” dedi.

Etrafındaki bütün generaller yatağına yaklaştı ve sırayla elini öptüler. Onları sonsuza kadar terk edeceğini gördükçe ona olan saygı ve şefkatleri yeniden canlanmıştı. İmparatorluğu kime bırakmak istediğini sordular. O da, “Buna en çok layık olana,” dedi. Bunu söyleyerek bu tarz bir kararı düşünmek için çok zayıf ve hâlsiz olduğunu anlatmaya çalışmıştı. Ölümünden sonra yönetime karışmanın yararsız olduğunu ve böyle bir soruya vereceği cevabın, o öldükten sonra dönecek olan oyunları çoğaltacağını biliyordu. Kısa süre sonra öldü.

Babil Sarayı’ndaki kralın ölümü için ağlayışları, İskender’in yerine geçecek kişi hakkındaki tartışma ve mücadeleler takip etti. İskender’in yaşamının amacı, fethettiği ülkelerde tarım alanları ve iyi yönetimler kurmak, insanlar arasında düzen, barış ve endüstriyi yaymak, sistemi düzeltmek değildi. Bulduğundan daha iyi bir dünya bırakmak istiyordu. Bu bakımdan, günümüzle kıyasladığımızda yönetim tarzı, Washington ile çok zıt düşüyordu. Bugün Washington’un amacı kendisi olmadan başarılı bir şekilde yürüyemeyecek harika organizasyonlar yapmak ve kendisine kişisel bir güç yaratmaktır. O ise bunun yerine halkın hareket ve kontrolüne karışmıyor, oluşturduğu ve koruduğu kurumların bağımsız bir şekilde çalışmasından daha büyük bir memnuniyet duyuyordu. Diğer bir yandan, İskender sadece kendi kişisel gücünü yayma ve çoğaltma peşindeydi. Hükmettiği ülkelerin refahını hiç düşünmüyor ve gücü sona erdiğinde egemenliğinde bulunan yerlerde ortaya çıkacak anarşi ve iç savaşlar için hiçbir önlem almıyordu.

Sonuç, önceden tahmin edilebilirdi. İskender'in ölümünden sonra, fethettiği geniş topraklar en gaddar ve gecikmiş iç savaşlar için av sahası hâline gelmişti. İskender'in kollarında öldüğü her general ve vali, gücü ele geçirmek istemiş ve buranın sahipliği için diğerleri ile mücadele etmişti. Bu fetihlerin sebep olduğu harabiyet ve sefalet, asıl hâllerine dönene kadar geçirdikleri yavaş ve korkunç süreç boyunca Avrupa ve Asya'da uzun yıllar devam etti.

İskender'in ölümünden sonra, generaller bir araya geldiler ve acilen yönetimi ele alabilecek birini seçmeye çalıştılar. Bu konuda bir hafta boyunca süren ve şiddetli tartışmalarla geçen münazaralar yaptılar. İskender ölüm döşegindeyken, yerine geçecek belirli bir kişiyi söylemeyi reddetmişti ve söylememişti. Eğer karısı denebilirse, Roxana isimli bir karısı vardı ve İskender'in ölümünden kısa bir süre sonra bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Tabii ki bu çocuk onun veliahtıydı fakat generaller o zaman için çok güvenilir bir adam olan Aridaeus'u, yönetimin başına geçmesi için seçti. Aridaeus'un seçilmesi bir anlaşma ile olmuştu. Seçildiği amaca uygun yeteneği ve kapasitesi yoktu. Herkes Aridaeus gibi bir ahmağın kral olması durumunda gerçek gücü ele geçirmek için bir fırsat olacağını düşünüyordu. Aridaeus bu teklifi kabul etti ama aldığı unvanın dışında hiçbir zaman gerçek bir kral olamadı.

İskender'in ölümünden sonra kişisel duygulara göre çeşitli etkiler ortaya çıktı. Ona ve yaptıklarına hayran olan, ondan bir zarar görmemiş olanlar ölümüne çok üzüldü. Tüm varlıkları dağıtılmış ve aileleri zarar görmüş olanlar ise bu ölüme sevinmişti.

Darius'un cesur ve dul annesi Sysigambis'in, İskender'in ölümüne sevinmesini bekleriz ama tarihçilerin anlattığına göre Sysigambis onun ölümüne çok büyük üzüntü duymuştu. Aslında İskender, oğlunun amansız bir düşmanıydı fakat kendisinin sadık ve cömert bir arkadaşıydı. Ona her zaman büyük bir saygı ve anlayışla davranmış, ne istediye tedarik etmiş, her

zaman rahatlığını ve mutluluğunu sağlamıştı. Zaman geçtikçe onu oğlu gibi görmüş ve sevmişti. İskender de ona her zaman anne diyerek sesleniyordu. Sysigambis, İskender'in öldüğünü öğrenince dünyadaki son koruyucusunun da onu terk ettiğini hissetti. Yaşamına acı ve keder içerisinde devam ediyordu ve bu son darbe onun sonu olmuştu. Huzursuz ve kederli bir biçimde güçten, kuvvetten düşmüştü. Yemek yemek için bütün isteğini kaybetmişti ve ruhsal acı çeken herkesin yaptığı gibi, arkadaşlarının verdiği yiyecek ve içecekleri istemiyordu. Bu süreç sonunda zayıf düştü ve öldü. Ölmek için kendisini aç bıraktığı söylendi; ama düşüş yıllarında sürekli acı ve keder içindeydi. Bu yüzden ona açlık değil, sahip olduğu ümitsiz yalnızlık zarar vermişti.

Sysigambis'in sarayındaki hüznün ve kederin tam tersine, Atina sokaklarına Makedon kralın ölüm haberi ulaştığında büyük bir sevinç hâkim olmuştu. Güneydeki diğer Yunanistan eyaletleri gibi, Atina da Makedon üstünlüğünü isteksiz bir şekilde kabul etmişti. Başta Philip ve İskender'e karşı çıkmışlardı ama bu karşı çıkış, İskender'in Tebaîda gerçekleştirdiği korkunç intikam ile bastırılmıştı. Ama gerçek anlamda hiç unutulmamıştı. Makedon kralları üzerinde güçlü bir etki yaratan Hatip Demosthenes sürgüne gönderilmiş ve bu hoşnutsuzlukla ilgili dış açıklamalar dikkate alınmamıştı. Ortada yerleşmiş bir hoşnutsuzluk ve düşmanlık hâlâ vardı. Hatta şiddeti iki katına çıkmış bir hâlde patlamaya hazırdı. İskender'in korkunç enerjisi artık korku yaratamayacaktı.

İskender'in Babil'de öldüğü söylentisi Atina'ya ulaştığında, bütün şehre gürültülü bir eğlence hâkim oldu. Bütün insanlar meydanlarda toplanarak, bu haberi kutladılar. Artık bağımsızlıklarını ilan edebilir ve Makedonlara karşı savaş açabilirlerdi. Daha yaşlı ve sağduyulu danışmanlardan bazıları ise daha sakin. Haberin doğru olup olmadığına emin olmak için biraz beklemeyi uygun gördüler. Şehrin önde gelen devlet adamlarından biri olan Phocion, halkın bu heyecanını bastırmaya ça-

lışıyordu. “Bu kadar aceleci davranmayın,” dedi onlara. “Yeterince zamanımız var. Eğer İskender bugün gerçekten öldüyse, yarın da ölü olacak, öbür gün de. Yani kutlama yapmak için yeterince zamanımız olacak.”

İnsanlar savaşıma kararlıydı. Peloponnesus’un bütün eyaletlerine görevli memurlar göndererek, Makedonlara karşı saldırı ve savunmadan oluşan bir ittifak kurmak istediler. Demosthenes’i sürgünden geri çağırdılar ve onların özgürlüğünü sağlamak için gerekli bütün askerî önlemleri aldılar. Bütün bunların sonucu eğer İskender’in öldüğüne dair söylenti gerçek değilse şüphesiz çok ciddi olacaktı. Ama bir süre sonra Demosthenes ve Atinalılar için bu söylenti doğrulanmıştı.

Demosthenes’in şehre girişi tıpkı bir hükümdarın galibiyeti gibiydi. Geri çağırıldığında Ege Denizi’ndeki körfezlerin birinde ve Atina’nın kırk mil güneybatısında olan Egina Adası’ndaydı. Onu alması ve getirmesi için bir devlet kadırgası gönderildi. Her iki yanda üç sıra küreği bulunan ve devlet misafirleri için hazırlanmış, büyük bir kadırgaydı. Atina, denizden biraz uzaktaydı. Kıyıda Piraeus isimli küçük bir liman şehri vardı ve limandan şehre kadar uzun, düz bir yol uzanıyordu. Demosthenes’i taşıyan kadırğa Piraeus’da durmuştu. Şehrin bütün sivil ve dini otoriteleri onu karşılamak için limana gelmişti. Büyük bir kalabalık da bu manzaraya şahit olmak ve sevinçlerini ifade etmek için onları takip etmişti.

İskender’in cenaze töreni için hazırlıklar büyük bir görkem ve ihtişam içerisinde devam ediyordu. Hazırlıklar tamamlanana kadar iki yıl geçmişti. Bedeni ilk önce Mısır ve Keldanî geleneklerine göre mumyalanmış ve bir sandukaya yerleştirilerek, evine doğru uzun yolculuğa hazırlanmıştı. Hatırlanabileceği gibi İskender, Mısır Vahası’nda bulunan *Tanrı’nın Oğlu* için yapılmış olan Jüpiter Anman Tapınağı’na gömülmek istemişti. Onun gibi birinin kendi kökeni hakkında böyle saçma ama olağanüstü bir hikâyeye inanması ve olağanüstü bir insan olduğunu düşündüğü için böyle bir yere gömülmek istemesi ina-

nılmazdı. Kendisinden sonra Babil’de kalan yönetim onun bütün emirlerini yerine getirmek için hazırlık yapıyordu.

Uzun bir yolculuktu. Cenaze töreni için bedeni nakletme düzenlemelerinin yapılabilmesi Babil’den Mısır yakınlarına kadar yaklaşık bin mil mesafenin ilerlenmesi durumu şimdiye kadar planlanmış en büyük defin işlemi olacaktı. Napoleon’un bedeninin St. Helene’den Paris’e kadar taşınması bir defin olmasa da buna benzer bir olaydı. İskender’in cenaze töreni ise normal bir defin töreniydi. Gömülmek istediği yer çok uzakta da olsa kendi egemenliği içerisinde bir yerdi. Bu işlemin büyüklüğü, hazırlanan her şeyin bu mesafeye göre hazırlanacak olmasından kaynaklanıyordu.

Cenazeyi götürmek için çok büyük bir araba yapılmıştı. Bu araca harcanan meblağ inanılmazdı. Arabanın basamakları ve döşemesi altınla kaplanmıştı ve tekerlerin ortasında görülen aks uçları altın süslemelerle bezenmişti. Tekerlekler ve aks gövdeleri o kadar büyüktü ki araç için üç buçuk metre genişliğinde ve altı metre uzunluğunda bir platform ya da zemin gerekiyordu. Bu platform üzerine iyonik sütunlarla desteklenmiş, altın ve süslü yazılar ile süslenmiş ihtişamlı bir çadır kurulmuştu. İç tarafın yan tarafından bir kısmı açık, göz alıcı mücevher ve değerli taşlarla süslenmiş büyük bir salon olarak inşa edilmişti. Üç buçuk metreye altı metrelik bir alan küçümsenmeyecek büyüklükte, gerekli olan her şeyi barındıran bir oda oluşturunuyordu. Platformun orta kısmına yerleştirilmiş birkaç basamak ile yükseltilen oymalı ve altın kaplı bir taht vardı. Boş duruyordu fakat çok sayıda ulusun İskender’e verdiği taçlar üzerine konulmuştu. Tah-tın alt tarafında saf altınla yapılmış olduğu söylenen, içerisinde odayı kokularıyla sarmış çok pahalı baharat ve parfümler bulunan bir tabut vardı. İskender’in kolları tabut ve taht arasında uzanıyordu.

Arabanın dört tarafında kabartmadan yapılmış figürler yükseliyor ve İskender’in askerî yaşantılarını temsil ediyordu. Figürler arasında Makedon sütunları, Pers süvari birliği, Hindis-

tan filleri, atlı birlikler ve vefat eden kahramanın büyüklüğünü ve gücünü gösteren diğer semboller vardı. Çadırın etrafında saçaklar ve altın şeritler bulunuyordu. Saçaklar, çanlarla bağlantılıydı ve araç ilerledikçe hüzünlü sesler çıkarıyordu.

Altmış dört adet katır, bu ağır aracı ilerletiyordu. Katırlar büyüklüklerine ve güçlerine göre seçilmiş ve eyer örtüsü giydirilmişlerdi. Altın ile işlenmiş ve üzerinde değerli taşlar bulunan tasma ve zırhları vardı.

Tören alayı Babil'den çıkmadan önce yolları düzeltmek, köprüleri güçlendirmek ve kullanılacak güzergâhtaki her engeli ortadan kaldırmak için öncü ve işçilerden oluşan bir ordu yola çıktı. Her şey hazır olduğunda, tören alayı Babil kapılarına doğru harekete geçti. Şehir şehir devam eden bu ilerleyişi ne kadar büyük bir alayın izlediğini hiçbir kelime anlatamazdı.

Bu ihtişama karşın cenaze istenen yere ulaştırılamadı. Tören alayı Mısır'a yaklaşırken görevlilerden biri olan Ptolemy, onları yardımcı bir birlik ile karşıladı. Bazı nedenlerden dolayı cenazenin İskenderiye'ye defnedilmesini önerdi. Böylece cenaze oraya defnedildi ve büyük bir anıt yapıldı. Bu anıtın 1500 yıl sağlam kaldığı söyleniyor ama şu an hiçbir kalıntısı yok. İskenderiye şehri, hiçbir hükümdarın arkasında bu kadar iyisini bırakmadığı, İskender'in gerçek anıtıdır. Zamanın zarar veremeyeceği bu anıt, İskender'in tahmin ettiği gibi, pozisyonu ve karakteri her daim ayakta kalacak ve sonsuza kadar korunacaktır.

İSKENDER “BÜYÜK” UNVANINI kazandı. Gerçekten onun şartlarındaki bir adama göre güç ve kapasite olarak “büyüktü”. Fakat dâhiliğin olağanüstü enerjisini ya da hayatını adadığı bencil ve zalim sonunu alkışlayamayız. Diğer yanda o basit bir hırsızdı ve hırsızlığı o kadar büyük bir hâl almıştı ki işlediği suçların kötülüğünü ve zararını görme yetisini kaybetmişti.

BÜYÜK İSKENDER

JACOB ABBOTT

Bir taht veliahdı olarak dünyaya gelen İskender, babasının beklenenden çok erken gerçekleşen ölümü ile çok genç bir yaşta tahta geçmiş; siyasetin ayak oyunları içinde boğulmak yerine kendi hükümrancılığını, gücünü ve dehasını sergileyerek kanıtlamak istemişti.

Örgütleyici yeteneği, cesareti, merakı ve azmiyle ilk adımı attığı andan ölene kadar savaştı, şehirler yıktı, yepyeni ve efsanevi kentler kurdu; koskoca bir imparatorluğu var ettiği yetmezmiş gibi bilinmezden arkasından Hindistan'a kadar uzandı; eşsiz hazinelere, uçsuz bucaksız topraklara ve sayısız insanın hayatına hükmetti...

Büyük İskender'in yaşamının hemen her alanına ışık tutan bu eser, hem bir komutan olan İskender'i, hem de bir insan olan İskender'i, eş zamanlı olarak anlatıyor.

9 786058 005006

www.kanonkitap.com

KANON

f/kanonkitap

@/kanonkitap

twitter/kanonkitap

tarih - anlatı

17,30